

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı
Siyaset Bilimi Bilim Dalı

**ÇEVRE BİLİNCİ GELİŞTİRMEDE BELEDİYELERİN ÇEVRE
POLİTİKALARININ ROLÜ: DİKİLİ BELEDİYESİ ÖRNEĞİ**

Eser ERGÖNÜL

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2017

ÇEVRE BİLİNCİ GELİŞTİRMEDE BELEDİYELERİN ÇEVRE POLİTİKALARININ
ROLÜ: DİKİLİ BELEDİYESİ ÖRNEĞİ

Eser Ergönül

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı
Siyaset Bilimi Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2017

KABUL VE ONAY

Eser Ergönül tarafından hazırlanan "Çevre Bilinci Geliştirmede Belediyelerin Çevre Politikalarının Rolü: Dikili Belediyesi Örneği" başlıklı bu çalışma, 06.01.2017 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Mehmet Devrim AYDIN (Başkan)

Prof. Dr. Uğur ÖMÜR GÖNÜLŞEN (Danışman)

Prof. Dr. M. Kemal ÖKTEM

Doç. Dr. Tuncay ÖNDER

Yrd. Doç. Dr. Uğur SADIOĞLU

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Sibel BOZBEYOĞLU

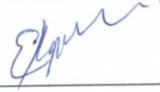
Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kağıt ve elektronik kopyalarının Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim sadece Hacettepe Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin 2. yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

06.01.2017

Eser Ergönül

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu, Prof. Dr. Uğur ÖMÜRGÖNÜLŞEN danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

Arş. Gör. Eser ERGÖNÜL

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin/raporumun tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kâğıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinlerin yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

- Tezimin/Raporumun tamamı dünya çapında erişime açılabilir ve bir kısmı veya tamamının fotokopisi alınabilir.**
(Bu seçenikle teziniz arama motorlarında indekslenebilecek, daha sonra tezinizin erişim statüsünün değiştirilmesini talep etmeniz ve kütüphane bu talebinizi yerine getirirse bile, teziniz arama motorlarının önbelleklerinde kalmaya devam edebilecektir)
- Tezimin/Raporumuntarihine kadar erişime açılmasını ve fotokopi alınmasını (İç Kapak, Özet, İçindekiler ve Kaynakça hariç) istemiyorum.**
(Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir, kaynak gösterilmek şartıyla bir kısmı veya tamamının fotokopisi alınabilir)
- Tezimin/Raporumun.....2019.....tarihine kadar erişime açılmasını istemiyorum ancak kaynak gösterilmek şartıyla bir kısmı veya tamamının fotokopisinin alınmasını onaylıyorum.**
- Serbest Seçenek/Yazarın Seçimi**

19/01/2017

Eser ERGÖNÜL

TEŞEKKÜR

Tez çalışmam süresince bilgi ve deneyimleri ile katkılarda bulunan, akademik kişiliğiyle yol gösteren ve her zaman destek olan sayın danışmanım Prof. Dr. Uğur ÖMÜRGÖNÜLŞEN'e,

Yaptıkları çok değerli katkılarıyla tezin içeriğinin zenginleşmesini sağladıkları için Tez savunma sınavımda jüri üyeleri arasında olan Prof. Dr. M. Devrim AYDIN'a, Prof. Dr. M. Kemal ÖKTEM'e, Doç. Dr. Tuncay ÖNDER'e ve Yrd. Doç. Dr. Uğur SADIÖĞLU'na,

Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi eğitimim boyunca bilgileriyle bakış açımı zenginleştiren ve kendimi geliştirmem yönünde yardımcı olan tüm değerli bölüm hocalarıma,

Her sıkıntılı anımda yanımda olup, her türlü destekleriyle işlerimi kolaylaştıran çalışma arkadaşlarım Arş. Gör. Bayram Koca'ya, Arş. Gör. E. Eren Erdem ve Yrd. Doç. Dr. Kadir Dede'ye,

Son olarak eğitim hayatıma başladığım günden beri her türlü yardım ve fedakarlığı sağlayan, bana destek olan annem ve babama, her türlü sıkıntıda yanımda olup, vaktimizden çaldığım tüm günlerde beni anlayışla karşılayan sevgili eşim Borga Ergönül'e teşekkür ederim.

ÖZET

ERGÖNÜL, Eser. *Çevre Bilinci Geliştirmede Belediyelerin Çevre Politikalarının Rolü: Dikili Belediyesi Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2017.

Çevre sorunları dünyanın her yerinde ülkelerin karşılaştıkları temel sorunlardan biridir. Çevre politikaları ise, yönetimlerin çevre sorunlarına çözüm getirmek amacıyla tercih ettikleri ilkelerin bütünüdür. Ülkelerin çevre politikalarını geliştirirken hangi politikalara ve araçlara öncelik vermesi gerektiği tartışmalı alanlardan biridir. Bu tezde, çevre politikalarının yerelden başlayarak küresele gitmesi gerektiğini ve vatandaşların çevreyi koruma düşüncesinin küçük yerleşimlerde yeşerebileceğini savunan yaklaşımlar Dikili Belediyesi örneği üzerinden tartışılmıştır. Belediyelerin çevre sorunlarının çözümünde önemli bir yere sahip olduğu ve çevre politikalarının yerel halkın çevre bilinci üzerinde doğrudan etkisi olduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar Sözcükler

Çevre Sorunları, Çevre Politikası, Yerel Yönetimler, Çevre Bilinci, Dikili Belediyesi.

ABSTRACT

ERGÖNÜL, Eser. *The Role of Municipal Environmental Policy in Improving Environmental Awareness: The Case of Dikili Municipality*. Master's Thesis, Ankara, 2017.

Environmental problems are one of the main issues states are facing all around the world. Environmental policies are the whole of the principles that governments choose to bring solutions to environmental problems. Which politics and instruments should be given priority, when the states are developing environmental policies is one of the controversial areas. In this thesis, the approaches that argue that the environmental policies should go from the local to the global level and that the citizens' protection of the environment can grow in small settlements are discussed through the Municipality of Dikili. It was concluded that the municipalities had an important place in the solution of environmental problems and that environmental policies directly affected the environmental awareness of local people.

Keywords

Environmental Problems, Environmental Policies, Local Governments, Environmental Awareness, Dikili Municipality.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
BİLDİRİM	ii
ETİK	
BEYAN	iii
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI	iv
TEŞEKKÜR	v
ÖZET	vi
ABSTRACT	vii
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	xiii
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	
KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE	8
1.1. ÇEVRE, ÇEVRE POLİTİKASI VE ÇEVRE BİLİNCİ	8
1.1.1. Çevre ile İlgili Temel Kavramlar	8
1.1.1.1. Çevre	8
1.1.1.2. Doğa	10
1.1.1.3. Ekosistem	10
1.1.1.4. Ekoloji	12
1.1.1.5. Siyasal Ekoloji	13
1.1.1.6. Çevre Sorunsalı	14
1.1.1.7. Çevre Hukuku	15
1.1.1.8. Çevre Yönetimi	15
1.1.2. Çevre Bilinci	16

1.1.2.1. Çevre Bilinci Kavramı.....	17
1.1.2.2. Çevre Bilincinin Gelişimi.....	18
1.1.3. Çevre Politikasına İlişkin Kavramlar.....	19
1.1.3.1. Çevre Politikası Kavramı.....	19
1.1.3.1.1. Onarımcı Politikalar.....	20
1.1.3.1.2. Önleyici Politikalar.....	21
1.1.3.2. Çevre Politikası Yaklaşımları.....	22
1.1.3.2.1. Düzenleme Yaklaşımı.....	23
1.1.3.2.2. Katılımcı Yaklaşım.....	24
1.1.3.2.3. Piyasa Yaklaşımı.....	25
1.2. YEREL YÖNETİMLER VE ÇEVRE.....	26
1.2.1. Yönetim ve Çevre İlişkisi.....	26
1.2.2. Yerel Bir Sorun Olarak Çevre.....	27
1.2.3. Çevre Politikalarında Yerel Yönetimlerin Önemi.....	28
1.2.3.1. Çevre Politikalarında Yerel Yönetimlere Önem Atfeden Kitaplar.....	29
1.2.3.1.1. Küçük Güzeldir.....	30
1.2.3.1.2. Ekotopya.....	31
1.2.3.1.3. Yarın: Sanayi Toplumu Yol Ayrımında, Eleştiri ve Gerçek Ütopya.....	33
1.2.3.2. Çevre Politikalarında Yerel Yönetimlere Önem Atfeden Uluslararası Raporlar.....	34
1.2.3.2.1. Stockholm Deklarasyonu.....	34
1.2.3.2.2. Ortak Geleceğimiz.....	36
1.2.3.2.3. Rio Deklarasyonu.....	37

1.2.3.2.4. Gündem 21.....	38
---------------------------	----

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE ÇEVRE POLİTİKALARI VE YEREL YÖNETİMLER.....	40
---	-----------

2.1. MERKEZİ YÖNETİMİN ÇEVRE POLİTİKASINA İLİŞKİN GÖREV VE YETKİLERİ.....	40
--	-----------

2.1.1. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı.....	42
---	----

2.1.2. Orman ve Su İşleri Bakanlığı.....	44
--	----

2.1.3. Diğer Bakanlıklar.....	45
-------------------------------	----

2.2. ÇEVRE POLİTİKALARI MEVZUATINDA YEREL YÖNETİMLERE VERİLEN GÖREV VE YETKİLER.....	46
---	-----------

2.2.1. 1982 Anayasası ve Çevre.....	47
-------------------------------------	----

2.2.2. Çevreye İlişkin Kanunlarda Yerel Yönetimler.....	49
---	----

2.2.2.1. Çevre Kanunu.....	50
----------------------------	----

2.2.2.2. İmar Kanunu.....	52
---------------------------	----

2.2.2.3. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu.....	52
---	----

2.2.2.4. Kıyı Kanunu.....	54
---------------------------	----

2.2.2.5. Hayvanları Koruma Kanunu.....	55
--	----

2.2.3. Çevreye İlişkin Yönetmeliklerde Yerel Yönetimler.....	56
--	----

2.2.3.1. Atık Yönetimi.....	56
-----------------------------	----

2.2.3.1.1. Katı Atıkların Kontrolü Yönetmeliği.....	57
---	----

2.2.3.1.2. Tehlikeli Atıkların Kontrolü Yönetmeliği.....	58
--	----

2.2.3.1.3. Ambalaj Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği.....	59
--	----

2.2.3.2. Deniz ve Kıyı Yönetimi.....	60
--------------------------------------	----

2.2.3.2.1. Yüzme Suyu Kalitesi Yönetmeliği.....	60
---	----

2.2.3.2.2. Gemilerden Atık Alınması ve Atıkların Kontrolü Yönetmeliği.....	61
2.2.3.3. Hava Yönetimi.....	61
2.2.3.3.1. Çevresel Gürülünün Değerlendirilmesi ve Yönetimi Yönetmeliği.....	62
2.2.3.4. Su ve Toprak Yönetimi.....	62
2.2.3.4.1. Su Kirliliği Kontrolü Yönetmeliği.....	62
2.2.3.4.2. Kentsel Atıksu Arıtımı Yönetmeliği.....	63
2.3. YEREL YÖNETİM MEVZUATINDA YEREL YÖNETİMLERE VERİLEN ÇEVRE POLİTİKASINA İLİŞKİN GÖREV VE YETKİLER.....	63
2.3.1. Belediyeler.....	64
2.3.2. İl Özel İdareleri.....	68
2.3.3. Köyler.....	70
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
DİKİLİ BELEDİYESİ'NİN ÇEVRE POLİTİKALARININ YEREL AKTÖRLER TARAFINDAN ALGILANIŞI.....	73
3.1. DİKİLİ BELEDİYESİ VE ÇEVRE.....	73
3.1.1. Dikili Belediyesi'ne İlişkin Genel Bilgiler	73
3.1.2. Dikili Belediyesi'nin Çevre Politikaları.....	75
3.2. ARAŞTIRMA BİLGİLERİ.....	78
3.2.1. Araştırmanın Amacı ve Kapsamı.....	79
3.2.2. Araştırmanın Yöntemi	80
3.2.3. Araştırmanın Sınırlılıkları ve Karşılaşılan Sorunlar	84
3.3. ARAŞTIRMANIN BULGULARI VE ANALİZİ.....	86

3.3.1. Belediye Yönetimi ve Yerel Aktörler İçin Çevre Sorunlarının Önemi	86
3.3.2. Çevre Sorunlarının Çözümünde Belediyelerin Önemi	91
3.3.3. Belediyelerin Yerel Halkta Çevre Bilinci Oluşturmadaki Rolü.....	93
3.3.4. Belediyelerin Çevre Sorunlarına Yönelik Faaliyetlerinin Yerel Halk Tarafından Destek Görmesi.....	97
SONUÇ	102
KAYNAKÇA	112
EK 1: MÜLAKAT SORULARI (DİKİLİ BELEDİYESİ YÖNETİMİ)	120
EK 2: MÜLAKAT SORULARI (YEREL AKTÖRLER)	121
EK 3: MÜLAKAT YAPILAN KİŞLERİN LİSTESİ	122
EK 4: TEZ ORJİNALLİK RAPORU	123
EK 5: ETİK KURUL İZİNİ	124

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

AÇS: Ansiklopedik Çevre Sözlüğü

AKP: Adalet ve Kalkınma Partisi

BM: Birleşmiş Milletler

BYK: Belediye Yönetiminden Katılımcı

CHP: Cumhuriyet Halk Partisi

DPT: Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı

EGEÇEP: Ege Çevre ve Kültür Platformu

HDP: Halkların Demokratik Partisi

İZSU: İzmir Su ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğü

KHK: Kanun Hükmünde Kararname

MHP: Milliyetçi Hareket Partisi

OECD: Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü

STK: Sivil Toplum Kuruluşu

TÇV: Türkiye Çevre Vakfı

UNEP: Birleşmiş Milletler Çevre Programı

YAK: Yerel Aktör Katılımcı

YİKB: Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlığı

GİRİŞ

İnsanın içinde yaşadığı çevre ile açıkça bir çatışmaya girmesi çok eski zamanlara dayanmamaktadır. Doğa, insanın var olduğu günden beri insanlar için çoğu zaman sığınak olmuş, insanları beslemiş ve geliştirmiştir. İnsanların var oldukları günden beri ihtiyaçlarını karşılamak için doğadan faydalanmaları çevre ile etkileşim içinde olmalarına neden olmuştur. Bu etkileşim sonucunda da insanlar hem doğadan etkilenmiş hem de doğayı olumlu ya da olumsuz anlamda etkilemişlerdir.

Çevre sorunsalının ortaya çıkması insanın doğayı egemenliği altına alma çabaları sürecine paralel olarak gelişmiştir. Doğaya egemen olmak için bilgi birikimini oluşturan insanoğlu, doğayı anlamlandırma çabasında kendini doğadan ayırarak, doğaya sanki kendisi de onun bir parçası değilmiş gibi dışarıdan bakmaya başlayarak, onu dışsallaştırmıştır. Böylece insan, çevre sorunsalının ilk adımını atmış olmaktadır; kendini doğanın parçası olarak görme aşamasından doğanın efendisi olacağını düşünme aşamasına geçmiştir bu aşama.

Toplumların sosyal ve ekonomik faaliyetlerinin temelinde, yaşadıkları çevreyi iyileştirerek refahlarını maksimuma çıkarma amaçları vardır. İnsanın akli ve geliştirdiği teknolojisi ile çevrenin sunduğu olanaklardan en yoğun şekilde faydalanma güdüsü, doğal sistemlerin kendine has dengesi üzerinde olumsuz etkiler doğurmaktadır. Sistemin dengeleyici mekanizmasında sapmalar söz konusu olduğunda, doğanın bu sapmaları belirli ölçüde giderme gücüne sahip olduğu açıktır. Ancak, toplumsal faaliyetlerde giderek artan yoğunlaşma bu dengeyi doğal sistemin mevcut düzeni içinde gideremeyeceği ölçüde bozabilmektedir. Bu sistemin bozulması hızlı nüfus artışının yanı sıra ölçsüz kentleşme ve sanayileşme gibi olgularla desteklenmektedir. Çevresel bozulma açısından suçlanması gereken bu olguların bizatihi kendisi değildir. Bu olguların sağlıksız gelişmesinde siyasal sistemlerin de payı büyüktür.

19. yüzyıl sonlarında başlayan Sanayi Devrimi ile insan doğa arasındaki nispeten uyumlu ilişki bozulmuş ve doğa kademeli bir şekilde insan faaliyetlerin kölesi haline getirilmiştir. Kimyasal ve nükleer atıklar, delinen ozon tabakası, kaynakların

sorumsuzca tüketilmesi, fosil yakıtlarının kullanılması vs. derken doğanın ekolojik dengesi geri döndürülemez şekilde bozulmuştur. Bugün dünyanın karşılaştığı bu ekolojik felaket artık bir mit değil, gündelik hayatımızda dahi yüz yüze kalmak zorunda olduğumuz bir gerçektir.

Günümüzde yaşanan çevre sorunlarının sebepleri; süregelen üretim ve tüketim ilişkileri ile yaşam tarzı alışkanlıklarıdır. Yaşayabilmek, daha temel bir anlayışla hayatta kalabilmek için daha çok tüketmek gerektiği anlayışı çevreden hesapsızca faydalanmayı meşru kılmaktadır. Sanayileşme ve hızlı nüfus artışıyla bu kirli ahlak bir araya gelerek doğada telafisi olmayan zararlara neden olmuş ve hala da olmaktadır. Tüm bunlara rağmen, meydana gelen zararı nispeten önlemeye ve yeni zararlara neden olmamaya yönelik çabalar, ulusal ve uluslararası düzenlemelerle evrensel nitelik kazanmaya çalışmaktadır.

Çevre kirliliği ve çevre sorunlarının günümüzün en büyük sorunlarından biri olduğu neredeyse herkes tarafından kabul edilmektedir. Ekolojik dengenin bozulmasıyla ortaya çıkan çevre sorunları, 20. yüzyılın ikinci yarısıyla birlikte dünyamızın önemli sorun alanlarının içine girmiştir. Özellikle modern sanayi toplumlarından dünya geneline yayılan üretim-tüketim ilişkilerinin yarattığı talepler beraberinde artan kaynak kullanımı ve atık üretimi sorunlarını da beraberinde getirmiştir. Dolaylı ya da dolaysız olarak doğayı ancak bir malzeme olarak görme anlayışı üzerine şekillenmiş modern çağların zihniyet dünyası içinde biçimlenen dünya görüşlerinin, ideoloji ve siyasal akımların “yapılanışlarında” şu veya bu ölçüde bir değişime gitmeksizin bu sorunların çözümünden söz etmemiz artık mümkün değildir.

Çevrenin zarar görmesiyle birlikte insanların yaşam kalitelerinde de düşüşün başlaması üzerine özellikle 1960’ların sonlarından itibaren devletler ve uluslararası kuruluşlar bu felakete daha fazla sessiz kalamamışlardır. Ulusal ve uluslararası düzeyde çözüm arayışları başlamış ve devletler çevre sorunlarına çözüm bulmak amacıyla çevre politikalarını oluşturmaya başlamışlardır. Sorunlar gündelik hayatta ilk hissedilmeye başladığında basit bir kirlenme sorunu olarak düşünülmüş ve buna yönelik oluşturulan politikalar da kirliliğin önlenmesi ve çevrenin temizlenmesi gibi konulara odaklanmıştır. Fakat ilerleyen zamanla birlikte çevre sorunlarının hava kirlenmesi gibi

basit bir sorun olmadığı görülerek çevre politikalarının şekli değişmiştir. Böylece sorunlar daha temelden ele alınarak, bu sorunları ortaya çıkaran sebeplerin kaldırılmasını amaçlayan çeşitli politikalar oluşturulmaya başlanmıştır.

Diğer sorun alanlarına göre genç bir sorun alanı olan çevre sorunlarına yönelik geliştirilen çevre politikası, doğası gereği pek çok politika alanını ilgilendiren ve bu alanlarda karşılıklı işbirliğini gerektiren bir politika alanıdır. Çevre politikalarının farklı düzeydeki farklı aktörlerin işbirliğine ihtiyaç duyan bu yapısı nedeniyle çevre sorunlarının çözümü süreci oldukça karmaşıktır. Çünkü çevre sorunlarının her şeyden önce sınır aşan bir niteliği bulunmaktadır. Küçük bir yerden kaynaklı yerel nitelikli bir çevre sorunu kısa vadede küresel bir sorun alanına dönüşebilmektedir. Bu alanda düzenlenmiş olan ilk geniş katılımlı uluslararası toplantının ardında sınır aşan hava kirliliği sorunu yatmaktadır. 1972 yılında düzenlenen Stockholm İnsan Çevre Konferansı'nda gündeme gelen ve son dönemde ilkim değişikliğine vurgu yapılan bu süreçte çevre sorunlarının sınır tanımayan özelliğine atıfta bulunulmuş ve sorunun çözümü için devletlerin ve özellikle de vatandaşlara en yakın yönetim birimi olan yerel yönetimlerin işbirliğine atıfta bulunulmuştur.

Bu bağlamda çevre politikaları karşılıklı uluslararası işbirlikleri ve bağlılıklar gerektiren bir alandır. Ancak diğer bir yandan, bu sorun sadece uluslararası alanda çözülebilecek kadar basit ve tek taraflı değildir. Çünkü merkezi yönetimler, özel sektör, gönüllü kuruluşlar, çevreci hareketler ve yerel yönetimlerin de dahil olduğu ulusal oyuncular hem sorunun ortaya çıkmasında hem de çözülmesinde önemli birer aktördürler.

Çevre sorunları her şeyden önce bir yerde ortaya çıkan, çıktığı yerden yayılan ve çözülmesi için yerelde müdahaleyi gerekli kılan sorunlardır. Sorunların ortaya çıktığı yere en yakın düzeyde çözülmesi gerektiği uzun zamandır kabul edilen bir ilkedir. Bu bağlamda, çevre sorunlarının çözümünü sadece uluslararası işbirlikleriyle çözmeye çalışmak ve ulus-altı oyuncuların önemini görmezden gelmek sağlıklı bir yaklaşım olmamaktadır. Özellikle küresel iklim değişikliği gibi geniş ölçekli ve kentlere özgü sorun alanlarına belediyelerin katkısı düşünüldüğünde yerel yönetimlerin çevre sorunlarının çözümünde ne denli hayati öneme sahip oldukları rahatlıkla görülmektedir.

Yerel yönetimler, yerel halkın mahalli ve müşterek ihtiyaçlarını karşılamakla sorumlu kamu kurumları olmalarından dolayı, yerel ölçekte ortaya çıkması muhtemel çevresel sorunlarının çözüm sürecinde sorumlu aktörlerin başında gelmektedirler. Yerel yönetimlerin çevre sorunlarının çözümü sürecindeki bu sorumluluğu, çevre sorunlarının her şeyden önce yerel kaynaklı olması ve belediyelerin vatandaşların yönetime katılım sürecine müdahil olmasına olanak veren yapısı gibi nedenlerden ileri gelmektedir.

Çevre sorunlarının sınır aşan özelliği nedeniyle çevresel değerlerin korunması ve çevre sorunlarının çözülmesi gibi konular uluslararası alanda da sık sık dile gelmektedir. 1992 yılının haziran ayında Rio'da düzenlenen BM Çevre ve Kalkınma Konferansı'nda ekonomik kalkınmanın sosyal ve çevresel yönden sürdürülebilir olması amacıyla kabul edilen Gündem 21, çevresel kaynakların korunmasını ve yönetimini kapsamaktadır. Bu noktadan yola çıkılarak Gündem 21'in oluşturulması ve uygulanması sorumluluğu yerel yönetimlere verilmiştir.

Tüm dünyada olduğu gibi 1970'li yıllardan itibaren Türkiye'de de çevre sorunları en önemli sorun alanlarından biri haline gelmiştir. Türkiye'de çevre sorunlarının çözümüne yönelik önce 1982 Anayasası'na bazı hükümler getirilmiş, 1983 yılında da Çevre Kanunu kabul edilerek çevre kirliliğinin önlenmesine yönelik genel ilkeler belirlenmiştir. 1984 yılında kurulan Çevre Koruma Müdürlüğü 1989 yılında kabul edilen 389 sayılı KHK ile müsteşarlık düzeyine çıkarılmıştır. 1991 yılında Çevre Bakanlığı'nın kurulmasına karar verilmesiyle birlikte çevre konusunda en üst düzey örgütlenmeye geçilerek, çevreye dair tamamlayıcı ve bütüncül politikalar üretilmeye başlanmıştır. Türkiye'nin çevre politikasını oluşturmaya yönelik bu gelişmeler ışığında belediyeler de önemli birer aktör olarak görülmüşlerdir. Belediyeler yerel halkın ortak ihtiyaçlarını karşılamakla sorumluyken aynı zamanda ortak yaşam alanlarını da korumakla yükümlüdürler. Yerel yönetimler, tüm düzenlemeler ve belirlenen politikalarda belde halkını ilgilendiren sorunların çözümü sürecinde sorumlu aktörlerdir. Çevre sorunları da bu sorunlardan biri olarak, bu sorunların önüne geçme konusunda merkezi yönetimin verdiği yetkilerle bir takım görevleri ifa ederler. Belediyelerin tek başına bazı görevleri yerine getirerek çözemeyeceği kadar büyük boyutlu olan çevre

sorunlarının çözümünde, yerel halka kendinden sonra gelecek nesilleri de düşünerek üretme ve tüketme sorumluluğunun yüklenmesi büyük önem taşımaktadır.

Tezin Konusu ve Önemi

Çevre politikasının bir yerel yönetim birimi olarak belediyeler bağlamında incelendiği bu tezde, özellikle belediyelerin yerel halkın çevre duyarlılığı üzerindeki etkisi sorgulanmaktadır. Çevre sorunlarının yerelden çıktığı ve her şeyden önce çevre sorunlarının temel öznesinin insan ve insan faaliyetleri olduğu göz önüne alınarak, insan faaliyetlerinin çevreye duyarlı ve uyumlu hale gelmesiyle birlikte, çevre sorunlarının önemli ölçüde azalacağı düşüncesiyle yerel yönetimlerin ve özellikle de belediyelerin bu faaliyetler üzerindeki yönlendirici etkisi çalışmanın odak noktasını oluşturmaktadır. Bu bağlamda Dikili Belediyesi örneği ile konu açıklığa kavuşturulmak istenmiştir.

Günümüzde çevre tartışmaları önemli yer tutmaktadır. Bilindiği üzere, çevrenin korunması ve gelecek kuşaklara sağlıklı bir çevre bırakmak için sadece yasal düzenlemeler yeterli olmamakta, toplum üyelerinde çevre bilincinin yüksek olması gerekmektedir. Bununla birlikte, çevre bilinci-belediye ilişkisi üzerine yapılan çalışmalar oldukça sınırlıdır. Bireylerin çevresel duyarlılık kazanmasında onlara en yakın yönetim biriminin rol oynadığının belirlenmesi ve her belediyenin çevre bilinci oluşturma konusunda aynı hassasiyeti görmesi durumunda, çevre sorunlarının büyük ölçüde azalacağına inanılmaktadır. Bu nedenlerden dolayı, hazırlanan bu tezle belediyeler ve çevre bilinci ilişkisi bağlamında mevcut bilimsel birikime katkı sağlanacağı düşünülmektedir.

Tezin Amacı

Bu çalışmanın temel amacı, bir yerel yönetim birimi olarak belediyelerin uyguladıkları çevre politikalarıyla yerel halkın çevresel duyarlılığı üzerinde bir etkiye sahip olup olmadıklarını araştırmaktır. Bu amaçtan hareketle, Dikili Belediyesi'nin çevre politikalarının yerel halkın çevresel davranışlarında değişikliğe neden olup olmadığı yerel aktörler üzerinden araştırılmıştır.

Çalışmada ayrıca belediyelerin yerel halkın çevre bilincini artırmak için neler yapabileceğinin de belirlenmesi hedeflenmiştir.

Tezin Hipotezleri

1. Belediye yönetimi ve yerel aktörler için aynı çevre sorunları aynı öneme sahiptir.
2. Çevre sorunlarının çözümünde belediyeler önemli bir paya sahiptir.
3. Belediyelerin çevre politikaları yerel halkın çevresel duyarlılıklarını değiştirme gücüne sahiptir.
4. Belediyelerin çevre sorunlarına karşı aldığı önlemler yerel halkın büyük bir kısmı tarafından desteklenmektedir.

Tezin Yöntemi

Tez, birincil ve ikincil veriler bir arada kullanılarak alan araştırmasına dayandırılmıştır. Araştırmanın temel yöntemini, yarı yapılandırılmış mülakatların niteliksel analizi oluşturmaktadır. Alan araştırması kapsamında 1 Kasım 2016 ile 15 Kasım 2016 tarihleri arasında belediye yönetiminden (belediye yöneticileri/meclis üyeleri/personeli) 8 kişiyle ve 11 yerel aktörle görüşme yapılmıştır.

Çalışma iki ayrı koldan yürütülerek, bir yandan belediye yönetimi ile görüşülürken diğer yandan yerel aktörler ile görüşülerek katılımcıların fikirlerini karşılaştırma şansı yakalanmıştır.

Tezin Bölümleri

Tezin ilk bölümünde, öncelikle çevreye ilişkin temel kavramlardan bahsedilerek, tezin içinde kullanılan terimlerde yaşanması olası bir kavram karmaşasının önüne geçilmesi amaçlanmıştır. Takip eden kısımda ise, yerel yönetimler ve çevre ilişkisine değinilerek, çevre sorunlarında yerel yönetimlerin neden önemli olduğu anlatılmış ve bu bağlamda çevre sorunlarının çözümünde yerel yönetimlere özel anlam atfeden literatüre değinilmiştir.

Tezin ikinci bölümünde özel olarak, Türkiye’de çevre politikalarına yerel yönetimler düzeyinde değinilmiştir. Bu amaçla öncelikle çevre mevzuatı incelenerek, yerel yönetimlere görev ve sorumluluk yükleyen kanunlar ve yönetmeliklerden bahsedilmiştir. Ardından çevre politikalarının belirlenmesinde rol oynayan aktörlerden söz edilerek, özellikle belediye mevzuatında yer alan çevresel görev, yetki ve sorumluluklara yer verilmiştir.

Tezin son bölümü ise alan araştırmasından oluşmaktadır. Bu bölümde öncelikle alan araştırmasının amacından, kapsamından ve yönteminden bahsedilmiştir. Alan araştırması için neden Dikili Belediyesi’nin seçildiği ayrıntılarıyla açıklanmıştır. Bu araştırma ile Dikili Belediyesi’nin yüklendiği görev ve yetkilerle yürüttüğü politikalar faaliyet raporları ve belediye yönetimi ile yapılan görüşmeler üzerinden değerlendirilmiştir. Son olarak, Dikili Belediyesi’nin çevre ile ilgili faaliyetlerinin yerel halkın çevre bilinci üzerindeki etkisini anlayabilmek amacıyla yerel aktörlerle yapılmış olan yarı yapılandırılmış mülakatlar değerlendirilerek, bu politikaların çevre bilinci üzerindeki etkisi anlaşılmaya çalışılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde öncelikle kavramsal çerçeveyi netleştirmek amacıyla tezde kullanılmakta olan çevreyle ilgili kavramlar, çevre politikası ve çevre bilinci tartışılmaktadır. Ayrıca, yerel yönetimler ile çevre ilişkisi belirlenerek çevre sorunlarının çözümünde yerel yönetimlerin önemine değinilmektedir.

1.1. ÇEVRE, ÇEVRE POLİTİKASI VE ÇEVRE BİLİNCİ

Kavramsal çerçevenin çizildiği bu bölümde temel kavramlara yer verilmektedir. Bu amaçla çevreyle ilgili temel kavramlar, çevre politikası ve çevre bilinci kavramları açıklanmaktadır.

1.1.1. Çevre ile İlgili Temel Kavramlar

Tezin içerisinde kullanılan kavramların tanımlanması ve tartışılması büyük önem taşımaktadır. Çünkü kavramlar arasındaki anlam farklılıkları ortaya konulmadan yapılacak her bir açıklama farklı yorumlanabilmektedir. Bu nedenle, tezin bu bölümünde tezde sıklıkla kullanılan çevre ile ilgili temel kavramlar tanımlanmakta ve tartışılmaktadır.

1.1.1.1. Çevre

Çevre kavramı, günlük yaşamda ve bilimsel literatürde sıkça kullanılan bir kavram olmasına rağmen, kavramın içeriğinin net olarak belirlenmesi oldukça güçtür. Çevre kavramının tanımını belirginleştirmek için öncelikle doğa ile çevreyi birbirinden ayırmak gerekmektedir. Doğa, tüm türlerin yaşaması için gereken yaşam koşullarıyken; çevre, gerekli yaşam koşullarının belirli bir organizma ya da varlıkla ilişkisi olarak görülmektedir. Çevre yalnızca bir şeyin arka planı değildir, bir şeyi çevreleyen her

şeydir. Bu nedenle çevre, insan ve doğa aktörlerinin başrolü oynadığı, sürekliliği olan bir etkileşim alanıdır (Parlak, 2004, s. 15).

Literatürde yer alan ve birbirini tamamlayıcı nitelikte olan çevre tanımlarının bazıları şu şekilde sıralanabilir:

- Çevre, insan etkinlikleri ve canlılar üzerinde kısa ya da uzun vadede doğrudan ve dolaylı bir etkide bulunabilen fiziksel, kimyasal, biyolojik ve toplumsal etkenlerin belli bir zaman dilimindeki toplamıdır (Keleş vd., 2012, s. 52).
- Ansiklopedik Çevre Sözlüğünde çevre, belirli bir zamanda bireyi etkileyen, kişinin maddi ve manevi gelişimi ile yaşam şartlarını belirleyen biyolojik, coğrafi ve toplumsal etkenlerin tamamı olarak tanımlanmaktadır (Ansiklopedik Çevre Sözlüğü[AÇS], 2001, s. 100).
- Çevrenin doğal ve yapay olmak üzere iki ana unsuru vardır. Doğal çevre, insan müdahalesi sonucu değişikliğe uğramamış çevre olarak tanımlanırken; yapay çevre ise insan müdahalelerinin sonucunda oluşmuş çevreye denilmektedir (Görmez, 2015, s.3).
- 1983 yılında kabul edilen 2872 sayılı Çevre Kanunu'nun ikinci maddesinde çevre, "canlıların yaşamları boyunca ilişkilerini sürdürdükleri ve karşılıklı etkileşim içinde buldukları biyolojik, fiziksel, sosyal, ekonomik ve kültürel ortam" olarak tanımlanmaktadır.
- Bozkurt (2013, s. 6) ise çevreyi, "biyosferdeki tüm canlı varlıkları çepeçevre kuşatan olaylar, maddeler ve eylemler bütünü ya da canlı varlıkların, hayati bağlarla bağlı oldukları, etkiledikleri ve etkilendikleri mekan birimleri" şeklinde tanımlamaktadır.
- Tüm canlılar tek veya toplu olarak bir mekan içerisinde yer alır ve bu mekandaki canlı (biyotik) ve cansız (abiyotik) öğelerle karşılıklı ilişki durumundadırlar. Yıldız, Sipahioğlu ve Yılmaz (2000, s. 13), canlı varlıkların hayatlarını sürdürebilmek için mecbur oldukları ve etkileyip/etkilendikleri bu mekanı çevre olarak tanımlamaktadırlar.
- Çevre, sadece dış dünyayı çevreleyen herhangi bir ortam gibi düşünülemez. Çevre aynı zamanda insan gelişiminin ilerlemesi için de çok önemli bir faktördür. Tüm

canlıların yaşam kalitesi için de vazgeçilemez bir aktör olarak görülmektedir (Lafferty ve Hovden, 2003, s.3).

Tüm bu tanımlardan yola çıkarak çevreyi oluşturan üç temel öğeden söz etmek mümkündür. Bu öğeler; canlı varlıklar, cansız varlıklar ve eylemleri etkileyen veya etkileyebilecek fiziksel, kimyasal, biyolojik ve toplumsal nitelikte süreçlerdir. Canlı varlıklar insanlar, hayvanlar, bitkiler ve mikroorganizmalardır. Cansız varlıklar ise yeryüzü, hava, su ve iklimdir.

1.1.1.2. Doğa

Doğa ve çevre kavramlarının sıkça birbirinin yerine kullanıldığı görülmektedir. Oysaki çevre kavramının içinde insanlar ve onların etkileşimleri de yer alırken; doğa, insansal olmayan dünyanın soyut, evrensel ve yansız anlamını oluşturmaktadır. Bu bağlamda toprak, yeraltı zenginlikleri, su, hava, iklim, bitkiler ve hayvanlar doğanın temel öğeleridir. Doğada herhangi belirli bir organizmadan ya da varlıktan söz edilemez (Keleş vd., 2012, s.51).

Türk Dil Kurumu doğayı “kendi kuralları çerçevesinde sürekli gelişen, değişen, canlı ve cansız varlıkların hepsi, tabiat” olarak tanımlamaktadır.

Yukarıda verilen tanımlamalardan yola çıkarak genel bir tanımlama yapılmak istenirse, insan ve insan müdahalesi dışında oluşan, kendiliğinden ortaya çıkan ve kendiliğinden var olmaya devam eden/edebilen her şeyin toplamı doğayı oluşturmaktadır denebilmektedir.

1.1.1.3. Ekosistem

Ekosistem kavramının doğuşu ekoloji kavramı ile eşzamanlılık gösterir. 1927 yılında İngiliz ekolog Elton *Hayvan Ekolojisi* adlı eserinde yapılan çeşitli çalışmalarını bir araya getirerek canlıların tek tek değil, türler halinde ele alınması gerektiğini söylemiştir. Elton'un iddiası ile birlikte ilk kez türler uyum ve değişim içinde ele alınarak, canlıların birbirleriyle ve çevreleriyle dinamik bir sistem oluşturduğu fikrine varılmıştır. Böylece

bu uyum ve denge, 1935 yılında Tansley tarafından ekosistem kavramı ile ifade edilmiştir (Kışlalıoğlu ve Berkes, 2014, s. 38-39).

Kavramın ortaya çıkması ile birlikte canlı ve cansız varlıkların tümü tek ve bütün bir sistem olarak görülmüştür. Kısaca özetlemek gerekirse, ekosistem, belirli bir mekanda yaşayan ve bu alanda birbirleriyle sürekli etkileşim içinde olan canlılar ile onların cansız çevrelerinin oluşturduğu bir bütün olarak tanımlanabilmektedir. Ekosistem kavramı doğal sistemleri genel olarak ifade etmek için kullanılır. Akvaryum, orman, çöl, göl ve nehir gibi doğal sistemlerin hepsi birer ekosistemdir (Çepel, 1992, s. 67). Bir örnek vermek gerekirse; karasal ekosistemler içerisinde orman ekosistemleri yer alır. En büyük ekosistem ise ekosfer, diğer bir ifade ile dünya ekosistemidir.

Canlı ve cansız varlıkları birbirlerine ve buldukları ortama bağlayan, örgütlenmiş ilişkilerin tümü olan ekosistem, yüzölçümüne bakılmaksızın topografik bir birimdir (Keleş vd., 2012, s. 48).

Ekosistemler sadece çevrede bulunan şeylerin toplamı değildir. Aynı zamanda içinde bulunan tüm organizmalar ile birlikte aralarındaki süreç ve ilişkilerden oluşmaktadır.

Her ekosistemi oluşturan canlı ve cansız öğeler vardır. Ekosistemin canlı öğelerini üreticiler, tüketiciler ve ayrıştırıcılar oluştururken; cansız öğelerini ise inorganik maddeler, organik maddeler ve fiziksel ve kimyasal çevre oluşturmaktadır (Kışlalıoğlu ve Berkes, 2014, s.50).

Ekosistemlerde canlı ve cansız öğeler birbirlerine üç ana fonksiyonla bağlanırlar. Bu fonksiyonlar; enerji akımı, kimyasal madde döngüleri ve popülasyon denetimleridir (Marin, 2004, s. 39-40). İşte ekosistemlerin ilgi çekici özelliği de tam bu noktada devreye girmektedir. Ekosistemin bu üç temel işlevi aynı anda aynı canlı ve cansız öğelerde meydana gelir ve bu süreç herhangi bir müdahaleye gerek duymaksızın mükemmel bir şekilde kendini sürdürebilme yeteneğine sahiptir.

1.1.1.4. Ekoloji

Eski Yunanca'da *oikos* "ev, eve ait" anlamına gelirken, *logos* da "bilim, çalışma" anlamına gelmektedir. Ekoloji sözcüğü aslen bu iki kelimenin bir araya gelmesiyle oluşmuştur. Buradaki ev, içinde yaşanılan çevreyi anlatmaktadır (Odum ve Barrett, 2008, s. 2). Buradan yola çıkılarak ekolojinin canlıların birbirleriyle ve çevreleriyle olan ilişkilerini incelemek anlamına geldiği söylenebilir.

Ekoloji neredeyse insanlık tarihinden beri ilgilenilen bir alan olmasına rağmen, kavram ilk kez 1869 yılında Alman biyolog Ernst Haeckel tarafından kullanılmıştır (Odum & Barrett, 2008, s. 3). Haeckel'in tanımına göre ekoloji, canlıların birbirleriyle ve yaşadıkları ortamlarla olan ilişkileri dahil, doğal çevrenin çalışmasıdır (Ernst Haeckel'den akt. Odum ve Barrett, 2008, s. 3).

Temelde biyolojinin bir alt dalı olan ekoloji, günümüzde yalnızca bir alt dal olmayı çoktan aşmıştır. Ekoloji artık çevre bilimleri olarak tanımlanan yeni bir bilim dalının temelini oluşturmaktadır (Kışlalıoğlu ve Berkes, 2014, s. 19). Ekoloji, diğer bir ifadeyle çevre bilimi, insanın doğayla olan ilişkilerini inceleyen disiplinler arası bir bilim dalıdır.

Çevre bilimi olarak çevrilen ekoloji, çevre olgusunu araştırırken, bu araştırmayı diğer ilişkili bilim dallarından daha geniş ve ayrıntılı olarak yapmaktadır.

Ekolojinin içeriğinin netleştirilebilmesi için, araştırma konuları şu şekilde sınıflandırılmaktadır:

- Canlı organizmaların yaşaması ve gelişebilmesi için gerekli olan iklim, toprak, yeryüzü yapısı ve biyotik faktörler,
- Aynı türden oluşan canlılar topluluğunun gelişimi ve diğer popülasyonlarla olan ilişki, beslenme ve enerji temini konusu,
- Ekosistemlerin ögeleri, tipleri, yapıları ve değişimleri gibi konular (Parlak, 2004, s. 23).

Bütünsellik ekoloji biliminin temel ilkesidir. Bütünsellik yaklaşımı, ekolojide her şeyin birbiriyle bağlantılı olduğu ve neden-sonuç ilişkilerinin açık biçimde ortaya

konulabilmesi için sistemdeki tüm süreçlerin bir bütün olarak değerlendirilmesi anlamına gelmektedir (Çepel, 1992, s. 19).

1.1.1.5. Siyasal Ekoloji

Çevre sorunlarının etkilerinin hissedilmeye başlanmasıyla birlikte ekolojinin siyasal boyutu da ön plana çıkmaya başlamıştır. 1960 yılının sonlarında Batı Avrupa ülkelerinde öğrenci olaylarının başlamasına paralel olarak çevresel sorunlara ulusal ve uluslararası alanlarda çözüm arayışları başlamıştır (Keleş, 1997, s. 236). Çevreyi korumaya yönelik faaliyetler özellikle sivil toplum örgütleri ve siyasi partiler şeklinde ortaya çıkmıştır (Kılıç, 2013, s. 130).

Siyasal ekoloji, ekoloji ile ilgili konuların siyasallaşmasını anlatmaktadır. Daha eleştirel bir yaklaşımla, doğal ve yapay çevreye ilişkin sorunların, iktidar gücünü elde etmek için siyasete konu edilme biçimini inceleyen bir daldır (Ertürk, 2012, s. 232).

Çevre sorunlarının siyaset alanına taşınmasında çevrecilik söyleminin önemli rolü olduğunu savunan Castells (2006, s. 221) çevreciliği insan faaliyetleri sonucunda doğal ortamın tahrip edilmesine tepki gösteren ve sorunların düzeltilmesi amacıyla atılan her adımın ortak adı olarak tanımlamıştır. Castells'egöre, siyasal ekoloji çevreciliğin teorik kapsamıdır, çevrecilik ise siyasal ekolojinin pratiğidir. Siyasal ekoloji, doğa ile toplum arasındaki karmaşık ilişkiyi anlamlandırmaya çalışırken diğer bir yandan dünya üzerindeki rezervleri kontrol ederek sürdürülebilir kalkınmanın olası sonuçları üzerinde hükümetler düzeyinde analizler yapmaktadır (Watts, 2005, s.257).

Siyasal ekoloji kavramını ilkeleri bakımından ele alan AlanLipietz siyasal ekolojiyi, özerklik, sorumluluk, dayanışma, adalet ve toplum-çevre etkileşimi ekseninde örgütlenmiş bütüncül bir değişim isteği olarak görmektedir (Alan Lipietz'den akt. Keleş vd., 2012, s. 60).

1.1.1.6. Çevre Sorunsalı

İnsanoğlunun varoluşundan bu yana doğaya hakim olma ve doğayı kontrolü altına sokma çabası, insanla çevresi arasındaki uyumlu ilişkiyi bozmuştur. Özellikle sanayi devrimiyle birlikte doğanın sınırsızca kullanılmasından herhangi bir çekince duyulmaması doğaya verilen zararları en üst boyutlara taşımıştır.

Çevre sorunsalı kavramı, somut çevre sorunlarının nedenleriyle birlikte diğer toplumsal sorunlarla bir bütün olduğunun altını çizmektedir. Çevre sorunları kavramsallaştırması, sorunun esasının yanlış anlaşılmasına sebep olmaktadır. Çevre sorunu kavramı, çevrenin insan müdahalesinden ayrı olarak kendi içinde var olan sorunlara işaret etmektedir. Oysaki esas sorun insanın ve toplumun doğa ile ilişkilerinde ortaya çıkmaktadır (Önder, 2003, s. 7-8). Bu nedenle çevre sorunları yerine, çevre sorunsalının daha doğru bir kavramsallaştırma olacağı düşünülmektedir.

Çevre sorunsalı, insanın çevresini kendi çıkarlarına uygun duruma dönüştürmesiyle başlayan bir süreçtir. Sorunsal birden ortaya çıkmamış, zaman içinde birikerek varlığını kazanmıştır. İnsanoğlunun doğal çevreyle olan ilişkilerini bozmasıyla birlikte doğanın taşıma gücü fazlasıyla aşılmıştır. Bunun sonucunda da bugün çevre sorunları olarak adlandırdığımız sorunlar kendini göstermiştir (Keleş ve Ertan, 2002, s. 21).

Çevre sorunsalı insanlık tarihi kadar eski bir sorunsal olmakla beraber, özellikle 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren dünyayı gözle görülür biçimde etkilemeye başlamıştır. 1972 yılında çevre sorunlarının uluslararası boyutta ele alındığı Stockholm İnsan Çevresi Konferansı'nın toplanması, çevre sorunsalının geniş kitlelerce tanındığının önemli bir göstergesi olmuştur (Orhan, 2013, s. 2-3)

Çevre sorunlarının temelinde kapitalizmin ve özel mülkiyetin yattığını düşünenler olmakla beraber, sorunların sebebinin ekonomik sistemler değil geri kalmışlık olduğunu iddia edenler de mevcuttur (Keleş, 1997, s. 13-14).

1.1.1.7. Çevre Hukuku

Belirli bir zamandaki insan topluluğunun dar anlamda aralarındaki uyuşmazlıkları çözmek, geniş anlamda haklarını güvenceye almak için oluşturulan hukukun, toplumun ihtiyaçları doğrultusunda değişmesi ve gelişmesi kaçınılmazdır. Hukukun bu özelliğinin en çok fark edildiği alanlardan biri de çevre hukuku alanıdır.

Çevre hukuku insanın çevresini oluşturan canlı ve cansız maddeleri koruyan ve onların hukuksal durumlarını düzenleyen hukuk dalıdır (Keleş ve Ertan, 2002, s. 48). Bu anlamda çevreyle ve çevreyi korumayla ilgili tüm düzenlemeler çevre hukukuna dahildir. Konuya bu açıdan bakıldığında çevre hukuku, çevrenin iyi bir şekilde planlanması ve yönetilmesi için meydana getirilmiş eşit, adil ve objektif kuralların bütünüdür (Ünlü, 1995, s. 59).

Çevre hukukunun temel amacı, insan eylemlerinin sonucunda çevresel değerlerin yok olmasını engellemek, bozulmuş çevrenin eski haline dönmesini sağlamak ve insan eylemlerini çevreye zarar vermeyecek şekilde düzenlemekle sınırlamaktır (Efendi, 2005, s. 32). Çevre hukuku, çevreyi korumak ve geliştirmek için gerçek ya da kamu tüzel kişilerden oluşan ilgililerinin çevreye yönelik tutumlarını emirlerle veya piyasa yöntemleriyle yönlendirir (Yılmaz Turgut, 2012, s. 56).

Çevreyi korumaya yönelik ilk yasa örneği 1956 yılında İngiltere'de düzenlenen “Temiz Hava Yasası”dır. Bu tarihten sonra özellikle Avrupa'da çevrenin korunmasına yönelik çok sayıda yasa çıkarılmıştır. 1961 yılında Finlandiya'da düzenlenen “Su Kirliliği Yasası”, 1964 yılında Belçika'da yürürlüğe giren “Temiz Hava Yasası” gibi düzenlemelerle birlikte çevre hukukunun gelişimi için temel hukuk kaynakları oluşturulmuştur (Keleş ve Ertan, 2002, s. 50).

Çevre hukuku alanı gelişme sürecinde ulusal düzenlemeler ve uluslararası anlaşmalar olmak üzere iki farklı kaynaktan beslenmiştir.

1.1.1.8. Çevre Yönetimi

Genel anlatımıyla çevreye ilişkin politika ve programların uygulanma aracı olan çevre yönetiminin amacı çevreyi korumak ve çevresel sorunları çözmektir (Ertürk, 2012, s.

406). Bu kapsamda çevre yönetimi, çevrenin korunup iyileştirilmesinde ve doğal kaynakların korunmasında hem kamunun hem de özel kesimin işbirliği içinde çalışmasını ifade etmektedir (Keleş vd., 2012, s. 491). 2872 sayılı Çevre Kanunu'nun 2. maddesinde çevre yönetimi, "idari, teknik, hukuki, politik, ekonomik, sosyal ve kültürel araçları kullanarak doğal ve yapay çevre unsurlarının sürdürülebilir kullanımını ve gelişmesini sağlamak üzere yerel, bölgesel, ulusal ve küresel düzeyde belirlenen politika ve stratejilerin uygulanması" olarak tanımlanmaktadır.

Çevresel değerlerin ve ekolojik dengenin nasıl korunacağı ile ilgili hangi eylemlerin gerçekleştirileceğine karar vermek olan çevre yönetimi uygulamalarında başlıca iki model kullanılmaktadır. Modellerden birinde çevreyle ilgili sorunlardan sorumlu bağımsız bir Çevre Bakanlığı mevcutken, diğer modelde ise çevresel konularda yetki bakanlık statüsünde olmayan merkezi kuruluşlara bırakılmıştır (Keleş vd., 2012, s. 491-492).

Çevre, ekolojinin bütünselliği ilkesi gereğince zaten kendi özyönetimine sahiptir. Çevre yönetiminden kasıt, çevrenin yönetilmesi değil, insanların çevre üzerindeki faaliyetlerinin yönetilmesidir. Çevre yönetimini gerekli kılan tek neden, çevrenin taşıma sınırını aşan çevreye yönelik olumsuz insan etkinlikleridir (Şengül, 1999, s. 92).

Çevre yönetiminin sağlıklı bir şekilde işleyebilmesi için temel amaçların belirlenmesi ve çevre politikalarının saptanması gerekmektedir. Dahası, çevreyle ilgili yetki ve sorumlulukların belirlenip ulusal, bölgesel, yerel ve sektörel bazda çevre örgütleri oluşturulması gerekmektedir (Baykal, 2010, s. 480).

1.1.2. Çevre Bilinci

Gelecek kuşaklara yaşanabilecek bir çevre bırakmak insanlara düşen en önemli görevlerden biridir. Zamanla çevre sorunlarının kendini günlük hayatta hissettirmeye başlamasıyla birlikte çevre bilincinin oluşumu da hızlanmıştır. Bu bölümde de çevre bilinci kavramı ve çevre bilinci kavramının tarihsel gelişiminden kısaca bahsedilmektedir.

1.1.2.1. Çevre Bilinci Kavramı

Çevre bilinci her şeyden önce bireysel ve kamusal bir sorumluluktur. Çevre bilinci en genel anlamıyla, bireyin doğaya karşı saygılı davranma sorumluluğudur. Çevre bilincinin kavram itibariyle üç boyutu bulunmaktadır. Bunlar düşünsel, duygusal ve davranışsal boyutlardır. Daha açık bir anlatımla çevre bilinci; çevreyle ilgili hisleri, seçimleri ve analizleri içeren düşüncelerden, bunların pratik düzleme aktarılmasındaki davranışlardan ve doğal olarak çevreye ilişkin duygulardan oluşmaktadır (Türk, 2013, s. 129).

Bireyin çevresiyle ilişki kurmaya başlamasıyla birlikte çevre bilincinin değişik boyutları da bireylerde oluşmaya başlamaktadır. Ancak bu üç boyut her zaman birlikte gelişemeyebilir. Örneğin, bireyde çevreye dair düşünceler olup bu düşünceleri pratiğe dönüştürecek davranışsal boyut olmayabilir (Türküm, 1998, s. 172). Çevre bilinci, çevreyi seven ve onun değerlerine saygı gösteren bir bakış açısını gerektirmektedir. Bu bakış açısının kazanılması için temel düzeyde çevre bilgisinin duygu ile birleştirilmesi önem taşımaktadır; çünkü çevre bilinci çevre için belli fedakarlıkları kabullenmeyi gerektirir ve sevgi, ilgi, saygı olmadan kişilerin çeşitli sıkıntıları göğüslemesi zor olmaktadır.

Çevre değerlerinin korunmasında bilinçli bireylerin ve toplumların önemli bir rolü vardır. Bireylerde çevre bilincinin gelişmesiyle birlikte; çevre sorunu sadece hükümetlerin ya da uluslararası kuruluşların sorunu gibi görünmekten çıkacak ve bireyler bu konuda sorumluluk alacaktır. Dahası, bireylerin çevre konusundaki duyarlılığı hükümetlerin çevre politikalarının daha verimli yürütülmesini sağlayacak, özel bir çıkarı olmayan ve kar amacı gütmeyen çevresel hareketler toplumda daha kolay kabul görecektir (Türk, 2013, s. 138).

Böylesine kapsamlı bir kavramın gelişimi de birden olmamıştır. İnsanoğlunun doğayla olan ilişkisi varoluşundan itibaren başlamış olmakla beraber insanın doğadan sınırsızca yararlanma çabalarıyla birlikte çevre sorunsalı kendini hissettirmeye başlamıştır. Bugün adından sıkça bahsettiğimiz çağdaş anlamda çevre bilincinin gelişmesinden devam eden bölümde bahsedilmektedir.

1.1.2.2. Çevre Bilincinin Gelişimi

Çevre sorunlarının başlangıcında çevrenin kirlenmesine dair herhangi bir girişimde bulunulmamasının altında şüphesiz ki toplumların yeterli çevre bilincine ulaşamamış olmaları yatmaktadır. Ancak çevre sorunlarının etkilerini insanların günlük hayatında kendini göstermesiyle birlikte doğaya karşı bakış da giderek değişmiştir. Özellikle 68 kuşağının¹ başlattığı topluma ve düzene yönelik eleştirel yaklaşım, hem çevreye karşı yaygın bir ilgi uyandırmış hem de çevresel değerlerinin korunmasında vatandaşların aktif bir konuma gelmesini sağlamıştır (Kılıç, 2013, s. 127).

Çevre sorunları konusunda toplumların çevre bilinci kazanmasını hızlandıran en önemli faktör hızlı sanayileşme ve bu hızlı sanayileşmenin sonucunda ortaya çıkan kirlenme, enerji krizi, hammadde kıtlığı ve nükleer güç problemleri olmuştur (Duru, 1995, s. 34).

20. yüzyılın sonuna doğru kitle iletişim araçlarının hızla gelişmesiyle birlikte yaşanan çevre felaketlerinin geniş kitlelerce duyulması tüm dünyada insanların bir yandan kendi çevrelerinin kirlenmemesi için mücadele ederken, diğer yandan küresel ölçekte sonuçlar doğuran çevreye zararlı faaliyetlere karşı çıkmalarına sebebiyet vermiştir (Ünlü, 1995, s. 75-76). Özellikle 1960 yılından sonra modern sanayi toplumunu sorgulayan ve çevre sorunlarını çeşitli şekillerde ele alan Barry Commoner, Ivan Illich, Erick Scheurmann, Robert Havemann, Stuart Udall, Fritjof Capra, Rudolf Bahro ve Ernest Callenbach gibi düşünürler düşünceleriyle çevre bilinci konusunda büyük yankı uyandırmışlardır (Duru, 1995, s. 36).

Çevre sorunlarına yönelik endişeler Eski Yunan'dan bu yana dile getirilmekle beraber, endişelerin geniş kitlelerce paylaşılması 1970'li yıllarda olmuştur. 1972 yılında hazırlanmasında Roma Klubü'nün ön ayak olduğu *Büyümenin Sınırları* adlı rapor çevre sorunlarının artması nedeniyle büyük ilgi görmüştür (Kılıç, 2013, s. 129). Rapora göre, mevcut tüketim kalıplarının değişmeden devam etmesi durumunda, çok yakın zamanda

¹ Aynı zamanda "çiçek çocuklar" olarak da adlandırılırlar. Dünyanın, üzerindeki tüm bitki, hayvan ve insan türlerine ait olduğunu savunan bu kuşağın yürüttüğü en önemli toplumsal hareket ABD'nin Vietnam Savaşı'na asker gönderilmesini protesto etmek olmuştur.

doğal kaynakların tükeneceği öne sürölmüştür. Böylesine bir felakete karşılaşmamak için rapor “sıfır büyüme” önerisi getirmiştir (Duru, 1995, s. 37).

1.1.3. Çevre Politikasına İlişkin Kavramlar

Bu bölümde çevre politikası kavramından ve ölkelerin benimsemiş oldukları farklı türdeki çevre politikası yaklaşımlarından bahsedilmektedir.

1.1.3.1. Çevre Politikası Kavramı

Politika, bir sorunu çözmeye amacından kaynaklanan ve bu amaçla yapılan çalışmaların ve alınan önlemlerin toplamıdır. Çevre politikası ise, bir ölkenin çevre sorunları konusundaki genel olarak hedeflerini ve bu hedeflere giderken kullanacakları araçları belirleyen bir politika sürecidir (Ökmen, 2004, s. 356).

Çevre politikaları en geniş tanımlamasıyla; bireylerin, sivil toplum kuruluşlarının, kamu kurum ve kuruluşlarının, özel sektör kuruluşlarının ve küresel düzeydeki örgütlerin çevre sorunlarına ilişkin çabalarının bütünü ve hükümetler tarafından ekolojik dengenin korunması ve çevresel değerlerin muhafaza edilmesi amacıyla alınması planlanan tedbirleri içermektedir (Ökmen, 2004, s. 328).

Her ölkenin çevre politikaları birbirinden farklı olmakla beraber, üzerinde birleşilmiş genel geçer kabul gören amaçlar da mevcuttur. Bu ortak hedefler; vatandaşların sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşamaları, çevre değerlerinin korunup geliştirilmesi ve bu politikalar uygulanırken ortaya çıkan yükün adaletli bir şekilde dağıtılmasıdır (Keleş vd., 2012, s. 340).

Her kamu politikası sürecinde olduğu gibi, çevre politikası sürecinin ilk adımı da öncelikle sorunu tanımlamaktır. Sorunun nasıl ve ne şekilde tanımlandığına paralel olarak bu sorunun çözümünde kullanılacak amaç ve ilkeler de değişmektedir. Çevre politikalarının oluşum süreci üç aşamadan geçmelidir. İlk olarak, toplumun çevreye verdiği değer belirlenmeli ve bu doğrultuda hedefler belirlenmelidir. İkinci olarak, her türlü düzenleme yöntemleri incelenerek, politikanın amaçlarına en uygun olanlar

seçilmelidir. Son aşamada ise, belirlenen politikaların izlenmesi, denetlenmesi ve gözden geçirilmesi gerekmektedir (Keleş vd., 2012, s. 340-341).

Ülkeler, çevre politikaları konusunda çeşitli yaklaşımlar benimsemektedir. Ülkelerin siyasal rejimleri ve ekonomik sistemleri tüm diğer politikalarda olduğu gibi çevre politikasında da önemli bir belirleyicidir. Ancak tüm bu farklılaşmaların ötesinde ortaya konulan politikalar genel olarak onarımcı ve önleyici olarak iki başlık altında ele alınabilir (Ökmen, 2004, s. 364).

1.1.3.1.1. Onarımcı Politikalar

Onarımcı politikaların altında yatan genel anlayış, çevreye zararlı faaliyetlerin sonucunda ortaya çıkan zararları gidermektir. Bir diğer adı da tedavi edici politikalar olan bu yöntem, başta çevresel kirliliğin oluşmasına müdahale etmez ve kirlilik sonrasında bunun sonuçlarını bir politika sorunu olarak görür (Keleş vd., 2012, s. 351). Bu politikalar, kirliliği üretim faaliyetlerinin kaçınılmaz bir sonucu olarak ele alırlar ve kirliliğin olumsuz etkilerini azaltmaya ya da tamamen ortadan kaldırmaya çalışırlar.

Onarımcı politikaların uygulanmasında başlıca iki ayrı yöntem uygulanabilmektedir. Bunlardan birincisi, maliyetlerin kirletene ödenmesi; bir diğer yöntem ise, kirlenmenin sorumlu örgütler tarafından denetlenmesidir (Ertürk, 2012, s. 345).

Çevreye zararlı faaliyetlerin sonucunda ortaya çıkan kirlenmenin maliyetinin kirleticiye ödenmesi “kirleten öder” ilkesini ortaya çıkarmıştır. İlkenin tanımı, kirliliği yaratanın çevrenin kirlilik açısından yaşanabilir seviyede olmasını sağlamak amacıyla devlet kurumları tarafından belirlenen kirliliği önleme ve kontrol önlemlerinin masraflarına katılmasıdır (Yılmaz Turgut, 2012, s. 123). Denizi kirleten sanayi kuruluşlarından atıkların kaldırılması için belli bir paranın kamu otoriteleri tarafından alınması bu yönteme örnek olarak verilebilir.

Onarımcı politikalarda bir diğer yöntem olan kirlenmenin denetlenmesinde ise, teknolojiye yararlanılarak, üretim faaliyetlerinin ve üretim çıktılarının çevre üzerinde oluşturduğu zararlı etkileri sınırlandırılmaya çalışılır (Keleş vd., 2012, s. 352). Çöplerin

yakılmasında yeni yöntemler kullanmayı yaptırma bağlama ve desülfürizasyon² gibi önlemler bu yönetime örnek olarak verilebilir (Keleş, 1997, s. 272).

1.1.3.1.2. Önleyici Politikalar

Önleyici politikaların temel anlayışı, çevreye henüz zarar gelmeden çevrenin korunmasıdır. Bu yöntemde, çevre politikasını uygulamakla yükümlü birimler, çeşitli faaliyetler nedeniyle çevreye verilmesi muhtemel zararları önceden tahmin ederek bu zararlara yönelik önlemler alırlar (Ertürk, 2012, s. 345).

Önleyici politikaların topluma maliyeti onarımcı politikaların maliyetinden daha düşüktür. Bunun nedeni, çevrenin kirlenmesine zarar ortaya çıktıktan sonra değil, zarar ortaya çıkmadan önce müdahale edilmesidir (Keleş vd., 2012, s. 354).

Önleyici politikaların kullandığı temel amaçlar, teknolojik yenilikler ve yapısal değişikliklerdir. Teknolojik yenilikler, üretim ve tüketim faaliyetlerinde çevreye önem veren teknolojilerin kullanılmasıdır. Sanayi atıklarını yeniden kullanılabilen mal biçimine dönüştürmeye (*recycling*) olanak veren teknolojik gelişmeler, önleyici politikaların araçlarına örnek olarak verilebilir (Keleş, 1997, s. 272). Diğer bir araç olan yapısal değişiklikten kastedilen ise, çevreye zararlı olan üretim ve tüketim davranışlarının çeşitli yollarla değiştirilmesidir. Böylece çevreye zararlı davranış kalıpları ekolojik yönden daha kabul edilebilir kalıplarla değiştirilmiş olur. Yapısal değişikliklerle çevre ve ekonomi arasındaki ilişkiler yeniden yapılandırılarak üretim ve tüketim faaliyetlerinin çevre üzerinde daha az zarara neden olacak şekilde yeniden örgütlenmesine dönük politika araçlarından yararlanılmaktadır (Keleş vd., 2012, s. 354). Çevreye verilmesi muhtemel zararın baştan öngörülerek projelerde çeşitli değişikliklerin yapılmasına olanak sağlayan “çevresel etki değerlendirmesi” önleyici politika araçlarından birisidir. Buna ek olarak, kent içi ulaşımda özel araçların kullanılmasını azaltmak amacıyla toplu taşımacılığın teşvik edilmesi, kentleşmenin

² Termik santrallerde kömürün yanması sonucunda sülfür dioksit oluşur. Sülfür dioksit atmosferde su buharıyla birleşince sülfirikasite dönüşür. Bu da asit yağmurlarına neden olmaktadır. Bacalarda sülfür gazının tutulmasına, diğer anlamda sülfürden arındırma işlemine desülfürizasyon denir.

sağlıklı ve dengeli bir biçime sokulması, enerji kullanımında tasarruf yöntemlerinin geliştirilmesi de önemli önleyici politika araçlarından bazılarıdır.

Önleyici politikaların kalkınma karşıtı bir yanı bulunduğunu söyleyenlere karşılık, 1989 yılında Martin Janicke “ekonominin ekolojik modernleşmesi” yaklaşımını üretmiştir. Buna göre, önleyici çevre politikası, çevre için zararlı yapıların ve teknolojilerin değiştirilmesine yönelik önlemleri içermektedir. Bu tür bir politikada bütün sektörlerde yapılacak yatırımlarda çevreyi de hesaba katan yenilikler yapılması zorunludur. Ekolojik modernleşme yaklaşımı, çevre sorunlarının önüne geçilebilmesi için modernleşmeden vazgeçilmesi gerektiği görüşüne karşı çıkmaktadır. Bu yaklaşıma göre, çevre sorunlarının önlenmesi için toplumların daha ileri bir modernleşmeye ihtiyacı vardır (Keleş vd., 2012, s. 356).

1.1.3.2. Çevre Politikası Yaklaşımları

Günümüzde varlığını hayatımızın her alanında hissettiğimiz çevresel sorunları sona erdirmek amacıyla üretilen düşünceler, metotlar ve araçlar bütünü olan çevre politikası yaklaşımı öncelikle sorunların kaynağını gösteren bir hareket noktası belirler ve bu noktadan yola çıkarak sorunları giderecek yöntem ve araçlar geliştirir (Keleş vd., 2012, s. 362).

Çevre politikalarının temel amaçları benzer olmakla beraber, politikaların çıkış noktaları ve kullandıkları araçlar farklılık gösterebilmektedir. Bu bölümde incelenmekte olan üç temel yaklaşım; düzenleme yaklaşımı, katılımcı yaklaşım ve piyasa yaklaşımıdır. Ele alınan bu üç yaklaşımın ortak noktası, sorunlara köktenci çözümler üretmemesi, sorunlar ortaya çıktıktan sonra sorunları ortadan kaldırmaya ya da azaltmaya yönelik çözümler aramasıdır. Sorunlara yeterince etkili bir çözüm getirmemesine rağmen, bu üç yaklaşıma bu bölümde yer verilmesinin nedeni bugün pek çok ülkede uygulanan güncel çevre politikalarının bu yaklaşımlardan beslenmesidir (Keleş vd., 2012, s. 362-363).

1.1.3.2.1. Düzenleme Yaklaşımı

Düzenleme (regulation) yaklaşımı, çevre sorunlarına yönetsel düzeyde çözüm arar. Bu yaklaşıma göre, doğanın iki tane önemli işlevi vardır. Bunlardan biri hammadde sağlayan kaynak deposu olması, diğeri ise atıkların bırakıldığı atık havuzu olmasıdır. İnsan merkezli bir bakış açısına sahip olan bu yaklaşıma göre, uygun politikalar üretilerek çevre sorunları insanların yaşamlarını etkilemeyecek düzeye indirgenebilir (Keleş vd., 2012, s. 364).

Düzenleme yaklaşımının temel aracı konuyla ilgili yasal ve kurumsal çerçeve oluşturulmasıdır. Bu yaklaşımda, çevre sorunlarının herhangi bir idari sorun gibi görülerek, özellikle merkezden belirlenen idari düzenlemeler aracılığıyla çözüleceğine inanılır (Orhan, 2014, s. 16). Yaklaşımın düzenlemeye verdiği önem nedeniyle devletin müdahale alanını genişlettiği düşünülmektedir.

Düzenleme yaklaşımının çıkış noktası Thomas Hobbes'un (2007, s. 196) siyaset felsefesindeki insanların bireyci ve bencil olduğu yönündeki düşüncedir. Gerekli düzenlemeler yapılmadığı takdirde, insanların sınırlı olan doğal kaynakları ve çevreyi hesapsızca kullanacağını iddia eden bu yaklaşım, çevre yönetimi konusunun uzmanlara devredilmesi gerektiği düşüncesini savunur (Orhan, 2014, s. 16-17).

Düzenleyici yaklaşımın tamamen otoriter bir yönetim algısı yaratması kısmen hatalı bir yorumlama olacaktır. Çünkü devletin her müdahalesi "Leviathan" gibi baskıcı ve otoriter olmak zorunda değildir. Yeşil Leviathan olarak adlandırılan yaklaşıma göre, çevrenin gerçek anlamda korunabilmesi için yapılan düzenlemelerin demokratik öğeler içermesi zorunludur (Keleş vd., 2012, s. 365-366).

Yaklaşımın alt yapısını oluşturan yasal ve yönetsel düzenlemeler, herkesin uyması gereken ve uymayanlara çeşitli yaptırımlar uygulayan emredici kurallar koyar, uygulanmakta olan çevre politikasının amaçlarını, ilkelerini, hedeflerini ve araçlarını belirler. Tüm bunlara ek olarak, toplumdaki çevresel duyarlılığı artırmak amacıyla çeşitli programlar geliştirilir ve çevreyi korumaya yönelik belirli davranışları özendirici uygulamalar gerçekleştirilir (Keleş vd., 2012, s. 365).

Düzenleme yaklaşımı, önerdiği politikalarla var olan idari kurumların daha da merkezileşmesini savunmaktadır. Bu yaklaşıma göre, bencil ve bireyci olan insan kendi çıkarını en çoklaştırmak için toplum çıkarını görmezden gelebilmektedir. Ancak yönetim özellikle de merkezi yönetim aygıtları her zaman kamu yararını gözetmektedir.

1.1.3.2.2. Katılımcı Yaklaşım

Çevre sorunlarının çözümü için katılımcı ve demokratik açılımlar öneren yaklaşımlar çevre politikası yazınında önemli yer tutmaktadır. Bu yaklaşım çevre sorunlarına çoğulcu bir merkezden bakar. Çünkü bu yaklaşıma göre, çevre sorunları ancak çoklu çıkarların bakış açısıyla kavranabilir. Çıkarlar ve aktörler çoğul olduğundan dolayı, tek bir kamusal yarar yoktur, kamusal yararlar vardır (Keleş vd., 2012, s. 371).

Toplumdaki yarışan çıkarlar ve görüşler iletişime girerek sorunu tüm yönleriyle ele alırlar. Bu görüş alışverişinin sonunda, değişen koşullara uygun olarak politikanın amaç ve araçları elden geçirilerek gerekli uygulamalar hayata geçirilir. Böylece çevre politikası arayışında sorun katılımcı yapılar içinde tartışılmış ve en kapsamlı sorun çözme tekniği saptanmış olur.

Katılımcı politika yapım sürecinde, farklı çıkarlar kendi taleplerine politikalar içinde yer açarlar. Yönetim birimleriyle birlikte diğer paydaşların da sürece müdahil olması, politikalara demokratik bir meşruiyet kazandırmaktadır. Katılımcı yaklaşım, düzenleyici yaklaşımın aksine temel aktör olarak yurttaşı ön plana çıkarmaktadır (Keleş vd., 2012, s. 373).

Çevre politikalarının bu yaklaşıma göre oluşturulmasında başlıca iki yol izlenir. İlkinde, karar ve yönetim süreçleri bürokratikleştirilerek yurttaş katılımına olanak sağlanır. İkincisinde de, devletin çevre yönetimi yapıları dönüştürülerek çeşitli aktörlerin paydaş olarak politika sürecine katılması sağlanır (Keleş vd., 2012, s. 373).

1.1.3.2.3. Piyasa Yaklaşımı

Çevre sorunlarına ekonomik açıdan bakan piyasa yaklaşımı liberal ekonomi felsefesinden beslenmektedir. Bu yaklaşıma göre, insan sürekli kişisel çıkarlarının peşinde koşan bir bireydir. Bireyin kişisel çıkarı ile toplumsal çıkarlar çatışıyorsa, birey kendi çıkarını tercih edecektir. Bu nedenle, bireyin çevre çıkarlarını korumasının tek nedeni kişisel ekonomi çıkarları olacaktır.

Bu yaklaşımda çevre sorunları, bireyin özgürlüklerine sınır getirdiğinden dolayı sorun olarak algılanır. Çevrenin kirlenmesi, türlerin yok olması ve doğal kaynakların azalması bireye zarar vermektedir. Bu nedenle çevrenin önce ve sadece birey için korunması gerekmektedir (Keleş vd., 2012, s. 380).

Piyasa yaklaşımı, düzenleme yaklaşımının çevre sorunlarına çözüm olmak yerine tam tersine çevre sorunlarının sebebi olduğunu iddia etmektedir. Bireyin taleplerinin gerçekleşmesine engel olan çevre sorunlarına yine bireyin özgürlüklerini kısıtlayarak çözüm bulunamaz. Zaten bu yaklaşıma göre, ekonomik yaşama devletin müdahalesi çevre sorunlarını yaratan en önemli sebeplerden biridir.

Çevre sorunlarını yaratan bir diğer neden ise, çevresel değerlerin bedelsiz olarak toplum kullanımına bırakılmış olmasıdır. Denizlerin, otlakların ve çiftlik hayvanlarının herkesin kullanımına açık olduğu durumlarda, birey kendi çıkarını maksimize etmeye çalışacaktır. Örneğin, her seferinde sürüsüne bir hayvan daha fazla ekleyen çoban ekonomik kazancı maksimize ederken diğer yandan da çevreyi sömürmüş olacaktır. Hardin (1968, s. 1244) bu durumu ortak alanların trajedisi olarak adlandırmaktadır.

Piyasa yaklaşımının çevre sorunlarına getirdiği iki temel çözüm önerisi vardır. Bunlardan biri, çevre değerlerinin ve doğal kaynakların toplumsal kullanımını ortadan kaldırmak amacıyla, bu değerlerin tümünün özelleştirilmesidir. Böylece mülk sahibi kendi malına sahip çıkmak amacıyla aşırı kullanımdan kaçınacaktır. Bir diğer çözüm önerisi ise, serbest piyasanın işleyiş ilkelerini çalıştırarak çevre kirliliğinin alınıp satıldığı pazarlar oluşturmaktır (Keleş vd., 2012, s. 382).

1.2. YEREL YÖNETİMLER VE ÇEVRE

Devlet yönetimleri tüm dünyada genel olarak merkezden ve yerinden yönetim olmak üzere iki temel düzeyde gerçekleşmektedir. Türkiye'nin yönetim yapısının düzenlendiği 123. maddede, idarenin kuruluş ve görevlerinin merkezi yönetim ve yerinden yönetim esaslarına dayandığı belirtilmektedir.

Yerel yönetimler en genel anlatımıyla, bir devletin coğrafi bölgelerinden birinde, merkezi idarenin merkez ve taşra birimleri dışında, doğrudan o yörede yaşayanlarca oluşturulup yönetilen birimlere denmektedir. 1982 Anayasası'nın 127. maddesine göre yerel yönetimler; il, belediye veya köy halkının mahalli müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere, kuruluş esasları kanunla belirtilen ve karar organları yine kanunda gösterilenler seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzel kişileridir. Yerel yönetimler yapıları itibariyle merkezi yönetime göre yerel düzeydeki sorun ve ihtiyaçların kaynağına çok daha yakındır.

Bunlara ek olarak yerel yönetimler hem demokratik hayatta oynadıkları roller gereği hem de kamu hizmetlerinin halka sunulmasında yükledikleri fonksiyonlar sebebiyle yerel halkın yönetime katılmasının ilk aşaması olarak görülmektedirler (Toprak, t.y., s.2).

Ekolojinin bütünsellik ilkesi gereğince, dünyanın herhangi bir yerinde ortaya çıkan çevre sorunu dünyanın başka bir yerini de etkileyebilmektedir. Bu nedenle, çevre sorunlarının çözümünde en etkili yöntem, sorunun doğduğu yerde çözülmesidir. Yerel yönetimlerin sorunun kaynağına yakınlığı nedeniyle, çevre politikalarında önemli bir işlevi olması kaçınılmazdır (Geray, 1998, s. 58).

Yerel yönetimlerin hangi sebeplerle ve hangi düzeyde çevre politikalarının içinde bulunması gerektiği aşağıdaki bölümlerde kuramsal düzeyde tartışılmaktadır.

1.2.1. Yönetim ve Çevre İlişkisi

İnsanların yaşamları ile ilgili gereksinimlerinin birçoğu kamu yönetiminin hizmet alanı içerisinde kalmaktadır. İnsanın yaşam koşullarının kaliteli seviyeye yükseltilmesinde

birinci olarak yönetimler sorumludur. Çevre yönetiminin başarısı da, yönetimlerin çevre yönetimi konusunda doğrudan sorumluluk alma isteğine göre değişmektedir.

Çevrenin korunması ve geliştirilmesi çeşitli ölçeklerde bir kaynak bütünlüğü gerektirmektedir ve bu kaynaklar etkin bir şekilde kullanılmadığı takdirde, doğadaki tüm canlıların geleceği tehlikeye girmektedir; bu nedenle yönetimin çevre korunmasında etkin bir rol üstlenmesi gerektiği açıktır (Ünlü, 1995, s. 15).

Kamu yönetimi adı altında tanımlanan ve toplulukların bulunduğu coğrafi alana ve ihtiyaçlarına göre kademelenen yönetim birimlerinin amacı, vatandaşların görüşleri doğrultusunda, insanların ihtiyaçlarını adil bir şekilde karşılamaktır. Konuya bu bakış açısından yaklaşıldığında yönetimlerin çevre koruma ve geliştirme ile olan doğrudan ilişki de açığa çıkmaktadır.

1.2.2. Yerel Bir Sorun Olarak Çevre

Çevre sorunlarında yerel yönetimlerin bu kadar önemli olmasının iki temel sebebi vardır. Bunlardan birincisi, çevre sorunlarının her şeyden önce yerel olması, diğer bir deyişle sorunların ilk kez etkilenildiği bölgeye özgü bir olay olmasıdır. Bir diğer sebebi ise, halk katılımının yerel düzeyde katılıma açık olması ve bu sürecin daha demokratik olmasıdır.

Küresel düzeyde çevre konusunda alınan kararlar ve karşılıklı sözleşmeler tüm ülkelerin ortak hareket etme noktasında önemli olmakla beraber, küçük bir beldede yaşayan yerel halkın, çevre sorunlarının günlük hayatlarında etkilerini göremeden/hissetmeden küresel düzeyde alınan kararları içselleştirmesi çok zor görünmektedir.

Neredeyse tüm devletlerde yerel yönetimlerin çevre yöneticisi rolü vardır. Planlama kararlarıyla, altyapı ve kentsel hizmetlerle çevre üzerinde doğrudan etkileri olan kararlar alabilmektedirler. Dahası, yerel yönetimler hizmetlerini gerçekleştirirken çevresel değerleri kullanır ve kullandırır. Çevre varlıklarının kullanılmasında geniş alana sahip oldukları gibi, çevreyi koruma, iyileştirme ve geliştirme alanlarında da sorumluluk sahibidirler. Kentsel atıklar konusunun da doğrudan belediyelerin

sorumluluk alanına girdiği düşünülürken, çevre sorunlarının yerelliğinin yadsınamaz boyutta olduğu görülmektedir (Yaman ve Özçelik, 2011, s. 3).

Yerel yönetim kuramlarında da altı çizildiği üzere, bir yerin problemlerinin ve bu problemlerin çözümleriyle birlikte hangi araçların kullanılmasının daha etkili olacağını o yerde yaşayan yerel halk bilir (Zeytin ve Kırılıoğlu, 2014, s. 244).

1991 Rio Konferansı sonucunda Yerel Gündem 21 Eylem Planlarının uygulanmasına karar verilmesiyle birlikte bir yerde oluşturulacak etkili bir çevre politikasının ancak orada ikamet eden yerel halkın katılımı ile uygulanabileceği vurgulanmıştır (Üzan, 1999, s. 97). Gündem 21, yerel yönetimlere çevresel değerlerin korunması ve geliştirilmesi konusunda STK'lar ve diğer ortaklarla birlikte; planlamada, karar almada ve uygulamada daha etkin görevler yüklemiştir.

1.2.3. Çevre Politikalarında Yerel Yönetimlerin Önemi

Doğası gereği pek çok politika alanını ilgilendiren çevre politikasında, farklı seviyelerdeki pek çok oyuncu hem sorunun ortaya çıkması hem de çözümünü sürecinde önemli roller oynamaktadırlar. Çevre politikalarının bu çok aktörlü yapısı sorunların çözüm sürecini zorlaştırmaktadır; çünkü alınan kararlarda her aktörün çevresel endişelerini hesaba katmaya çalışmak süreci oldukça karmaşıklaştırmaktadır (Orhan, 2014, s. 1).

Çevre politikalarının uzantısı olan çevre yönetimi sürecinin nasıl yürütülmesi gerektiği konusunda literatürde ciddi bir yazın mevcuttur. Çevre sorunlarının gözle görünür bir hale gelmesiyle birlikte, devletler öncelikle merkeziyetçi nitelikte idari düzenlemelerle sorunu çözmeye odaklanmışlardır. Ancak zaman içinde sadece yasal düzenlemelerin sorunu çözmekte yetersiz kaldığı görülmüş ve bunun üzerine daha adem-i merkeziyetçi ve katılımcı modeller ön plana çıkmaya başlamıştır. Sorunların çözümünde adem-i merkeziyetçi yaklaşımların dikkat çekmesiyle beraber pek çok kaynakta yerel yönetimler adeta çevrenin kurtarıcısı olarak gösterilmişlerdir (Orhan, 2014, s. 3).

Her yerel yönetim biriminin çevre sorunlarının çözümünde kilit rol oynaması beklemek fazlasıyla iyimser bir yaklaşım olacaktır; çünkü yerel yönetimlerin üstlenecekleri

sorumlulukları şekillendiren pek çok değişken mevcuttur. Ülkenin idari yapısının ne ölçüde merkeziyetçi ya da adem-i merkeziyetçi olduğu, yerel yönetimin yetki alanı ve sahip olduğu akçal kaynaklar gibi değişkenler sorunların çözüm sürecinde önemli birer parametredirler.

Günümüzde uluslararası bir sorun alanı olarak görülen çevresel sorunlar bağlamında yerel yönetim birimlerinin bir nasıl bir yol haritası çizmesi gerektiği tartışılması gereken bir konudur. Şimdiye kadar yerel yönetimlerin çevre sorunlarının çözümü sürecinde önemli bir aktör olduğundan yüzeysel bir şekilde bahsedilmiştir. Devam eden bölümlerde ise, yerel yönetimlere bu önemi atfeden uluslararası raporlardan ve bu konuda ses getirmiş eserlerden bahsedilmektedir.

1.2.3.1. Çevre Politikalarında Yerel Yönetimlere Önem Atfeden Kitaplar

Ekolojik dengenin ve çevresel değerlerin bozulmasından rahatsızlık duyan kimi düşünürler, gelecek senaryoları için çeşitli ütopyacı kitaplar yazmışlardır. Türk Dil Kurumunca ütopya, gerçekleştirilmesi imkansız tasarı, düşünce olarak tanımlanmıştır. Ütopyalarda geleceğe dair öneriler veya gelecekte ortaya çıkabilecek sorunların çözümü aranmaktadır. Şüphesiz ki, düşünürleri ütopyacı kitaplar yazmaya teşvik eden, var olan duruma dair hoşnutsuzlukları olmuştur. Ütopyacı çalışmaların gerekliliği, geniş görüş açılarının bulunmadığı yerlerde insanların yok olacakları düşüncesine dayanmaktadır (Keleş vd., 2012, s. 304). Ütopyacılık, “yapmak” eylemini önceleyen ideal modellerin sistematik bir kurgusudur. Ütopyaların önemi, hem inanç tazelemesi hem de yapılması gereken ve yapılması istenmeyenler üzerine açılacak tartışmalara imkan vermesinden gelmektedir (Atauz, 1994, s.20). Thomas Moore’un Ütopya’sı, Aldous Huxley’in Ada’sı karmaşık toplum örgütlenmeleri üzerine yazılan önemli ütopyacı eserlerden bazılarıdır.

Hayalci sosyalistlerin geliştirdiği kendine yeterli küçük yerleşim modelleri düşüncesi, yönetim ölçeğinin küçüldükçe insanların hayat standartlarının ve ekolojik şartların iyileşeceği savına dayanmaktadır (Keleş vd., 2012, s. 305). Aşağıdaki bölümlerde bu görüşlerden yola çıkarak literatürde yer alan küçük örgütlerin erdemleri üzerinde duran ses getirmiş kimi kitaplardan bahsedilmektedir. Özellikle bu kitaplarda bahsedilen dünyalarda yerel yönetim birimlerinin ekolojik dengenin sağlanması ve çevresel

değerlerin korunması anlamında nasıl önemli olduklarının anlatıldığı bölümlere ayrı bir önem verilmektedir.

1.2.3.1.1. Küçük Güzeldir³

1973 yılında basılmış olan *Küçük Güzeldir*, İngiliz ekonomist E. F. Schumacher tarafından yazılan çeşitli makalelerden oluşmaktadır. Kitap on dokuz tane alt başlık olmak üzere toplam dört ana başlıktan oluşmaktadır. Çalışma genel olarak ekonomik büyümenin çevresel etkilerinden bahsetmektedir. Kitap, mevcut ekonomik sistemlere ve üretim-tüketim biçimlerine eleştiri getirmektedir. Bu nedenle, çalışmanın hepsinden bahsedilmeyip, yalnızca çalışmada çevresel değerler üzerinde yerel yönetim birimlerinin nasıl bir etkisi olmalı konusuna değinilen bölümlerden bahsedilmektedir.

Kitabın beşinci alt başlığı olan “Bir Ölçek Sorunu” adlı bölümde açık bir şekilde örgütler için her anlamda en ideal ölçeğin en küçük olduğu vurgulanmaktadır. Özellikle şehirlerin nüfus sorunlarına değinildiği bu bölümde, megalopolisler gibi yoğun nüfuslu bölgelerde yönetimlerin etkinliğini kaybedeceğinden ve bu tür toplumların sorunlarının hızla çoğalacağından bahsedilmektedir.

“İnsan Yüzlü Teknoloji” başlıklı bölümde, kitlesel üretimle kitlelerin üretimi karşılaştırılmakta ve sonuç olarak kitlelerin üretiminin adem-i merkezîliğe açık, çevre bilim yasalarına uygun ve kıt kaynakların kullanımında dikkatli olduğu fikri öne sürülmektedir. Kitlelerin üretiminin aynı zamanda zengin ya da fakir ayırt etmeden herkesin serbestçe ulaşabileceği teknolojiye sahip olması gerektiği de vurgulanmaktadır.

“Orta Ölçekli Bir Teknolojinin Geliştirilmesini Gerektiren Toplumsal ve Ekonomik Sorunlar” bölümünde Schumacher toplam nüfusun %80-90'nın büyük kentlerde yaşadığına, bu nedenle küçük kentlerde sermaye yoksunluğu yaşandığına dikkat çekmektedir. Ona göre, büyük kentler dışında kalan kesimlerde tarımla uğraşan nüfus azalmaktadır. Dolayısıyla bu konuda hükümetlere düşen görev, kırsal bölgelerde ve

³Orijinal adı *Small is Beautiful* olan kitap, ilk kez 1979 yılında Kalem Matbaası tarafından Osman Çetin Deniztekin çevirisiyle basılmıştır.

küçük kentlerde yeni iş olanakları oluşturmaktır. Yine aynı bölümde yer alan “Bölgeci Yaklaşım” başlığında, ekonomik kalkınmanın sağlanabilmesi için yerel bir siyasal yönetim biriminin gerekliliğine dikkat çekilmektedir.

Son olarak kitabın on altıncı bölümünde açık bir şekilde büyük örgütler eleştirilirken, küçük örgütlerin avantajlı yönleri açıklanmaktadır. Schumacher’e göre, kocaman mekanizmaların içindeki küçük bir dişliden başka bir şey olmadığını düşünen birey gittikçe insanlıktan soyutlandığını hissetmekte ve bu durum Parkinson bürokrasilerinin sonucu olarak iş verimini ve üretkenliğini etkilemektedir. Alttakilerin otoriteden nefret ettiği, üsttekilerin de alttakileri aşağıladığı bir örgüt düzeninde verimli işler üretilememektedir. Bu nedenle asıl önemli olan, büyük örgütlerin içinde küçük yönetim ölçeklerine erişmektir.

Kitapta açıkça yönetim örgütlerinden bahsedilmemiş olmakla beraber, açıklanan her bir konu rahat bir şekilde merkezi ve yerel yönetimlere uyarlanabilmektedir. Genel olarak çevresel sorunların -ki yoksulluk da bu sorunlardan biridir- ekonomik nedenlerinden bahsedildiği bu kitapta, temel öneri yönetim birimlerinin ölçeğinin küçültülmesi üzerinedir.

1.2.3.1.2. Ekotopya⁴

Ernest Callenbach tarafından 1975 yılında yazılan *Ekotopya* adlı kitapta tüm yaşam döngülerini ekolojik değerlere göre düzenlemiş bir ülkenin ve o ülkenin vatandaşlarının 1999 yılından yirmi beş yıl sonraki günlük yaşantıları anlatılmaktadır.

Ekotopya, yaklaşık yirmi yıl kadar önce Amerika’dan ayrılmış ve kendi sistemini Amerika Birleşik Devletleri’nden tamamen bağımsız bir şekilde kurmuş bir ülkedir. Ekotopya’nın halkını, doğayla uyum içinde yaşamayı isteyen dünyanın her yanından gelmiş insanlar oluşturmaktadır. Kendi sınırları içinde böylesine bağımsız bir ülke barındırmaktan hoşlanmayan Amerika Birleşik Devletleri, Times-Post’un dış haberler

⁴Özgün adı *Ecotopia* olan kitap, 1994 yılında Ayrıntı yayınları tarafından Osman Akınhay çevirisiyle yayınlanmıştır.

muhabiri William Weston'ı yarı resmi bir ziyaretle gözlem amaçlı Ekotopya'ya gönderir. Kitap, gidiş amacı Ekotopya hakkında gerçek olgulara ulaşmak ve yerinde gözlemlere dayalı değerlendirme yapmak olan Weston'ın günlüğüne yazdığı kişisel notlardan oluşmaktadır.

Kitap toplam yirmi dört bölümden oluşmaktadır. Bölümlerin her birinde ülkenin genel sistemine dair ayrıntılı bilgiler verilmektedir. Örneğin; “Yiyecek, Kanalizasyon ve Kalıcık” adlı bölümde, ayrıntılı bir şekilde ülkenin yiyecek akışının nasıl kalıcı bir sisteme oturtulduğu anlatılmaktadır. Bütün yiyecek artıklarının, lağım pisliklerinin ve çöplerin organik gübrelere dönüştürülüp tekrar yiyecek üretim devresine sokulmak üzere toprakta kullanıldığından bahsedilmektedir.

Kitabın genelinde dolaylı olarak yerel yönetimlere atıfta bulunulmaktadır. Televizyon haberleri bile herkesin yaşadığı bölgedeki yerel haberlerden oluşmakta, sadece merkezden gelen birkaç haber kanallarda yayımlanmaktadır. Çöp toplama, besin üretimi, teknoloji ve atıkların ayrıştırılması gibi konular da yine yerel yönetimlerin sorumluluğundadır. Kitabın birkaç bölümünde açık olarak ülkede radikal bir adem-i merkeziyetçi yapının varlığından bahsedilmektedir. Ekotopya'da adem-i merkezileşme yaşamın her yönünü etkilemektedir. Sağlık hizmetleri, tarım, balıkçılık ve ormancılık alanındaki işletmelerin hepsi yerel yönetim birimlerinin sorumluluğundadır.

Kitabın “Düşsüz Gerileme mi? Ekotopya Nüfusu Meydan Okuyor” adlı bölümünde, ekolojik değerlere saygılı biçimde yaşamak için yerel yönetim birimlerinin ne kadar önemli olduğundan bahsedilmektedir. Bütün temel yaşam sistemleri üzerindeki denetim tamamıyla yerel topluluklardadır. Bu sayede insanlar, kolektif yaşamlarını nasıl düzenlemek istediklerine dair kafa yormaya başlamışlardır. Weston'a göre Ekotopya hükümetinin en başarılı faaliyetlerinden biri kırsal bölge koşullarının iyileştirilmesiyle birlikte metropollerde büyük yığınlar halinde yaşayan halkın dağıtılmış olmasını sağlamaktır.

1.2.3.1.3. Yarın: Sanayi Toplumu Yol Ayrımında, Eleştiri ve Gerçek Ütopya⁵

Robert Havemann tarafından 1982 yılında yazılan bu kitapta, doğal kaynakların sınırlılığı gerçeğinden yola çıkılarak kapitalist toplumların temel çelişkileri eleştirilmektedir. Ekolojik sorunların kapitalist sistemle çözülemeyeceği, hatta tam tersine ekolojik bunalımın tam da kapitalist sistemden kaynaklandığı iddia edilen kitap, eko sosyalizm ile ütopya arasında kurduğu bağlar bakımından bir nevi mihenk taşıdır.

Toplamda sekiz bölümden oluşan kitabın ilk beş bölümünde ekolojik krizin kapıda olduğuna hatta çoktan yaşanmakta olduğuna dair bilgiler verilmektedir. Havemann bu bilgileri sunarken, çoğunlukla Roma Kulübü'nün *Büyümenin Sınırları*⁶ ve *Dönüm Noktasındaki İnsanlık*⁷ adlı yazanakların verilerinden faydalanmaktadır. Sonrasında ise, kapitalizm ve sosyalizmin ekolojik krizi aşmada neden yetersiz olacağına dair fikirlerini belirtmektedir.

Havemann, günümüzün refah toplumlarının yaşam biçimlerinin ekolojik dengeye büyük ölçüde zarar verdiğini söyledikten sonra 6. bölümde önermekte olduğu ütopyik yaşam ortamının ayrıntılarına hikaye şeklinde değinmektedir. Bu bölümün birkaç yerinde büyük kentler hava ve su kirliliğini en büyük nedenli olarak görülmekte, hatta kapitalist toplumların kentlerinden barbar kent olarak bahsedilmektedir. Ütopyada devlet, polis, hükümet ya da otoban olmamakla birlikte, geçmiş zamanda insanların hayatlarını büyük yığınlar içinde geçirmiş olması iğrenç bulunuyor.

Ekolojik yaşam dengesinin daha çok üretim ve tüketim kalıplarına dayandırıldığı kitapta, yerel yönetim birimlerinin açıkça bahsedilmemektedir. Hatta öyle ki tamamen “yönetenler”siz bir toplum düşünülmiştir. Ancak, halkın genel yaşayış biçiminden ve

⁵1990 yılında Ayrıntı yayınları tarafından Erol Özbek çevirisiyle yayınlanan kitabın orijinal ismi *MORGEN: DieIndustriegesellschaft am Scheideweg Kritik undRealeUtopie*'dir.

⁶MassachusettsTeknolojiEnstitüsü'nden bir grup akademisyenin hazırladığı raporun orijinal adı *LimitstoGrowth*'dur. 1972 yılında açıklanan yazanakta doğal kaynaklar ile nüfus artış hızı incelenmektedir. Rapora göre, 150 yıl içinde dünya kaynakları tükenecektir.

⁷Roma Kulübü'nün *Büyümenin Sınırları* adlı yazanağa ek olarak yaptırdığı yeni çalışmadır. Bu yazanakta bir önceki raporda yer alan görüşler törpülenmiştir.

büyük kentlere dair kurulan olumsuz cümlelerden, küçük yerleşim birimlerine verilen önem anlaşılmaktadır. Dahası, büyük kentlerde yaşayan insanların doğaya ve hayata karşı yabancılaştığı, bu nedenle de bireylerin çevreyle olan ilişkilerinin tamamen ortadan kalktığı iddia edilmektedir.

1.2.3.2. Çevre Politikalarında Yerel Yönetimlere Önem Atfeden Uluslararası Raporlar

Çevreye zarar veren eylemlerin küresel boyutunun ön plana çıkmasıyla beraber 1970’li yıllardan itibaren çeşitli uluslararası toplantıların gerçekleştirildiği görülmektedir. Bu toplantılardan ilki 1970 yılında Avrupa Konseyi tarafından düzenlenen “Avrupa Koruma Yılı Konferansı”dır (Ertürk, 2012, s. 272). Bu konferansın ardından OECD bünyesinde bir “Çevre Komitesi” kurulmuş ve buradaki çalışmalara paralel şekilde Avrupa Ekonomik Topluluğunun “Çevre Eylem Programları” yürürlüğe girmiştir (Toprak, 2012, s. 85). Böylece bu çalışmalar ışığında çevreyi koruma ön plana çıkmış ve uluslararası konferanslar birbirini takip etmiştir.

Çevresel sorunlara dair uluslararası çalışmalar küresel, bölgesel ve yerel düzeyde yürütülmektedir. Ancak, tezin konusu gereği bu bölümde sadece çevresel düzenlemelerde yerele önem veren ve yerelin sorunların çözümü konusunda önemli rol oynadığını öne süren uluslararası çalışmalardan bahsedilmektedir. Uluslararası toplantılarda ileri sürülen ve bildirgelere dökülen görüşlerde yerel yönetimlerin çevre politikalarına nasıl bir rol yüklendiği değerlendirilmektedir.

1.2.3.2.1. Stockholm Deklarasyonu⁸

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu toplantısında alınan karar ile 1972 yılında Stockholm’de uluslararası bir konferansın toplanması kabul edilmiştir. 5-16 Haziran 1972 tarihleri arasında gerçekleştirilen konferansa 113 ülkeden yaklaşık olarak 1200 delege katılmıştır. Konferans öncesindeki beklenti, farklı ekonomik ve gelişmişlik düzeyindeki ülkelerin çevre sorunları karşısında ortak sorumluluk almasıyken;

⁸Belgeye <http://www.un-documents.net/aconf48-14r1.pdf> adresinden ulaşılabilir.

konferansın nihai amacı ise, yayılımında fiziki sınır tanımayan çevresel bozulmalar karşısında hükümetlerin birlikte karar almalarını sağlamak olmuştur (Budak, 2004, s. 409). Konferansın en önemli sonuçlarından biri ise, çevre konusunda ortak sorumluluk duygusunun resmîyet kazanmasıdır.

Konferansta yerleşim yerlerinin planlanması, çevre kirliliğinin kontrolü, çevre sorunlarının sınır aşan özelliği gibi önemli çevre konuları ele alınmıştır.

Stockholm Konferansı'nın "Bir tek dünyamız var!" cümlesiyle özetlenmiş felsefesi, konferansın sonunda herkes tarafından kabul edilen ve tek dünyada yaşamının eşit hak ve sorumluluklar doğurduğunu anlatmaktadır (Çamur ve Vaizoğlu, 2007, s. 299).

Konferansın sonunda uluslararası alanda kabul gören ilkeler içeren Stockholm Deklarasyonu oluşturulmuştur. BM İnsan Çevresi Deklarasyonu olarak da bilinen bildirge yedi başlıktan oluşan bir ön açıklama ve yirmi altı tane ilkedен oluşmaktadır. Bildirgenin ön açıklamalar kısmının 6. ve 7. başlıklarında açıkça yerel yönetimlere atıfta bulunmaktadır. Bu maddelere göre; insanların bilinçsiz eylemleri yaşadıkları çevreye ağır zararlar vermektedir, insanlar sahip oldukları bilgi düzeyini daha iyi bir çevre inşa etmek için kullanmalıdırlar.

Şimdiki ve gelecek kuşaklar için daha iyi bir çevre geliştirmenin insanlığın zorunlu amaçlarından biri olduğu ileri sürülen deklarasyonda yerel halka ve yerel yönetim birimlerine büyük sorumluluk yüklenmiştir. İlaveten 7. başlıkta, yerel ve merkezi yönetimlerin büyük ölçekli çevre koruma politikalarını gerçekleştirmek için kendi yetki alanları içerisinde büyük sorumluluk taşıdıkları ifade edilmiştir.

Bildirgenin temel ilkeler bölümünde, çevre politikalarının uygulanmasında yerel yönetimlere düşen görevden dolayı olarak 2., 7., 15. ve 19. maddede bahsedilmiştir.

Sonuç olarak konferansta ve bu konferansın sonunda hazırlanan deklarasyonda çevrenin korunmasında uluslararası işbirliğinin önemine atıf yapılmış, bölgesel ve yerel ölçekte ortaya çıkan sorunların çözümünde ülkeler arası işbirliğinin geliştirilmesini savunulmuştur.

1.2.3.2.2. Ortak Geleceğimiz⁹

BM tarafından 1983 yılında ekolojik konulardaki olumsuzluklara dikkat çekmek ve bu sorunlara çözüm bulmak amacıyla Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu oluşturulmuştur. Komisyonun kurulmasına Norveç Başbakanı Gro Harlem Brundtland öncülük etmiştir. Komisyon yaklaşık dört yıllık bir çalışmanın sonunda Brundtland Raporu olarak da adlandırılan *Ortak Geleceğimiz* başlıklı raporu hazırlamıştır (Erci, 2008, s.4).

Komisyon başkanının raporun önsözünde ifade ettiği “değişmenin global gündemi” çevre ile kalkınma arasında var olan uyumsuzluk etrafında şekillenmektedir. Raporun temel kaygısı, kalkınma uğruna çevresel değerlerden vazgeçilmesidir (Türkiye Çevre Vakfı [TÇV], 1989, s. 13).

Rapor, dünya üzerinde birçok yerel ve bölgesel uzmanlarla yapılan görüşmeler sonucunda hazırlanmış, çevre ve kalkınma konusunun tüm bileşenleri kapsayan yaklaşık beş yüz sayfalık bir rapordur. Toplamda üç ana bölümden oluşan raporun ana başlıkları; ortak kaygılar, ortak tedbirler ve ortak çabalardır. Raporun ana hatları çevre sorunlarının bölgesel ve ülkesel olarak toplanıp küreselleştiğini benimseyen bir yaklaşımla hazırlanmıştır (Sönmez, 1995, s. 198). Raporda, çevresel değerlerin korunmasında özellikle bireylerin, ailelerin, gönüllü kuruluşların, bölgesel ve merkezi yönetimlerin sorumluluklarının altı çizilmektedir.

Ortak Geleceğimiz başlıklı rapor, çevresel sorunlara sürdürülebilir kalkınma kavramını getirmiştir. Raporda, sürdürülebilir kalkınma gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılayabilme fırsatını yok etmeden bugünün ihtiyaçlarını karşılamak olarak tanımlanmaktadır.

Rapor, sürdürülebilir gelişme kavramının küresel düzeyde ele alınması gerektiğini söylerken, diğer yandan yoksulluğun ortadan kaldırılması, çevresel değerlerin

⁹Belgenin pdf formatına <http://www.un-documents.net/our-common-future.pdf> adresinden ulaşılabilir. Ayrıca bu rapor, Türkiye Çevre Sorunları Vakfı Yayını tarafından 1987 yılında 495 sayfalık bir kitap halinde yayınlanmıştır.

korunması gibi sorunlarla yerel düzeyde de mücadele edilmesi gerektiğini vurgulamaktadır (Yıldırım ve Göktürk, 2004, s. 455). Raporda ayrıca çevresel korumanın ve sürdürülebilir kalkınmanın hukuki ilkeleri öneri özeti bölümü bulunmaktadır. Bu bölümde, ülke vatandaşlarının temiz bir çevrede yaşaması temel bir insan hakkı olarak vurgulanmaktadır.

1.2.3.2.3. Rio Deklarasyonu

BM Genel Kurulu'nun 1989 yılının aralık ayında çevre ve kalkınma konularında küresel bir konferans yapmasını öngören 44/228 sayılı kararı kabul etmesiyle birlikte Rio'da yapılacak toplantının hazırlıkları başlamıştır. 1992 yılında gerçekleştirilen toplantı "Çevre ve Gelişme Konferansı" ile "Dünya Zirvesi" olarak iki aşamada gerçekleşmiştir. Dünya Zirve'sine toplamda altmış dört devlet başkanı, kırk altı hükümet başkanı ve sekiz başkan yardımcısı katılırken; Çevre ve Gelişme Konferansı'na 179 ülkeden delege katılmıştır. Toplantıya BM kuruluşları, yerel yönetimler, iş dünyası, bilim dünyası ve çeşitli gönüllü kuruluşlardan yüzlerce yetkili katılmıştır. Rio Konferansı sonunda iki uluslararası anlaşma, iki bildiri ve bir ana eylem gündemi ortaya çıkarılmıştır (TÇV, 1993, s. 10-11).

Konferans sonrasında, çevre ve kalkınma konularında ülkelerin sorumluluklarını içeren ve bir prensipler bütünü olan Rio Deklarasyonu kabul edilip, açıklanmıştır. Çevresel değerlerin korunması ile kalkınma konularında 27 temel ilkeye sahip olan deklarasyon, yasal olarak bağlayıcı olmamakla birlikte hükümetlere çevre politikaları konusunda sorumluluk yüklemektedir (Toprak, 2012, s. 99).

Yaklaşık 8000 sayfa olan toplantı kararları, Norveç hükümetinin katkıları ile Cenevre'deki Ortak Geleceğimiz Merkezi tarafından Yeryüzü Zirvesinde Değişimin Gündemi¹⁰ adlı eserde özetlenmiştir (Sönmez, 1995, s. 199). Deklarasyonun başlangıç

¹⁰Toplantı kararlarının özetlendiği *Yeryüzü Zirvesinde Değişimin Gündemi Gündem 21 ve Diğer Rio Anlaşmalarının Popüler Metinleri* adlı kitapta, konferansta kabul edilmiş 5 belgenin özetleri yapılmaktadır. 1993 UNEP Türkiye Komitesi Yayınları tarafından basılan kitap Türkiye Çevre Vakfı'ndaki bir çalışma grubu tarafından tercüme edilerek Türkçeye kazandırılmıştır.

bölümünde, uzun vadede ekonomik kalkınmaya giden yolun kalkınmanın çevresel değerler ile desteklenmesi halinde olacağı belirtilmiştir. Bunun yolunun ise hükümetlerin, halklarını ve toplumun anahtar kesimlerini de sürece dahil ederek, yeni ve eşitliğe dayanarak küresel ortaklık meydana getirmeleri halinde gerçekleşeceği belirtilmiştir (TÇV, 1993, s. 14-16).

1.2.3.2.4. Gündem 21

Rio Konferansı sonrasında kabul edilmiş beş belgeden biri olan Gündem 21, 3 ana ve 1 tane tamamlayıcı kısımdan oluşan toplamda kırk bölümlük bir eylem planıdır (TÇV, 1993, s. 17). Metin, 1990-2000 yılları arasında hükümetlerin, BM kuruluşlarının ve bağımsız kesimlerin çevre ve ekonomiyi kapsayan alanlarda yapması gereken etkinlikleri tanımlamaktadır.

Yaklaşık 800 sayfadan oluşan program, gelecek yüzyıl için hazırlanan bir eylem programıdır (Budak, 2004, s. 417). Belgenin ilk bölümünde sosyal ve ekonomik boyutlar, ikinci bölümünde kaynakların korunması ve yönetimi, üçüncü bölümde önemli grupların rolünü güçlendirme, dördüncü bölümde ise uygulama yollarının üzerinde durulmuştur (TÇV, 1993). Gündem 21 temel olarak, kalkınma ve çevre birlikteliği konusunda küresel bir fikir işbirliğini öngörmektedir. Programda, sürdürülebilir kalkınmanın temelde hükümetlerin sorumluluğunda olduğu ve bunun da ulusal stratejiler ve politikalar gerektirdiğinin altı çizilmektedir (TÇV, 1993, s. 17).

Eylem programı, çevre değerleri üzerinde olumlu ya da olumsuz sonuçlar doğuran ve çevreden etkilenen tüm birimlere ve vatandaşlara sorumluluk veren bir belge olmakla beraber; programın temel düşüncesi, katılımı artırarak yerel halkın bulunduğu yerden başlayan hemşeri sorumluluğunu ortaya çıkarmaktır. Yaşam kalitesini artırmaya çalışan Gündem 21, vatandaşların yerel yönetimlerin karar alma süreçlerine müdahil olma şansını artıracak araç özelliği taşımaktadır (Erci, 2008, s.35).

Gündem 21 metninde çevresel sorunların kaynağı yerel faaliyetlere dayandırılmaktadır. Dahası, yerel yönetim birimlerinin öncülüğünde sivil toplumun ve yerel aktörlerin ortaklaşa hareket etmesi gerektiğinin de altı çizilmektedir.

Yerel yönetimlerin sürdürülebilir kalkınmanın gerçekleşmesinde ve çevresel değerlerin korunmasındaki önemine yirmi sekizinci bölümde detaylı bir şekilde değinilmektedir. Bu bölümde, yerel yönetimlerin vatandaşlara daha yakın olması sebebiyle yerel halkı sürdürülebilir kalkınma kavramı hakkında eğitmede hayati rol oynadığı belirtilmiştir. Bu nedenle, 1996 yılına kadar tüm yerel yönetimlerin vatandaşlarına danışarak, o toplum için bir yerel gündem 21 oluşturmasına karar verilmiştir (TÇV, 1993, s. 99).

Gündem 21'i imzalayan hükümetlerin vermiş olduğu sözler arasında; ülkelerinde katılımın yüksek olduğu toplantılar düzenleyerek Yerel Gündem 21'leri oluşturmak sonrasında da buradan çıkan sonuçları göz önünde bulundurarak Ulusal Gündem 21'leri şekillendirmek yer almaktadır. Yine yirmi sekizinci bölümde bahsedildiği üzere, metnin ana hedeflerinden biri, ülkelerdeki yerel yönetimlerin kendi yetki alanlarında katılımcı bir süreç başlatarak YG21'ler konusunda fikir birliği sağlamalarıdır.

Konferansın sonucunda Yerel Gündem 21 eylem planlarının uygulanmasına karar verilmesiyle, yerel yönetimlerin çevre sorunları konusundaki önemli rolü ve yönetimlerin çevre politikalarının ancak orada yaşayan yerel halk tarafından desteklendiği takdirde etkin olacağı bir kez daha vurgulanmıştır (TÇV, 1993, s. 99).

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE ÇEVRE POLİTİKALARI VE YEREL YÖNETİMLER

Türkiye’de çevre politikalarının yerel yönetimlerle ilişkisinin tartışıldığı bu bölümde öncelikle merkezi yönetimin çevre sorunlarının çözümünde sahip olduğu görev, yetki ve sorumluluklardan bahsedilmekte; çevreye ilişkin kanun ve yönetmeliklerde yerel yönetimlere tanınan görev, yetki ve sorumluluklara değinilmektedir. Ayrıca, yerel yönetim birimlerinin kuruluş kanunlarında bu birimlere çevreye ilişkin tanınmış görev, yetki ve sorumluluklar incelenmektedir.

2.1. MERKEZİ YÖNETİMİN ÇEVRE POLİTİKASINA İLİŞKİN GÖREV VE YETKİLERİ

1930’lu yıllardan itibaren Türkiye’de çevreye ilişkin pek çok kurum dağınık bir şekilde hayat bulmuştur. Bu kurumların başında yapısı gereği yerel yönetim birimleri gelmektedir. Aynı şekilde merkezi yönetim içerisinde de başta Sağlık Bakanlığı’na olmak üzere pek çok merkezi yönetim birimine çevreyle ilgili doğrudan veya dolaylı olarak görevler verilmiştir (Görmez, 2015, s.100). Yine de 1970’li yıllara kadar çevre politikasında bütüncül bir kurumsallaşmadan bahsetmek oldukça güçtür. Çevre alanındaki ilk kurumsal yapı, Bakanlar Kurulu’nun 12.02.1973 tarihinde kabul ettiği bir kararname ile oluşturulan “Çevre Sorunları Koordinasyon Kurulu”dur. Çevresel konularda kamu kuruluşları ve yerel yönetimler arası eşgüdümü sağlamak amacıyla oluşturulan kurul 1974 tarihinde “Çevre Koordinasyon Kurulu”na dönüştürülmüştür (Güneş, 2015, s.223).

1972 yılında Stockholm Çevre Konferansı’nda çevre politikasına özel önem verilmesi, Türkiye’de ilk defa çevre sorunlarının bağımsız bir başlık altında ele alınmasını sağlamıştır. Bu anlamda üçüncü 5 Yıllık Kalkınma Planında çevre sorunlarına yer verilmiş, konuyla ilgili bilimsel çalışmalar artmış, çevreye dair kurumlar çoğalmış ve 1974 yılında DPT başkanlığında “Çevre Sorunları Daimi Danışma Kurulu”

kurulmuştur. Bu kurul sonrasında UNEP için Türkiye raporu hazırlamıştır (Toprak, 2012, s.207).

Çevre sorunlarıyla doğrudan ilgili ve görevli ilk kuruluş Bakanlar Kurulu'nun 27.07.1978 tarihli kararıyla çevrenin korunmasına yönelik temel politikaların belirlenmesi ve ilgili bakanlık ve kuruluşlar arası eşgüdümün sağlanması amacıyla kurulan Başbakanlık Çevre Müsteşarlığı'dır. Kurumun konuya dair önemli faaliyetler gösterememesi nedeniyle müsteşarlık ilga edilerek yerine "Çevre Koruma Müdürlüğü" kurulmuştur. 1984 yılında müdürlüğe dönüştürülen kurum 1989 yılında kabul edilen 389 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile yeniden müsteşarlık düzeyine çıkarılmıştır (Güneş, 2015, s.223).

Bakanlık düzeyinde örgütlenme için ise 1990'lı yılları beklemek gerekmiştir. Çevre alanında daha etkili bir kurumsal yapı oluşturmak amacıyla 09.08.1991 tarihinde kabul edilen 443 sayılı KHK ile Çevre Müsteşarlığının varlığına son verilmiş ve çevrenin korunması, arazinin ve doğal kaynakların en verimli şekilde kullanılması, ülkenin doğal bitki ve hayvan varlığı ve doğal zenginliklerinin korunması, geliştirilmesi ve her türlü kirliliğin önlenmesi amacıyla Çevre Bakanlığı kurulmuştur (Toprak, 2012, s.208).

Varlığını on iki yıl boyunca sürdüren Çevre Bakanlığı, 2003 yılında "Çevre ve Orman Bakanlığı" adı altında Orman Bakanlığı ile birleştirilmiştir. Bu yeni bakanlık toplam 8 yıl hayatta kalmıştır. 08.06.2011 tarihli KHK ile Bayındırlık ve İskan Bakanlığı ile Çevre ve Orman Bakanlığı, "Çevre, Orman ve Şehircilik Bakanlığı" adı altında birleşmiştir. Bu birleşme pratikte henüz gerçekleşmeden 29.06.2011 tarihinde kabul edilen iki yeni KHK ile tekrar değişiklik getirilmiştir. 644 sayılı KHK ile Bayındırlık ve İskan Bakanlığı ile Çevre Bakanlığı "Çevre ve Şehircilik Bakanlığı" adı altında birleşirken; 645 sayılı KHK ile "Orman ve Su İşleri Bakanlığı" kurulmuştur (Güneş, 2015, s.224).

1982 Anayasasında çevreyi geliştirmek, çevresel dengeyi korumak ve çevre kirlenmesini önlemek görevi hem devlete hem de vatandaşlara yüklenmiştir. Devletin payına düşen sorumluluklar çeşitli bakanlıklar ve kurumlar aracılığıyla yürütülmektedir. Çevre politikalarının oluşturulmasında merkezi idare; ekolojik dengenin bozulmasını

engellemek, insanın çevre üzerindeki olumsuz etkisini en aza indirmek ve toplumun çevre bilincini artırıp çevrenin korunmasına katkıda bulunmak amacıyla örgütsel yapılar oluşturmuştur. Bu bölümde merkezi yönetimin çevre politikasının oluşturulmasında hangi görev ve yetkilere sahip olduğuna ve bu görev ve yetkilerini hangi aktörler aracılığıyla kullandığına yer verilmektedir. Çevreye ilişkin görev ve yetkilerle donatılmış fazlaca merkezi yönetim birimi olmakla beraber, ilerleyen başlıklarda çevre politikalarının oluşturulmasında belirleyici rol oynayan Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ile Orman ve Su İşleri Bakanlığının ayrıntılarıyla bahsedilmektedir.

2.1.1. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı

Üniter devlet yapısının benimsendiği ülkelerde, kamunun yönetimi merkezi idare ile yerel yönetim birimleri tarafından ortaklaşa yürütülmektedir; ancak kamu hizmetlerinin merkezden sunulmasının esas olduğu bu modelde merkezi idare politika yapım sürecinde yerel yönetimlere kıyasla çok daha belirleyicidir (Güneş, 2015, 48). Çevrenin korunmasına ve geliştirilmesine yönelik kurumsal yapıda da en önemli aktör Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'dır. Çevreye ilişkin politikaların oluşturulması, planlanması, yürütülmesi ve denetlenmesi gibi birçok yetki Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'na verilmiştir. Bu anlamda Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın görev, yetki ve sorumluluklar konusundaki temel esaslar 644 sayılı KHK ile düzenlenmiştir.

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın görevleri adı geçen KHK'nın 2. maddesinde ayrıntılı şekilde düzenlenmektedir. Bu görevler arasında konuyla doğrudan ilgili olanları şu şekilde özetlemek mümkündür:

İmar ve çevre mevzuatını hazırlamakla birlikte uygulamaları denetlemek,

Çevre politikalarını oluşturmak, buna yönelik programlar hazırlamak; bu çerçevede eğitim ve araştırma gibi çevreyi korumaya yönelik planlar oluşturmak,

Faaliyetleri sonucunda alıcı ortama atık bırakarak kirlilik oluşturan veya oluşturması muhtemel tesislerin ve faaliyetlerin çevresel etkileri değerlendirmek; alıcı ortamlar ile ilgili ölçüm ve izleme çalışmalarını yapmak, bahse konu tesisleri ve faaliyetleri izlemek ve denetlemek,

Küresel iklim değişikliği ve bununla ilgili tedbirlerin alınması için politikalar belirlemek,

Bakanlığın görev alanına giren konularda mahalli idarelerin idari ve teknik kapasitesinin geliştirilmesi için çalışmalarda bulunmaktadır.

KHK'nin 6. maddesinde, bakanlığın hizmet birimleri sıralanmıştır. Bu madde sayılan sekiz adet genel müdürlükten sadece Çevre Yönetimi Genel Müdürlüğü, Çevresel Etki Değerlendirmesi, İzin ve Denetim Genel Müdürlüğü ile Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü doğrudan çevre ile ilgilidir.

Ayrıca, Bakanlık taşra teşkilatı kurmakla da yetkilendirilmiştir. Buna göre, il düzeyinde Bakanlık Merkez Teşkilatının plan ve programını uygulamak üzere İl Çevre Müdürlükleri görevlendirilmiştir.

İlgili KHK'nin 27. maddesinde Yüksek Çevre Kurulu, Mahalli Çevre Kurulları ile Çevre ve Şehircilik Şurası bakanlığın sürekli kurulları ve şurası olarak tanımlanmıştır. Bu kurulların oluşum, görevleri ile çalışma usul ve esaslarının yönetmelikle düzenleneceği belirtilmiştir.

“Yüksek Çevre Kurulu ve Mahalli Çevre Kurullarının Çalışma Usul ve Esaslarına Yönelik Yönetmelik”, Yüksek Çevre Kurulu, Çevre Teknik Komitesi ve Mahalli Çevre Kurullarının kuruluşunu, görevlerini ve çalışma usul ve esaslarını belirlemek amacıyla çıkarılmıştır. Yönetmelikte Yüksek Çevre Kurulunun görevleri 5. maddede sıralanmıştır. Buna göre kurul; etkin çevre yönetimi için politika ve strateji belirlemekle, sürdürülebilir kalkınma ilkeleri çerçevesinde ekonomik kararlar alınırken çevre boyutunun göz ardı edilmesini önleyecek hukuki ve idari tedbirleri belirlemekle, birden fazla bakanlık ve kuruluşu ilgilendiren çevre konularına ilişkin uyumsuzlukları çözümlenmekle yükümlü kılınmıştır.

Aynı yönetmelikle Mahalli Çevre Kurulunun da kuruluşu ve çalışma esasları düzenlenmiştir. 19. maddede düzenlenen Mahalli Çevre Kurulunun görevleri;

Çevrenin korunması ve iyileştirilmesi, kirliliğin önlenmesi amacıyla mevzuat çerçevesinde gerekli kararları almak,

Alınan kararların il düzeyinde uygulanması için programlar hazırlamak,

Hazırlanan programların uygulanmasını sağlamak,

İlde çevre kirliliğine neden olan veya olması muhtemel tesisleri belirleyerek gerekli önlemleri almak,

İl düzeyinde çevresel faaliyetleri izlemek, toplumsal çevre bilincinin artmasına yönelik faaliyetler düzenlenmesine karar vermektir.

20 Ekim 2011 tarih ve 28090 sayılı Resmi Gazete 'de yayımlanan "Çevre ve Şehircilik Şurası Yönetmeliği" ile Çevre ve Şehircilik Şurasının oluşumu, çalışma usul ve esasları ile işleyişi düzenlenmiştir. Şuranın görevleri yönetmeliğin 6. maddesinde,

...Bakanlık görev alanına giren konulara ilişkin olarak ve durum tespiti yaparak incelemeler yapmak, orta ve uzun vadeli stratejiler geliştirmek, uygulamadan kaynaklanan sorunları belirlemek...

Şeklinde düzenlenmektedir.

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı gerek çevre gerekse şehircilik alanında oldukça kapsamlı yetkilere sahip olmakla birlikte, çevre ve şehircilik konularının bir bakanlık altında toplanmış olması çelişkili görünmektedir. Bakanlığın isminin ilk yarısında yer alan yetkiler çevrenin korunmasına ve geliştirilmesine yönelikken, ikinci yarısında yer alan "şehircilik" kısmındaki yetkiler ise çevrenin muhafaza edilmesinin tersine çevreden faydalanılmasına yöneliktir. Bakanlığın şehircilikle –dolayısıyla imarla- ilgili alacağı kararlar veya yürüteceği faaliyetler, yine kendi alanı dahilinde olan çevreyi koruma misyonuyla her an çatışma ihtimali dahilindedir. Bu nedenle bakanlığın alacağı her kararda çok hassas bir denge gözetilmesi gerekmektedir. Siyasal tercihlerden etkilenmeye ve manipüleye açık böylesine bir konuda kendi için çelişkiye düşmemesi oldukça önem taşımaktadır.

2.1.2. Orman ve Su İşleri Bakanlığı

Çevre konusu her şeyden önce çok boyutlu olmasından ve hayatın her parçasına nüfuz etmesinden dolayı, etkilerini kamu yönetiminin her biriminde görmek mümkündür. Yine karmaşık ve kuşatıcı niteliğinin bir sonucu olarak, farklı yönetim birimlerine de çevre ile ilgili düzenleme yapma yetkisinin verildiği görülmektedir. Bu anlamda, Orman ve Su İşleri Bakanlığı da en az Çevre ve Şehircilik Bakanlığı kadar çevre politikaları oluşturmada etkin bir kurumdur.

Orman ve Su İşleri Bakanlığı'nın görevleri 645 sayılı KHK'nın 2. maddesinde ayrıntılı olarak sıralanan görevler şu şekilde özetlenebilir:

Ormanların korunması, geliştirilmesi, çölleşme ve erozyonla mücadele, ağaçlandırma konularında politikalar oluşturmak,

Doğanın korunmasını sağlamak amacıyla politikalar üretmek; milli parklar, sulak alanlar ve biyolojik çeşitlilik ile av ve yaban hayatının korunması gibi konuların yönetimi ve geliştirilmesini sağlamak,

Su kaynaklarının korunmasına ve bu kaynakların sürdürülebilir bir şekilde kullanılmasına dair politikalar oluşturmak ile ulusal su yönetimini koordine etmek,

Bakanlığın alanına giren konularda uluslararası çalışmaların takip edilmesi ve bu çalışmalara katkıda bulunmak amacıyla ulusal düzeyde yapılan hazırlıklarla ilgili kuruluşlarla işbirliği yapmaktır.

İlgili KHK'nın 3. maddesinde belirtildiği üzere bakanlık, merkez ve taşra teşkilatından meydana gelmektedir. 6. maddede sıralanan on iki tane hizmet biriminden Çölleşme ve Erozyonla Mücadele Genel Müdürlüğü, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü ile Su Yönetimi Genel Müdürlüğü çevrenin korunması anlamında önem taşıyan birimlerdir. KHK'nın 7., 8. ve 9. maddelerinde bahsi geçen genel müdürlüklerin görevleri düzenlenmektedir.

2.1.3. Diğer Bakanlıklar

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ile Orman ve Su İşleri Bakanlığı'nın yanı sıra başka bakanlıklara da çevreyle ilgili birtakım yetkiler tanınmıştır. Bu bakanlıklar çevre politikalarının belirlenmesinde adı geçen bakanlıklar kadar belirleyici olmamakla birlikte, çevre sorunlarına ve çevrenin korunmasına dair getirdikleri düzenlemeler nedeniyle konuya dair önemleri açıktır.

639 sayılı Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında KHK'nın 2. maddesinde Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'nın görevleri "...kırsal kalkınma, toprak, su kaynakları ve biyoçeşitliliğin korunması, verimli kullanılmasının sağlanması ..." şeklinde açıklanmaktadır. Bakanlığın bünyesindeki genel müdürlüklerin görevlerinin açıklandığı 7.-12. maddelerde de çevrenin korunmasına dair hükümler dikkat çekmektedir.

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı da çevreye dair düzenleme getirme yetkisi olan bakanlıklardan biridir. 3154 sayılı Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun'un 10. maddesinde geçen "...enerji kaynaklarının neden

olduğu çevresel kirlenmenin azaltılması...” ile 9. maddede geçen “...madencilik faaliyetlerinin çevre ve kaynak koruma ilkesine uygun olarak yürütülmesini...” ifadeleri, bakanlığın çevre konusundaki görev ve yetkilerine dikkat çekmektedir.

Kültür ve Turizm Bakanlığı Merkez Teşkilatında Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü de doğrudan çevreye dair faaliyet gösteren bir kuruluştur. 4848 sayılı Kültür ve Turizm Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanunu’nun 9. maddesinde Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü’nün görevleri sırlanırken çevre konusuna ayrı bir önem verilmektedir. Özellikle kültürel çevrenin korunması anlamında önemi düzenlemeler getirilmektedir. Kanununun 2. maddesinde de, tarihi ve kültürel varlıkları korumanın bakanlığın görevi olduğu açıkça belirtilmektedir.

2.2. ÇEVRE POLİTİKALARI MEVZUATINDA YEREL YÖNETİMLERE VERİLEN GÖREV VE YETKİLER

Türkiye’de çevre politikaları konusunda yapılan çalışmalar özellikle 1970 sonrası döneme denk gelmektedir. Bu yıla kadar geçen sürede Türkiye’de çevre politikalarından ve yönetiminden sorumlu herhangi bir kurum veya kuruluş olmamıştır. 1972 yılında toplanan Stockholm Konferansı ile birlikte dünya genelinde çevre sorunlarına duyulan ilgi artmış ve bu artan ilgi Türkiye’deki yasal düzenlemeleri de etkilemiştir. Bunun üzerine 1978 yılında Çevre Müsteşarlığı kurulmuştur (Orhan, 2014, s. 49).

Müsteşarlığın kurulmasının ardından konuyla ilgili düzenlemeler getiren yasal çerçevenin olmamasından dolayı bir dizi sorunla karşılaşmıştır. Böylece, özellikle 1982 yılından itibaren yasal çerçeve oluşturma çabaları başlamıştır. Bu çabaların ilk örnekleri 1982 anayasasının 56. Maddesi ve 1983 yılında yürürlüğe giren Çevre Kanunudur (Orhan, 2014, s. 50). Çerçeve çevre kanunuyla ilgili düzenlemelerin yaklaşık on beş yıl sürmesinden dolayı, bu süreçte kanunun içeriğini dolduracak yönetmelikler çıkarılmıştır.

Yerel yönetimler bu süreçte her zaman önemli bir aktör olarak görülmüştür. Dönemin yönetim anlayışına uygun olarak kimi zaman yetki ve sorumlulukları artmış kimi zaman da azalmıştır. 2001 yılında Devlet Planlama Teşkilatı tarafından hazırlanan Yerel

Yönetimler Özel İhtisas Komisyonu Raporunda geçen “çevre yönetiminden birincil derecede sorumlu olacak kurumun belediyeler olması gerekir” tavsiyesi, çevre politikalarının oluşturulması ve uygulanmasında yerel yönetim birimlerinin önemini gözler önüne sermektedir (DPT, 2001, 151).

Türkiye’de çevre politikalarını doğrudan ya da dolaylı olarak düzenleyen çok sayıda kanun ve yönetmelik olmakla birlikte çalışmanın konusu gereği bu bölümde sadece yerel yönetimlere çevre konusunda açıkça yetki ve sorumluluk veren kanun ve yönetmeliklerden bahsedilmektedir. Böyle bir sınırlamaya gidilmesinin nedeni, çevreyle ilgili düzenlemeler getiren her kanun ve yönetmeliğin açıklanmasının konunun bütünlüğünü bozacak olması endişesidir.

1982 Anayasasının çevre politikalarını ve yönetimini düzenleyen maddelerinde açıkça yerel yönetimlerin adı geçmemekle birlikte, normlar hiyerarşisinin en üstünde olan anayasanın çevre konusunda nasıl bir yaklaşım benimsediğinden bahsetmenin konunun bütünlüğü açısından gerekli olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle, bu bölümde öncelikle 1982 Anayasasının çevre konusunda getirdiği düzenlemelerden bahsedilmektedir. Sonrasında ise, yerel yönetimlere görev ve sorumluluk yükleyen kanun ve yönetmeliklerden bahsedilmektedir.

2.2.1. 1982 Anayasası ve Çevre

1961 Anayasası’nın 49. maddesinde çevre konusu sağlık hakkı kapsamında ele alınmış olup, çevreyle ilgili herhangi bir doğrudan düzenlemeye rastlanmamaktadır. 9 Kasım 1982 tarihinde Resmi Gazete 'de yayımlanarak yürürlüğe giren 1982 Anayasası çevre konusunda doğrudan hükümler içeren ilk Türk Anayasası'dır (Görmez, 2015, s. 146). Çevre konusunda duyarlılığın artmasıyla birlikte 1982 Anayasası’nda çevre ile ilgili doğrudan ve dolaylı düzenlemelere yer verilmiştir. Başta 56. madde olmak üzere 35., 43., 44., 45., 57., 63. ve 169. maddeler doğrudan çevreye yönelik düzenlemeler içermektedir.

2872 sayılı Çevre Kanunu’na kaynaklık eden 56. maddede “Herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir” ifadesi yer almaktadır. Bu maddede ayrıca,

“çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevrenin kirlenmesini önlemek” konuları devletin ve vatandaşların ödevi olarak düzenlenmiştir. Çevre hakkının anayasal bir hak statüsü kazandığı bu maddede, sağlıklı ve dengeli bir çevrenin nasıl olması gerektiği tanımlanmamış ve hangi unsurların çevreye dahil olduğu belirtilmemiştir. Dahası “herkes” tabiri sadece insanları kapsamakta olup, insan dışındaki canlı varlıklara ve doğal değerlere çevre hakkı tanınmadığı açıktır. Bu nedenle 56. maddenin insan merkezli bir çevre anlayışını benimsediği söylenebilir. Yine aynı bölümde yer alan 65. madde ile 56. maddeye önemli bir sınırlama getirilmiştir. Bu maddede, “devlet, sosyal ve ekonomik alanlarda anayasa ile belirlenen görevlerini, bu görevlerin amaçlarına uygun öncelikleri gözeterek mali kaynaklarının yeterliliği ölçüsünde yerine getirir.” denilmektedir. Çevrenin korunması ve geliştirilmesinin ciddi mali yükler getirebileceği düşünülüşünde bu maddenin 56. maddeyi tamamen ortadan kaldıracılabileceği açıktır (Bozkurt, 2013, s. 106). Ayrıca, bu maddenin gerekçesinde kimseye devletten sosyal ve ekonomik hakları gerçekleştirmesini isteme hakkı verilmediği açıkça belirtilmiştir.

1982 Anayasası’nda 56. madde dışında çevreyle ilgili doğrudan düzenlemeler içeren başka maddeler de bulunmaktadır. Tarih, kültür ve tabiat varlıklarının korunmasına ilişkin 63. maddede bu değerlerin korunması, desteklenmesi ve korunmasını teşvik edici tedbirler alınması görevi devlete yüklenmiştir. Kıyılarından yararlanmayı düzenleyen 43. madde, toprak mülkiyeti ilgili düzenleme yapan 44. madde ve tarım, hayvancılık ve bu üretim dallarında çalışanların korunmasını ile ilgili 45. madde yine doğrudan düzenlemeler arasında yer alabilir. Konut hakkına ilişkin 57. madde, “Devlet, şehirlerin özelliklerini ve çevre şartlarını gözeterek bir planlama çerçevesinde, konut ihtiyacını karşılayacak tedbirleri alır, ayrıca toplu konut teşebbüslerini destekler.” hükmüne yer vererek, açıkça çevre ile uyumlu bir kentleşmeyi güvence altına almaktadır. Aynı şekilde 169. maddede ormanların korunması ve geliştirilmesi konusu düzenlenmiştir. Ormanların korunması ve sahalarının genişletilmesi görevi devlete yüklenerek, bu alan anayasal güvence altına alınmıştır.

1982 Anayasası’nda çevreyle ilgili doğrudan maddelerin yanında, içerisinde dolaylı olarak çevresel değerlerin de yer aldığı hükümler de bulunmaktadır. Bu konudaki dolaylı maddeler; devletin temel amaç ve görevlerini belirleyen 5. madde, temel hak ve

hürriyetlerin niteliği ile ilgili 12. ve 13. maddeler, yerleşme ve seyahat hürriyetini düzenleyerek geniş anlamda çevre sorunları için önemli bir güvence olan 23. madde, tabii servetlerin ve kaynakların aranması ve işletilmesine ilişkin 168. madde, orman köylüsünün korunması ile ilgili düzenleme yapan 170. maddedir.

1982 Anayasası çevre konusuna getirdiği düzenlemelerle yeterli gibi görünmekle birlikte, bazı sıkıntıları da içerisinde barındırmaktadır. Bu sıkıntılardan ilki, çevre hakkının düzenlediği bölümden kaynaklanmaktadır. Anayasa'nın 91. maddesine göre, Anayasa'nın üçüncü bölümünde yer alan sosyal ve iktisadi haklar kanun hükmünde kararname ile düzenlenebilir. Çevre korumaya kaynaklık eden 56. maddenin de bu bölümde yer aldığı göz önünde bulundurularak, "yasa güvencesi" nin anlamının çevre için yumuşatılabilmekte olduğu anlamı çıkarılabilmektedir. Böylece, çevre hakkının güvencesi özgürlükler sistematığındeki yere göre azaltılmıştır. Örneğin, özel mülkiyet gibi temel haklar bölümünde düzenlenmiş bir hakla çevrenin çatışması sonucunda, çevre hakkının ikinci plana itilmesi kaçınılmaz olacaktır (Kabaoğlu, 1996, s. 45-46).

Anayasada göze çarpan bir diğer sıkıntı ise, çevre ile ilgili maddelerin bütünlük içinde değil, birbirinden kopuk ve değişik başlıklar altından toplanmasıdır. Böylesine bir dağınıklık, çevresel sorunların birlik ve bütünlük içinde algılanmasını engellemekte ve genel bir çerçeve çizmeyi zorlaştırmaktadır.

2.2.2. Çevreye İlişkin Kanunlarda Yerel Yönetimler

Dünyadaki tüm ülkelerde çevreye ilişkin yasal düzenlemeler değişen toplum koşullarına ve çevre sorunlarına paralel bir biçimde değişmekte ve gelişmektedir. Bu yasal değişimlerin dolaylı düzenlemelerden doğrudan düzenlemelere doğru bir gelişim gösterdiği gözlemlenmektedir (Ertürk, 2012, s. 381). Aynı şekilde Türkiye'de de çevreye ilişkin dolaylı düzenlemeler doğrudan düzenlemeler halini almaktadır.

Özellikle 1982 yılından sonra doğrudan çevre korunmasına ve geliştirilmesine yönelik düzenlemeler göze çarpmaktadır. Bu bölümde çevreye ilişkin doğrudan düzenlemeler getiren bu kanunlardan bahsedilmektedir.

2.2.2.1. Çevre Kanunu

Türkiye'nin çevre ile ilgili temel kanunlarından biri olan 2872 sayılı Çevre Kanunu 1982 Anayasasının 56. maddesine dayanılarak 1983 yılında yürürlüğe girmiştir. Kanunun ilk maddesinde belirtildiği gibi, bu kanun çevreyi ve çevresel değerleri korumak, geliştirmek ve düzenlemek üzere çıkarılmıştır. Kanun, çevre koruma görevini hem devlete hem de vatandaşlara yüklemiştir. Çerçeve kanun niteliğinde olan Çevre Kanunu'nda genel ilkeler belirlenmiş ve uygulamaya yön verecek asıl düzenlemelerin daha sonra çıkarılacak yönetmelikler aracılığıyla gerçekleştirilmesi ön görülmüştür. 2006 yılında 5491 sayılı kanunla önemli bir değişim geçiren Çevre Kanunu, merkezi hükümet yanında yerel yönetimlere de çevreyle ilgili yetki ve sorumluluk yüklemektedir.

Toplamda altı bölümden oluşan Çevre Kanunu'nun ilk maddesinde yasanın amacı belirtilmiştir. Bu maddede kanunun amacı "...bütün canlıların ortak hakkı olan çevrenin, sürdürülebilir çevre ve sürdürülebilir kalkınma ilkeleri doğrultusunda korunmasını sağlamaktır" olarak ifade edilmektedir. Kanunun 2. maddesinde ise, çevre ile ilgili önemli kavramların tanımları yapılmaktadır. Bu kavramlar; çevre, çevre korunması, çevre kirliliği, sürdürülebilir çevre, sürdürülebilir kalkınma, alıcı ortam, doğal varlık, doğal kaynak, kirleten, ekosistem, atık su, atık su altyapı tesisleri, arıtma tesisi, ekolojik denge, sulak alan, biyolojik çeşitlilik, atık, katı atık, evsel katı atık, tehlikeli atık, tehlikeli kimyasallar, kirliliği balast, çevresel etki değerlendirme, proje tanıtım dosyası, stratejik çevresel değerlendirme, çevre yönetimi, çevre yönetim birimi/çevre görevlisi, çevre gönüllüsü, hassas alan, çevreye ilişkin bilgi, iş terminplanı, risk değerlendirme, iyonlaştırıcı olmayan radyasyon, elektro manyetik alan, koku ve hava kalitesidir. Bu kavramların maddelerde tek tek açıklanması ileride çıkabilecek olan kavram tartışmaları açısından önemlidir. 3. maddede ise, ilk olarak çevrenin korunması, iyileştirilmesi ve çevresel bozulmanın önlenmesi için herkesin görevli olduğu ifade edilmiştir. Sonrasında ise çevrenin korunması ve çevre kirliliğinin önlenmesi için öngörülen ilkeler sıralanmaktadır. Bu ilkeler; sürdürülebilir kalkınma ilkesi katılım ilkesi, önleme ilkesi, kirleten öder ilkesi, kusursuz sorumluluk ilkesi, bilgi edinme ve başvuru hakkı, piyasaya dayalı mekanizmalar ve çevre için eğitim ilkeleridir. Çevre

kanunun temeli oluşturan bu üç maddeden sonra, geri kalan maddelerde detaylı olarak kurum ve kuruluşların sorumluluklarından, çevre korunmasına ilişkin önlemler ve yasaklardan, çevre kirliliğini önleme fonundan ve cezai hükümlerden bahsedilmektedir.

Çevre Kanununda yerel yönetimlere detaylı bir yer verilmemekle birlikte kanunda yerel yönetimler çevre politikalarını uygulama sürecinin önemli aktöründen biri olarak tanımlanmaktadır. 2006 yılında değişen 3. maddede genel bir nitelendirme yapılarak her oyuncu sürecin bir parçası ve sorumlu olarak tanımlanmaktadır. 3. maddenin b bendinde

...çevrenin korunması, çevrenin bozulmasının önlenmesi ve kirliliğin giderilmesi alanlarındaki her türlü faaliyette; Bakanlık ve yerel yönetimler, gerekli hallerde meslek odaları, birlikler ve sivil toplum kuruluşları ile işbirliği yaparlar

İfadesi yer almaktadır. Bu bendi takip eden e bendinde ise,

Çevre politikalarının oluşmasında katılım hakkı esastır. Bakanlık ve yerel yönetimler, meslek odaları, birlikler, sivil toplum kuruluşları ve vatandaşların çevre hakkını kullanacakları katılım ortamını yaratmakla yükümlüdür.

İfadesi yer almaktadır. “Çevre Korunmasına İlişkin Önlemler ve Yasaklar” isimli üçüncü bölümün 9. maddesinde,

Çevrenin korunması amacıyla biyolojik çeşitliliği koruma ve kullanım esaslarının yerel yönetimlerin, üniversitelerin, sivil toplum kuruluşlarının ve ilgili diğer kuruluşlarının görüşleri alınarak belirleneceği

Kanun yayımlandığı tarihten bu yana altı kez değişiklik geçirmiştir. Çevre Kanunu'nda meydana gelen bu sık değişimler her seferinde yeni bir uygulama ve yeni bir oluşum gerektirdiğinden dolayı uygulamacıları sıkıntıya düşürmektedir. Dahası, kalkınma odaklı bir çevre politikasının ne kadar etkin olacağı zaten kendi içinde sorunlu bir alanken, uygulama ve denetimde birliğin sağlanamamış olması da diğer bir sıkıntılı alanı oluşturmaktadır (Görmez, 2015, s. 155).

Açıklamalardan anlaşıldığı üzere, çevrenin korunması ve iyileştirilmesi konularında temel ilkeleri belirleyen Çevre Kanunu'nda, politika aracı olarak standart belirleme, yasaklama, sınırlama, denetim vb. uygulamalardan oluşan direk kontrol araçları kullanılmaktadır. Bu araçların kullanılmasının ilk adımını standart belirleme oluşturmaktadır. Yasaklama, sınırlama, denetim vb. uygulamalar belirlenen standartlar

çerçevesinde uygulanmaktadır. Bu uygulamaların nasıl yapılacağı da bugüne kadar çıkarılan yönetmeliklerde ayrıntılı olarak belirtilmektedir (Ertürk, 384-392).

2.2.2.2. İmar Kanunu

9 Mayıs 1985 tarihinde yayımlanan 3194 Sayılı İmar Kanunu'nun amacı ilk maddede "...yerleşme yerleri ile bu yerlerdeki yapılaşmaların; plan, fen, sağlık ve çevre şartlarına uygun teşekkülünü sağlamak..." şeklinde düzenlenmektedir. İmar Kanunu çoğu konuda yerel yönetimleri doğrudan ya da dolaylı olarak yetkili kılmaktadır. Bu kanun ile yerel yönetimlerin özellikle de belediyelerin doğrudan yetkili kılındığı alanlar maddeleriyle birlikte şu şekildedir:

- 7. maddede, halihazır haritası bulunmayan yerleşim yerlerinin halihazır haritalarının belediyeler veya valilikçe yapılması veya yaptırılması öngörülmektedir. Yine aynı maddede, nüfusu 10.000'i aşmayan yerlerde imar planının yapılmasının gerekli olup olmadığına belediye meclisi tarafından karar verilmesi belirtilmektedir.
- 8. maddede, belediye ve mücavir alan sınırları içinde imar planı yapmak ve yaptırmak yetkisi belediyelere verilmektedir.
- 21. maddede, çevrenin özelliklerine göre yapılar arasında uyum sağlamak, güzel bir görünüm elde etmek amacıyla dış cephe boya ve kaplamaları ile çatının malzemesini ve rengini tayin etme yetkisi belediyelere verilmektedir.
- 30. maddeye göre, yapı kullanma izni konusunu da belediyelerin yetki alanına girmektedir. Yapıların ruhsat ve eklerine uygun olduğu ve kullanılmasında sakınca olmadığı görülen yapılara, mal sahibinin başvurusu üzerine kullanma izni verme yetkisi belediyelerdedir.

2.2.2.3. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu

21 Temmuz 1983 tarihinde kabul edilen 2863 sayılı Kültür ve Doğa Varlıklarını Koruma Yasası'nın amacı ilk maddede

...korunması gerekli taşınır ve taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile ilgili tanımları belirlemek, yapılacak işlem ve faaliyetleri düzenlemek, bu konuda gerekli ilke ve uygulama kararlarını alacak teşkilatın kuruluş ve görevlerini tespit etmektir.

şeklinde ifade edilmektedir. Yasada çeşitli tarihlerde çıkarılan yasalarla kimi değişiklikler yapılmıştır. Kanunun devam eden 2. ve 3. maddelerinde sırasıyla önce kanunun kapsamı belirlenmekte sonrasında ise kanunda geçen kavramların tanımlaması yapılmaktadır. Kanunda tanımlaması yapılan kavramlar; kültür varlıkları, tabiat varlıkları, sit, koruma ve korunma, korunma alanı, değerlendirme, ören yeri, koruma amaçlı imar planı, çevre düzenleme projesi, yönetim alanı, yönetim planı, bağlantı noktası, doğal sit, taşınır tabiat varlıkları, sokak sağlıklaştırma proje ve uygulamaları, etkileşim-geçiş sahasıdır.

Yasanın “Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları” isimli 2. bölümünde korunması gereken taşınmaz nitelikli kültür ve doğa varlıklarıyla ilgili ayrıntılı hükümler bulunmaktadır. Bu bölüm öncelikle bu varlıkların hangileri olduğuna dair hüküm getirmektedir. Bu konuyu düzenleyen 6. maddeye göre korunması gereken bu varlıklar şu şekildedir:

- Korunması gereken tabiat varlıkları ile 19. yüzyıl sonuna kadar yapılmış taşınmazlar,
- Belirlenen tarihten sonra yapılmış olup önem ve özellikleri bakımından Kültür ve Turizm Bakanlığınca korunmalarında gerek görülen taşınmazlar,
- Sit alanı içinde bulunan taşınmaz kültür varlıkları,
- Milli tarihimizdeki önlemleri [önemleri] sebebiyle zaman kavramı ve tescil söz konusu olmaksızın Milli Mücadele ve Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşunda büyük tarihi olaylara sahne olmuş binalar ve tesbit [tespit] edilecek alanlar ile Mustafa Atatürk tarafından kullanılmış evler.

Yasa, bu konuda devlete önemli görevler yüklemektedir. Kanununun 10. maddesine göre, her kimin mülkiyetinde ya da idaresinde olduğuna bakılmaksızın, taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının korunması gereken önlemleri almak, aldırarak ve bunların denetimini yapmak ya da yaptırmak Kültür ve Turizm Bakanlığı'na aittir. Koruma önlemlerinin alınmasında ya da aldırılmasında Kültür ve Turizm Bakanlığı tek yetkili kurum sayılmaktadır. Bunun yanında yerel yönetim organlarının da yetkili olduğu konular bulunmaktadır. Örneğin, kanununun 10. maddesine 2004 yılında eklenen ek fıkra ile

Büyükşehir belediyeleri, valilikler, Bakanlıkça izin verilen belediyeler bünyesinde kültür varlıkları ile ilgili işlemleri ve uygulamaları yürütmek üzere sanat tarihi, mimarlık, şehir planlama, mühendislik, arkeoloji gibi meslek alanlarından uzmanların görev alacağı koruma, uygulama ve denetim büroları kurulur.

ifadesi eklenmiştir. Bu fıkradan anlaşılacağı üzere belediyelerin bünyesinde böyle bir büro kurmak belediyelere konuyla ilgili açıkça yetki ve sorumluluk tanımaktır.

Yine kanununun 12. maddesine göre, belediyelerin ve il özel idarelerinin görev alanları içerisinde kalan kültür varlıklarının korunması ve değerlendirilmesi amacıyla emlak vergisinin %10'u oranında payı "Taşınmaz Kültür Varlıklarının Korunmasına Katkı Payı" olarak tahsil edilmesine izin verilmektedir.

Kültür varlıklarının kamulaştırılmasını düzenleyen 15. maddede, belediyelere tescilli taşınmaz kültür varlıklarını, koruma bölge kurullarının belirlediği fonksiyonda kullanmak kaydıyla kamulaştırma yetkisi verilmektedir.

2.2.2.4. Kıyı Kanunu

1990 yılında yürürlüğe giren 3621 sayılı Kıyı Kanunu, kıyılarla ilgili kavramları tanımlayarak başlamaktadır. Kanunda tanımı yapılan kavramlar arasında kıyı çizgisi, kıyı kenar çizgisi, sahil şeridi gibi kavramlar yer almaktadır.

Kıyı Kanununun 5. maddesinde, anayasanın 43. maddesine uygun olarak, kıyıların devletin tasarrufu altında bulunduğu ve kıyıların herkesin eşit ve serbest olarak yararlanmasına açık olduğu belirtilmektedir. Kanunda, kıyılardan yararlanmada öncelikle kamu yararının gözetileceği de ayrıca belirtilmektedir.

Kanunun 13. maddesinde, uygulamaların kontrolünün; belediye ve mücavir alan sınırları içinde belediyece, dışında ise valilikçe yapılması öngörülmektedir. Kanun, kıyılardan yararlanmayı engelleyenlere veya kanunda belirtilmiş özel durumlar haricinde kıyıda yapılması yasaklanmış yapılar inşa edenlere, kum ve çakıl çekenlere, atık ve artıkları alıcı ortama dökenlere cezai yaptırım uygulanmasını öngörmektedir. Bu cezalara karar vermeye, o yerin belediye ve komşu alanlarının sınırları içinde bulunup bulunmamasına bağlı olarak, belirtilen makamların yetkileri saklı olmak üzere, mahalli mülki amir yetkilidir.

2.2.2.5. Hayvanları Koruma Kanunu

2004 yılında yasalaşan 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu'nun amacı ilk maddede,

... Hayvanların rahat yaşamalarını ve hayvanlara iyi ve uygun muamele edilmesini temin etmek, hayvanların, acı, ıstırap ve eziyet çekmelerine karşı en iyi şekilde korunmalarını, her türlü mağduriyetlerinin önlenmesini sağlamaktır.

şeklinde ifade edilmektedir. Yasanın geri kalan hükümlerinde genel olarak bu amaca ulaşmak için yapılması gereken düzenlemeler, alınması gereken önlemler, sağlanması gereken eşgüdüm, denetim, sınırlama ve yükümlülükler ile yaptırımlar düzenlenmektedir.

Hayvanların korunmasına ve rahat yaşamalarına ilişkin temel ilkelerin düzenlendiği 4. maddede geçen

...yerel yönetimlerin, gönüllü kuruluşlarla işbirliği içerisinde, sahipsiz ve güçten düşmüş hayvanların korunması için hayvan bakımevleri ve hastaneler kurarak onların bakımlarını ve tedavilerini sağlamaları ve eğitim çalışmaları yapmaları esastır.

hükmü hayvanların korunması konusunda yerel yönetimlere de yetki ve görev verildiğini göstermektedir. Yine, 6. maddede yer alan “sahipsiz ve güçten düşmüş hayvanların en hızlı şekilde yerel yönetimlerce kurulan veya izin verilen hayvan bakımevlerine götürülmesi zorunludur.” ifadesi yerel yönetimlerin konuya ilişkin önemini belirtmektedir. Dahası, 19. maddede hayvanların korunması amacıyla bakımevleri ve hastaneler kurmak için başta yerel yönetimler olmak üzere diğer ilgili kurum ve kuruluşlara Bakanlıkça uygun görülen miktarlarda mali destek sağlanması öngörülmektedir.

15. maddede ise, il hayvan koruma kurullarının oluşturulması öngörülmektedir. Bu kurulların, valinin başkanlığında sadece hayvanların korunması ve mevcut sorunlar ile çözümlerine yönelik olmak üzere toplanacağı belirtilmektedir. Toplantılara katılması gereken kişiler arasında belediye başkanı ve belediyelerin veteriner işleri müdürü de yer almaktadır. Bu kurulun görevleri ise 16. maddede sıralanmaktadır.

2.2.3. Çevreye İlişkin Yönetmeliklerde Yerel Yönetimler

Çevreyle ilgili yasal düzenlemelerin yanında, yasa altı düzenlemeler olarak bilinen, yasal düzenlemelerde öngörülen esas ve ilkelerin uygulanmasını sağlamak amacıyla çıkarılan yönetmelikler de mevcuttur (Keleş & Ertan, 2002, s. 283). Yerel yönetimlerin çevreyle ilgili yetkilerini belirleyen yasalar kadar yönetmelikler de politikaların uygulanması sürecinde önemli rol oynamaktadırlar. Cumhuriyet döneminin başlarından beridir mevzuatta önemli yer tutan yönetmelikler günümüzde oldukça çeşitlenmiştir. Bu çeşitlilik özellikle katı atık ve su kalitesi alanları başta olmak üzere oldukça spesifikleşmiş bir takım düzenlemelerin günlük hayata geçirilmesinde kendini göstermektedir (Orhan, 2014, s. 71). Çevreye ilişkin yönetmeliklerin fazla olması elbette ki o ülkede çevreye verilen değeri göstermektedir. Ancak yönetmeliklerin nasıl düzenlemeler getirdiği ve bu düzenlemelerin çevre politikası yürütülürken hangi araçların kullanılması gerektiğini öngördüğü de büyük önem taşımaktadır.

Çevreye ilişkin fazla sayıda yönetmelik olmakla birlikte, konunun özü nedeniyle bu bölümde yerel yönetimlere doğrudan görev ve sorumluluklar yükleyen yönetmeliklerden bahsedilmektedir. Ancak, yerel yönetimlere doğrudan görev ve sorumluluk veren yönetmeliklerin de sayıca fazla olması bu konuda da bir sınırlandırma getirmeyi zorunlu kılmıştır. Bu nedenle bu bölümde sadece Dikili belediyesi meclis üyelerinin karar alma süreçlerinde en çok ilişkin olduklarını söyledikleri yönetmeliklerden bahsedilmektedir. Bölümde bahsedilen yönetmelikler atık yönetimi, su kalitesi, hava kirliliği ve imar-planlama gibi ana başlıklar altında incelenmektedirler.

2.2.3.1. Atık Yönetimi

Yerel yönetimlerin çevreye ilişkin en önemli sorumluluk alanlarından biri atıkların kontrolü konusudur. Yerel yönetimlerin bu konudaki görev ve yetkileri yerel yönetim kanunları ve çevre kanununda belirtilmekle birlikte, bunların nasıl uygulanacağıyla ilgili detaylar da yönetmelikler aracılığıyla belirlenmektedir. Daha önce de bahsedildiği üzere, bu bölümde Dikili belediyesinin, özelliği gereği, ilişkili olduğu veya uygulamada en çok yararlandığı yönetmeliklerden bahsedilmektedir. Bunlar sırasıyla; Katı Atıkların

Kontrolü Yönetmeliği, Tehlikeli Atıkların Kontrolü Yönetmeliği ve Ambalaj Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği'dir.

2.2.3.1.1.Katı Atıkların Kontrolü Yönetmeliği

1991 yılında çıkarılan yönetmeliğin amacı ilk maddede;

...her türlü atık ve artığın çevreye zarar verecek şekilde, doğrudan veya dolaylı bir biçimde alıcı ortama verilmesi, depolanması, taşınması, uzaklaştırılması ve benzeri faaliyetlerin yasaklanması, çevreyi olumsuz yönde etkileyebilecek olan tüketim maddelerinin idaresini belli bir disiplin altına alarak, havada, suda ve toprakta kalıcı etki gösteren kirleticilerin hayvan ve bitki nesillerini, doğal zenginlikleri ve ekolojik dengeyi bozmasının önlenmesi ile buna yönelik prensip, politika ve programların belirlenmesi, uygulanması ve geliştirilmesidir.

olarak ifade edilmektedir.

Yönetmeliğin 5. maddesinde geçen

...katı atıkların bertarafı sırasında belediyeler ve yetkilerini devrettiği kişi ve kuruluşlar işlettikleri katı atık tesislerinin planlanmasında ve işletilmesinde; insanların ruh ve beden sağlığına, hayvan sağlığına, doğal bitki örtüsüne, yeşil alanlara ve binalara, toplumun düzeni ve emniyetine, yeraltı ve yüzeysel su alanları ile su rezerv sahalarına zarar vermeyecek ve hava, gürültü yönünden çevre kirlenmesini önleyecek uygun tedbirleri almak zorundadır.

ifadesi katı atıkların kontrolü konusunda belediyelerin yetkili olduğunu göstermektedir.

Yönetmeliğin 6. maddesi ise, mahallin en büyük mülki amirini ve belediyeleri;

katı atıkların bertarafı konusunda konut ve işyerlerinden daha az katı çıkmasını sağlamak, atıklar içerisinde zararlı madde olmasını önlemek ve katı atıkların değerlendirilmesi konusunda ilgili kişilere yönelik eğitim çalışmalarını yapmakla

yükümlü kılmaktadır.

Yine yönetmeliğin 7. maddesinde, mahallin en büyük mülki amiri ve belediyeler, geri kazanılabilen veya insan sağlığına ve çevreye zarar vermeden bertarafı mümkün olan maddelerin kullanılmasına, geri kazanılmış maddelerden imal edilen ürünlerin tercih edilmesini teşvik etmekle yükümlü kılınmaktadır.

Yönetmelikte ismi açıkça geçmemekle birlikte, bahsi geçen maddeler belediyelerin vatandaşlarda çevre bilinci geliştirmeye yönelik uygulamalarıdır. Özellikle 6. ve 7.

maddelerdeki eğitim ve özendirme doğrudan çevre bilinci yaratma araçları arasında sayılabilmektedir.

2.2.3.1.2. Tehlikeli Atıkların Kontrolü Yönetmeliği

2872 sayılı Çevre Kanunu'nun 8., 11. ve 12. maddelerine dayanılarak 2005 yılında çıkarılan bu yönetmeliğin amacı, insan sağlığına ve çevreye zarar vermesi muhtemel tehlikeli atıkların üretiminden nihai bertarafına kadar denetimini sağlayacak prensip, politika ve programları belirlemektir.

Yönetmeliğin 8. maddesine göre belediyeler ve büyükşehir belediyeleri,

- Evlerden kaynaklanan tehlikeli atıkların yönetimine ilişkin plan ve programlarını bu yönetmeliğin yürürlüğe giriş tarihinden itibaren 6 ay içinde hazırlanmakta ve kurulacak sistemi öneri halinde mahalli çevre kuruluna sunmakla,
- Atık üreticileri ve bertarafçıları ile beraber veya istemesi durumunda ayrı olarak atık bertaraf tesislerini kurmak veya kurdurmakla,
- Atıkların bertarafına ilişkin tesisler ile ilgili plan ve projeler hakkında valiliğin uygun görüşü ile birlikte Bakanlığın onayını almakla,
- Belediye ve mücavir alan sınırları içinde faaliyette bulunan çevre lisansı almış atık geri kazanım ve bertaraf tesislerinin inşası ve işletilmesinde bu yönetmelikte belirtilen yükümlülük çerçevesinde gerekli önlemleri almak veya aldırarakla,
- Atıkların taşınması ile geri kazanım ve bertaraf konusunda çevre lisansı almış kişi ve kuruluşlar ile yapacakları sözleşmelerde bulunduğu ilin valiliğin uygun görüşünü almak, yapılan faaliyetin söz konusu sözleşmelere uygunluğunu denetlemek ve bu konuda Bakanlığa bilgi vermek üzere bağlı olduğu valiliğe rapor vermekle,
- Tehlikeli atık bertaraf tesisi kurulması için belirlenen yer mücavir alan sınırları içinde ise, bu yerin imar planına işlenmesini sağlamakla,
- Belediye ve mücavir alan sınırları içinde faaliyette bulunan ve tehlikeli atık üreten tüm tesislere inşaat ve işletme ruhsatı verilmesi aşamasında, tehlikeli atıkların bertarafının bu yönetmelik hükümleri doğrultusunda sağlandığının tesis sahibi tarafından belgelenmesini sağlamakla,
- Gerçek ve tüzel kişilerce kurulacak ortak atık bertaraf tesislerinin planlanması, inşaatı ve işletilmesi aşamalarında yapılacak çalışmalarını desteklemekle...”

yükümlü kılınmaktadır.

2.2.3.1.3. Ambalaj Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği

Atıkların doğada kontrolsüzce dolaşmasını engellemek amacıyla düzenlenmiş bir dizi yasal düzenleme olmakla birlikte, yasal çerçeve zaman içinde daha detaylı, uzmanlaşan ve belli kirletici kaynaklara ya da kirletici türlerine odaklanan yönetmeliklerle detaylandırılarak çeşitlendirilmiştir. Ambalaj atıklarıyla ilgili düzenlemeler de bu bahsedilen düzenlemeler arasındadır. Çünkü ambalaj atıkları en önemli katı atık grubu olup üreticilerden piyasaya sürülenlere, satış noktalarından yerel yönetimlere kadar pek çok farklı aktörün bu süreçte oynadığı roller mevcuttur.

24 Ağustos 2011 tarih ve 28035 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan Ambalaj Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği, belediyelere ve özellikle de büyükşehir belediyelerine önemli görevler yüklemektedir. İlgili yönetmeliğin 8. maddesinin 1. bendinde belirtildiği üzere Büyükşehir Belediyeleri;

- Ambalaj atıklarının düzenli depolama sahalarına kabul edilmemesi için gerekli önlemleri almakla,
- Belediyeler tarafından yürütülen çalışmalarda koordinasyonu sağlamak ve desteklemekle,
- Ambalaj atıkları yönetimi kapsamında, bu yönetmelikle sorumluluk verilen taraflarla birlikte eğitim faaliyetleri yapmak veya katkıda bulunmakla,”

görevli ve yükümlüdür.

Yönetmeliğin 8. maddesinin 2. bendinde belirtildiği üzere belediyeler;

- Ambalaj atıklarını kaynağında ayrı toplamak veya toplattırmakla, bu iş için toplama ayırma tesisi kurmak/kurdurmak, işletmek/işlettirmekle ve kurduğu tesislere çevre lisansı/geçici faaliyet belgesi almak/aldırmakla,
- Ambalaj atıklarının kaynağında ayrı toplanması için ambalaj atıkları yönetim planını hazırlamakla,
- Piyasaya sürenler ve/veya yetkilendirilmiş kuruluş ile sözleşme yapılması durumunda ise ambalaj atıkları yönetim planını birlikte hazırlamakla ve Bakanlığa sunmakla, yönetim planı kapsamında gelişme raporlarını hazırlamak ve il çevre ve şehircilik müdürlüğüne sunmakla,
- Ambalaj atığı yönetim planı doğrultusunda, çalışmalarını yürütmek, gerekli önlemleri almakla,

- Ambalaj atıklarının evsel atık toplama araçlarına alınmaması için tedbirleri önlemleri almakla,
- Ambalaj atıklarının düzenli depolama sahalarına kabul edilmemesi için gerekli önlemleri almakla,
- Çevre lisansı başvurusunda bulunacak olan toplama-ayırma, geri dönüşüm ve geri kazanım tesislerine çalışabilecekleri uygun alan temin etmekle,
- Toplama-ayırma, geri dönüşüm ve geri kazanım tesislerini belediye imar planları üzerine işlemekle ve altyapı hizmetlerini öncelikli olarak sağlamakla,
- Ambalaj atıkları yönetimi kapsamında, bu yönetmelikle sorumluluk verilen taraflarla birlikte eğitim faaliyetleri yapmak ve katkıda bulunmakla,
- Ambalaj atıkları yönetim planı kapsamında toplanan ambalaj atıklarına ilişkin belgeleri düzenlemek ve/veya onaylamakla,
- Ambalaj atığı yönetimi konusundaki sorumluluklarını, gerekli görmesi halinde, yetkilendirilmiş kuruluşla işbirliği içerisinde yürütmekle,
- Ambalaj atıklarının yetkili olmayan kişiler tarafından toplanmasını, taşınmasını, depolanmasını, geri dönüştürülmesi ve geri kazanılmasını önlemek amacıyla gerekli tedbirleri almakla,
- Tercih etmeleri halinde, afetzedelerin acil barınma ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla yapılacak evlerin imalatında hammadde ihtiyacını karşılamak üzere, Polietilen teraftalat ambalaj atıkları toplama yükümlülüğünü yapılacak sözleşme ile Türkiye Kızılay Derneği'ne devretmekle

görevli ve yükümlüdürler.

Bu çerçevede konumuz açısından önemli olan noktalardan biri de, bu süreçte sorumluluk verilen aktörlerin sayısının fazlalığıdır. Belediyelerin bu süreçteki görevi, aktör sayısının fazlalığı nedeniyle diğer konulara nazaran daha azdır. Ayrıca ambalaj atıklarının maddi değere sahip olması, bu konudaki bazı tartışmaları ve sıkıntılı alanları da beraberinde getirmektedir.

2.2.3.2. Deniz ve Kıyı Yönetimi

2.2.3.2.1. Yüzme Suyu Kalitesi Yönetmeliği

Amacı, insan sağlığını ve çevreyi korumak üzere, yüzme ve rekreasyon amaçlı kullanılan suların kalitesini belirlemek ve bu suların başta mikrobiyolojik olmak üzere her türlü kirletici ile kirlenmesini engellemek olan Yüzme Suyu Kalitesi Yönetmeliği

2006 yılında yürürlüğe girmiştir. Yönetmeliğin uygulanma sürecinde en önemli sorumluluklar Sağlık Bakanlığı'na verilmekle birlikte, Kentsel Atıksu Arıtma Yönetmeliği'nde belirtilen sorumluluklara paralel olarak yerel yönetimlere de bir takım yetkiler verilmektedir.

Yönetmelikte adı geçen tüm idari birimler belirtilen alanlarda, kanunlarda kendilerine verilmiş yetkileri çerçevesinde izleme ve denetim yetkisi saklı olmakla birlikte, çevre ve halk sağlığının korunması amacıyla yüzme ve rekreasyonel alanlarındaki muhtemel kirliliği önlemek için gerekli tedbirleri almak veya aldırarak yükümlüdürler.

2.2.3.2.2. Gemilerden Atık Alınması ve Atıkların Kontrolü Yönetmeliği

2004 yılında yürürlüğe giren yönetmeliğin amacı,

...Türkiye'nin deniz yetki alanlarında bulunan gemilerin ürettiği atıklar ile yük artıklarının denize verilmesinin önlenmesi ve deniz ortamının korunması amacıyla, yükümlülere tarafından atık kabul tesislerinin kurulması ve işletilmesi ile atık alma gemilerine ilişkin usul ve esasları

belirlemektir.

Yönetmeliğe göre, denize kıyısı olan belediyeler deniz kirliliğini önlemek amacıyla gemilerden kaynaklanan atıkların çevreye zarar verecek şekilde doğrudan veya dolaylı olarak deniz ortamına bırakmasını engellemek ve denetmekle yükümlüdürler.

2.2.3.3. Hava Yönetimi

Hava kirliliği konusu yerel yönetim birimlerinin doğrudan müdahale yetkisinin en az olduğu alanlardan biridir (Orhan, 2014, s. 85). Konu hakkındaki yönetmeliklerden sadece Çevresel Gürültünün Değerlendirilmesi ve Yönetimi Yönetmeliği ile Isınmadan Kaynaklanan Hava Kirliliğinin Kontrolü Yönetmeliği yerel yönetimlere doğrudan yetki vermektedir. Ancak, daha önceden ifade edildiği üzere sadece Dikili Belediyesi'nin ilişkili olduğu yönetmeliklerden bahsedildiği için bu bölümde Dikili Belediyesi'nin ilişkili olduğu Çevresel Gürültünün Değerlendirilmesi ve Yönetimi Yönetmeliği'nden bahsedilmektedir.

2.2.3.3.1. Çevresel Gürültünün Değerlendirilmesi ve Yönetimi Yönetmeliği

2010 yılında yayımlanan yönetmeliğin amacı, temelde çevresel gürültünün kişilerin huzur ve sükununu bozmayacak şekilde denetlenmesidir. Bu kapsamda, çevresel gürültü seviyesini belirlemek, etkileri hakkında kamuoyunun bilgilendirilmesi ve gürültü haritalarının hazırlanması yönetmeliğin temelini oluşturmaktadır.

Yönetmeliğin 7. maddesinde il özel idarelerinin, belediyelerin yetkileri ayrıntılı olarak sıralanmaktadır. Buna göre il özel idareleri ve belediyeler,

...belediye sınırları ve mücavir alan içinde gürültü kaynaklarını programlı, programsız veya şikayetlere istinaden gerektiğinde diğer mevzuat kapsamında yetkili kılınan kurum ve kuruluşlarla işbirliği ve koordinasyon içinde, yönetmelikte belirlenen esaslara uyulup uyulmadığını denetlemek, gerektiğinde gürültü kaynakları için akustik rapor veya çevresel gürültü seviyesi değerlendirme raporu hazırlattırmak, bu raporları incelemek ve değerlendirmek...

ile sorumlu kılınmaktadır.

2.2.3.4. Su ve Toprak Yönetimi

2.2.3.4.1. Su Kirliliği Kontrolü Yönetmeliği

Çevre Kanununun 8., 9., 11., 12., 15. ve 20. maddelerine dayanarak hazırlanan yönetmeliğin amacı, "...ülkenin yeraltı ve yerüstü su kaynakları potansiyelinin korunması ve en iyi biçimde kullanımının sağlanması için, su kirlenmesinin önlenmesinin sürdürülebilir kalkınma hedefleriyle uyumlu bir şekilde gerçekleştirmek üzere gerekli olan hukuki ve teknik esasları belirlemek" tir.

Bu yönetmelik çerçevesinde belediyeler hizmet verdikleri alanda, sorumluluk sahibi diğer kuruluşlarla birlikte atıksu altyapı tesislerinin inşası, bakımı ve işletilmesinden sorumludurlar. 51. madde gereğince, büyükşehirlere içme ve kullanma suyu temin edilen kıta içi yüzeysel su kaynakları havzalarındaki denetim faaliyetlerinden 2560 sayılı Kanun çerçevesinde Büyükşehir Belediyeleri sorumlu tutulmaktadır.

Çevre Kanununun 11. maddesi gereğince ise, sorumluluk bölgelerinde oluşan atıksuların toplanması, iletilmesi ve bertaraf edilmesine ilişkin işlemler yönetmeliğin

43. maddede belediyeler ve su ve kanalizasyon idarelerine bırakılmıştır. Bu işlemlerle ilgili yapılması gereken her türlü faaliyetten ilgili yönetimler sorumlu tutulmaktadır.

2.2.3.4.2. Kentsel Atıksu Arıtımı Yönetmeliği

Kentsel atıksuların toplanması, arıtılması ve deşarjı ile belirli endüstriyel sektörlerden kaynaklanan atıksu deşarjının olumsuz etkilerine çevreyi korumak amacıyla hazırlanan Kentsel Atıksu Arıtımı Yönetmeliği 2006 yılında yayımlanmıştır. Yönetmeliğe göre, büyükşehir rejimine tabi yerlerde büyükşehir belediyeleri ve Su ve Kanalizasyon idarelerini, büyükşehir dışında belediyeleri kurum, kuruluş ve işletmelere işletme ve kullanım izni verilmesi ve denetim görevinin ifasında yetkili kılmıştır. İlgili yerel yönetim birimleri alıcı ortamın kirlilikten korunması için yönetmelikte belirlenen esaslar ve kriterler uyarınca atıksu altyapı tesislerinin bulunduğu yörelerde, kanalizasyona bağlantı izni verilmesi, atıksu altyapı tesislerinin normal yerel iklim şartları altında yeterli performansla çalışabilecek şekilde tasarlanması, inşası, bakımı ve işletilmesinden sorumludur.

2.3. YEREL YÖNETİM MEVZUATINDA YEREL YÖNETİMLERE VERİLEN ÇEVRE POLİTİKASINA İLİŞKİN GÖREV VE YETKİLER

Yerel yönetimler konusu 1982 Anayasası'nın 123. ve 127. maddelerinde düzenlenmektedir. Anayasa'nın 123. maddesinde, idarenin kuruluş ve görevleriyle bir bütün olduğu belirtilirken; ikinci fıkrada idarenin kuruluş ve görevlerinin merkezi yönetim ve yerinden yönetim esaslarına dayandığı ifade edilmektedir. Yerel yönetimlerle ilgili düzenlemeler getiren 127. maddede ise, "mahalli idareler; il, belediye veya köy halkının mahalli müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere kuruluş esasları kanunla belirtilen ve karar organları, gene kanunda gösterilen, seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzel kişileridir." ifadesi yer almaktadır. Buradan hareketle, anayasada yerel yönetimlerin il özel idaresi, belediye ve köy olarak üç kategoride ele alındığı söylenebilir.

Önceki bölümlerde de bahsedildiği üzere çevre sorunlarına yerel düzeyde müdahale edilmesinin daha etkili olmasından ve çevreye ilişkin hizmetlerin hepsinin merkezden

yürütülmesinin imkansızlığı gibi nedenlerle, yerel yönetimleri düzenleyen mevzuatta yerel yönetimlere çevre konusunda önemli sorumluluklar vermek bir zorunluluk haline gelmiştir. Yerel yönetimlere çevre korunmasında yasal olarak yetki veren mevzuat yasa, tüzük ve yönetmelik olarak çok fazla sayıdadır. Bunların yerel yönetimlere doğrudan yetki verenlerinin bir kısmından önceki bölümlerde bahsedilmiştir. Önceden bahsedilmiş olan yasa ve tüzükler, çevreyle doğrudan ilgili olup içinde yerel yönetimlere görev ve yetki verenlerdir. Bu bölümde ise, yerel yönetim mevzuatında tanımlanmış olan görev ve yetkilerin çevreyle ilgili olanlarına değinilmektedir. Bu bağlamda, devam eden bölümlerde anayasada öngörülen 3 tür yerel yönetim biriminin kuruluş kanunlarında çevreye ilişkin tanınan görev ve yetkilerden bahsedilmektedir.

Belediye, il özel idaresi ve köylerin ayrı ayrı incelendiği bu bölümde öncelikle belediyelerden bahsedilmekte, takip eden bölümlerde ise il özel idarelerin ve köylerin çevre konusundaki görev ve yetkilerinden bahsedilmektedir. Ancak, 2014 yılında yapılan yerel seçimler sonrası 6360 sayılı kanunun yürürlüğe girmesiyle birlikte belediyelerde ikili bir idari yapı ortaya çıkmıştır. Bu nedenle “belediyeler” başlığı altında bu ikili idari yapı doğrultusunda hem Belediye Kanunu hem de Büyükşehir Belediyesi Kanunu’na değinilmektedir. Yerel yönetimleri çevreyle ilgili konularda doğrudan yetkili kılan kanunlar; 5393 sayılı Belediye Kanunu, 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu, 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu ve 442 sayılı Köy Kanunu’dur.

2.3.1. Belediyeler

Belediyelerin çevresel değerlerin korunmasındaki görev ve yetkileri temelde yönetsel kolluk hizmeti niteliğinde olmakla beraber; mahalli müşterek ihtiyaçları karşılamakla sorumlu olan belediyeler çevreye yönelik hizmetleri de hukuk dizgesi sayesinde sağlamaktadır(Keleş vd, 2012, s. 520). 5393 sayılı Belediye Kanunu ve 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu ile belediyelere çevresel değerlerin korunması ve çevre sorunlarının önüne geçilmesi konusunda önemli görev ve yetkiler verilmektedir.

2005 yılında yürürlüğe giren 5393 sayılı Belediye Kanunu’nun, belediyenin görev ve sorumluluklarının düzenlendiği 14. maddesinde çevreye ilişkin konulara yer verilmektedir. Belediyelerin konuya dair görev ve sorumlukları imar, su, kanalizasyon,

ulaşım gibi kentsel alt yapı; evre ve evre sağlığı, temizlik ve katı atık; Şehir içi trafik; ağaçlandırma, park ve yeşil alanlar konularından oluşmaktadır. Belediyenin yetki ve imtiyazlarının düzenlendiği 15. maddede ise, belediyenin çevreye dair yetkileri Şu Şekilde sıralanmaktadır:

- Beldede yaşayan vatandaşların mahalli müşterek ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla faaliyet ve girişimlerde bulunmak,
- Kanunlar çerçevesinde yönetmelik çıkarmak, yasak koyup uygulamak,
- İçme, kullanma ve endüstri suyu sağlamak; atık su ve yağmur suyunun uzaklaştırılmasını sağlamak; bunlar için gerekli tesisleri kurup işletmek veya işlettirmek,
- Katı atıkların toplanması, taşınması, ayrıştırılması, geri kazanımı, ortadan kaldırılması ve depolanması ile ilgili hizmetleri sağlamak,
- Gayrisihhi müesseseler ile umuma açık eğlence yerlerini ruhsatlandırmak,
- Gayrisihhi işyerlerini, eğlence mekanlarını ve çevreye etkisi olan işyerlerini kentin belli yerlerinde toplamak; evre kirliliği oluşmaması için gereken tedbirleri almak.

Diğer yandan belediyenin imar planlarını görüşmek ve onaylamak, büyükşehir ve il belediyelerinde il evre düzeni planını kabul etmek görevi belediye meclisine verilmektedir. Kent konseylerinin düzenlendiği 76. maddede kent yaşamında çevreye duyarlılığın güçlenmesinin kent konseyleri aracılığıyla gerçekleştirileceği belirtilmektedir.

Yukarıda anlatılanlar çerçevesinde, belediyelerin görev alanına giren yerlerde temiz su temini, katı atık toplama, kanalizasyon ve arıtma, imar planları, ağaçlandırma ve yeşil alanlar oluşturulması ve yeşil alanların korunması konularında doğrudan sorumlu olduğu görülmektedir. Diğer yandan; imar uygulamalarına yön vererek, Şehir içi trafiği düzenleyerek ve çevreyi etkileyebilecek faaliyetlere ruhsat vererek veya vermeyerek dolaylı olarak kentin evre kalitesini etkileyebilecek alanlarda sorumlu olduğu da görülmektedir.

2004 yılında yürürlüğe giren ve büyükşehirlerin yönetimini düzenleyen 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu'nun 7. madde b bendinde, çevre düzeni planına uygun olmak şartıyla büyükşehir belediye sınırları içinde 1/5.000 ile 1/25.000 arasındaki her ölçekte nazım imar planlarını yapmak, yaptırmak ve onaylayarak uygulama yetkisi büyükşehir belediyesine verilmektedir. Yine 7. maddesinin i bendine yer alan,

Sürdürülebilir kalkınma ilkesine uygun olarak çevrenin, tarım alanlarının ve su havzalarının korunmasını sağlamak; ağaçlandırma yapmak; gayrisihhi iş yerlerini, eğlence yerlerini, halk sağlığına ve çevreye etkisi olan diğer işyerlerinin kentin belli yerlerinde toplamak;...katı atıkların kaynaktan toplanması ve aktarma istasyonuna kadar taşınması hariç katı atıkların ve ...

ifadesi 5393 sayılı Belediye Kanunu'yla büyük benzerlik taşımaktadır. Aynı maddenin o bendinde, kültür ve tabiat varlıkları ile tarihi dokunun ve kent tarihi bakımından önem taşıyan mekanların korunması görevi de büyükşehir belediyelerine verilmektedir. Bunlara ek olarak, 15. maddede büyükşehir belediye meclisi üyeleri arasından seçilecek en az beş, en çok dokuz kişiden oluşan çevre ve sağlık komisyonu kurulması zorunlu kılınmaktadır. Komisyonun çalışmalarında gündemdeki konularla ilgili olarak uzman kişilerden yararlanabileceği öngörülmektedir.

5393 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu'nda belediyelere çevreye ilişkin konularda fazlasıyla yetki ve sorumluluk verilmektedir. Belediyeler bu görevleri yerine getirirken imar planlarına yapma ve uygulama yetkilerinden önemli ölçüde faydalanmaktadırlar (Tortop, 452). Nitekim belediyelerin çevre konusundaki görev ve yetkilerinin başında imar, su ve kanalizasyon gibi kentsel altyapı hizmetleri gelmektedir.

12 Kasım 2012 tarihinde kabul edilen 6360 sayılı Kanun'la Türkiye'de 14 ile daha büyükşehir statüsü verilerek mevcut büyükşehir sayısı 30'a çıkmıştır. Bu kanunda büyükşehir belediyesi

“sınırları il mülki sınırı olan ve sınırları içerisindeki ilçe belediyeleri arasında koordinasyonu sağlayan; idari ve mali özerkliğe sahip olarak kanunlarla verilen görev ve sorumlulukları yerine getiren, yetkileri kullanan; karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzel kişisi”

olarak tanımlanmaktadır. Bu kanunla birlikte gerçekleşen önemli değişiklikler; büyükşehirlerde il özel idarelerinin varlığına son verilmesi, köylerin mahalle statüsüne döndürülmesi ve belde belediyelerinin kapanması olmuştur. Böylesine önemli bir

değişikliğin bir diğer sonucu da, kapanan birimlerin yetki ve görevlerinin önemli bir kısmının büyükşehir belediyelerine kaydırılması olmuştur. Bu düzenlemeyle birlikte, yerel yönetim birimi olarak sadece büyükşehir ve ilçe belediyeleri kalmış ve açıkta kalan tüm görev ve yetkiler bu iki birim arasında paylaştırılmıştır.

Eski düzenlemeden farklı olarak ilçe belediyelerinin katı atıklarla ilgili sorumlulukları sadece depolama alanlarına ya da aktarma alanına kadar getirmekle sınırlandırılmış, depolama ve bertarafına ilişkin sorumluluk büyükşehir belediyelerine verilmiştir. Yine, önceden temiz su temini ve kanalizasyon hizmetleri İl Özel İdarelerinin alanındayken; 2012 düzenlemesiyle birlikte büyükşehir belediyelerine bağlı olarak çalışan Su ve Kanalizasyon İdareleri'ne verilmiştir. Aynı şekilde düzenlemenin kapsadığı illerde köy yönetimleri ve il özel idarelerinin varlığına son verildiğinden dolayı, bu birimlerin sorumlu olduğu alanlar ilçe veya büyükşehir belediyelerine verilmiştir. Çevrenin korunması bağlamında belki de en önemli yetki olan il çevre düzeni planları konusu da değişikliğe uğramıştır. 2012 yılından önce kendi nazım imar planlarını hazırlayan ilçe belediyelerinin bu yetkileri, yapılan düzenlemeyle birlikte büyükşehir belediyelerine devredilmiştir.

Sonuç olarak, 6360 sayılı Kanun ile birlikte yerel yönetim birimleri içerisinde büyükşehir belediyeleri yetki, görev ve sorumlulukları doğrultusunda kamu hizmeti sunmada “eşitler arası birinci” konuma yerleştirilmiştir. Böyle bir düzenlemenin “yerelde merkezileşme” tartışmalarına yol açması bir yana, çevrenin korunması ve çevrenin kirliliğinin önlenmesi alanlarında sıkıntılı olduğu açıktır. Daha önceden de bahsedildiği üzere, kirliliğin doğduğu yerde çözülmesi ya da önlenmesi çevre sorunlarının çözümünde en etkili yollardan biridir. Ancak bu düzenlemeyle birlikte yerleşim/yaşama alanlarının kendisinden uzaktaki, belki de vatandaşlarının hiç gitmediği/adını dahi bilmediği, ilçe veya büyükşehir belediyelerine bağlanması, vatandaşların yönetimden uzaklaşmasına neden olurken, diğer yandan yönetimin de yönettiği beldeden ve oranın ihtiyaçlarından ve sorunlarından uzaklaşmasına sebebiyet vermektedir.

2.3.2. İl Özel İdareleri

İl Özel İdareleri 1864 tarihli Vilayet Nizamnamesi ile Fransız idare sisteminden etkilenecek kurulmuştur. Bu nizamname ile Osmanlı idare sistemi daha küçük parçalara ayrılmış, eyalet sistemi yerine vilayet düzeni benimsenmiş ve uygulandığı vilayetler için genel ve mahalli olmak üzere iki yönetim biçimi kabul edilmiştir(Tortop vd., 2014). İl Özel İdareleri ilk kez 1864'te düzenlemekle birlikte sonrasında 1870, 1913, 1929, 1949 ve 1987 yıllarında köklü değişikliklere uğramıştır. 4 Mart 2005 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe giren 5302 sayılı kanunla İl Özel İdareleri nihai haline kavuşmuşlardır.

1982 Anayasası'nın 127. maddesinde il özel idareleri, mahalli idare kuruluşları arasında sayılmıştır. Başka bir ifadeyle idari ve mali özerkliğe sahip kamu tüzel kişilik olarak tanımlanmışlardır. Köy halkının ihtiyaçları için köy yönetimleri ve belde halkının ihtiyaçları için belediyeler öngörülürken; il özel yönetimleri il halkına dönük hizmetleri sağlamakla görevlendirilmiştir (Keleş, 2012, s. 171). Bu durum da bizlere, il özel yönetimlerinin hizmet alanının daha geniş ve karmaşık olduğunu göstermektedir.

İl Özel İdarelerinin görevleri 5302 sayılı Kanun'un 6. maddesinde detaylı bir şekilde sıralanmaktadır. Sıralanan bu görevlere mahalli ve müşterek nitelikte olmak şartı konulmuştur. Bu görevler arasında çevreyle ilgili olanlar şu şekildedir:

- İl sınırları içinde ilin çevre düzeni planı, bayındırlık ve iskan, toprağın korunması ve erozyonun önlenmesi,
- Belediye sınırları dışında ise imar, yol, su, kanalizasyon, katı atık, çevre, orman köylerinin desteklenmesi, ağaçlandırma, park ve bahçe tesisine ilişkin hizmetler.

6. maddede ek olarak il özel idarelerinin hizmetlerini yerine getirirken uyması gereken öncelik sıralaması da belirtilmiştir. Buna göre hizmetler yerine getirilirken öncelikle il özel idaresinin mali durumu, hizmetin ivediliği ve son olarak hizmetin verileceği yerin gelişmişlik düzeyi dikkate alınmaktadır. Dahası, hizmet sunumunun vatandaşlara en yakın yerlerde ve onlara en uygun yöntemle sunulacağı da belirtilmektedir. Yine 6. maddede, hizmetlerin diğer mahalli idareler ve kamu kuruluşları arasında bütünlük içinde yürütülmesi için koordinasyonun vali tarafından sağlanacağı belirtilmektedir.

2012 yılının kasım ayında 6360 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesiyle beraber büyükşehir belediyesi tanımı değişmekle birlikte, orta büyüklükteki kentlerin büyükşehir olmasının önü açılmıştır ve 14 il daha statü değiştirerek büyükşehir olmuştur. Daha önce bahsedildiği üzere, bu düzenleme ile birlikte büyükşehirlerde il özel yönetimlerinin varlığına son verilmiştir. Böylece il özel idarelerinin %36'sı kalkmıştır. İl özel idarelerinin sağlamakla sorumlu olduğu tüm yerel hizmetler ise Büyükşehir Belediyelerine aktarılmıştır.

6360 sayılı Kanun'un 34. maddesi ile İçişleri Bakanlığı'nın taşra örgütlenmesini düzenleyen 3152 sayılı Kanun'un 28. maddesine yeni bir madde eklenerek büyükşehir olan illerde Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlığı (YİKB) adıyla yeni bir yapı kurulmuştur. Valiye bağlı olarak kurulan bu yapının amacı yasada,

...büyükşehir belediyelerinin bulunduğu illerde kamu kurum ve kuruluşlarının yatırım ve hizmetlerinin etkin olarak yapılması, izlenmesi ve koordinasyonu, acil çağrı, afet ve acil yardım hizmetlerinin koordinasyonu ve yürütülmesi, ilin tanıtımı, gerektiğinde merkezi idarenin taşrada yapacağı yatırımların yapılması ve koordine edilmesi, temsil, tören, ödüllendirme ve protokol hizmetlerinin yürütülmesi, ildeki kamu kurum ve kuruluşlarına rehberlik edilmesi ve bunların denetlenmesini gerçekleştirmek...

olarak düzenlenmektedir. Güler'in (2012, s.137) ifade ettiği üzere, YİKB'lerin yerine getirmekle yükümlü olduğu görev, yetki ve sorumlulukları gerçekte il özel idarelerinin yapısı kapsamında gerçekleştirmektedir. Bu veriye dayanarak, il özel idarelerinin kaldırılmasında doğan idari boşluğu büyükşehir belediyelerinin tam olarak dolduramadığı söylenebilir. Bunlara ek olarak, YİKB'lerin idaresinin, illerde valililer ve ilçelerde kaymakamlar tarafından yerine getirilecek olmasının, mülki idare amirleri ve belediyeler arasında anlaşmazlıklara yol açması da kaçınılmaz olmaktadır.

İl özel idarelerin çevre konusunda sahip olduğu yetkilerin bu paylaşımında hangi tarafta kaldığı da tartışmalı alanlardan bir diğeridir. YİKB'leri düzenleyen 34. madde incelendiğinde çevreyle ilgili doğrudan ya da dolaylı herhangi bir ifadeye rastlanmamaktadır. Buradan yola çıkarak büyükşehirlerde çevreye dair görev, yetki ve sorumlulukların tamamının büyükşehir belediyelerine aktarıldığı söylenebilir. Ancak, çevre bilinci, çevre duyarlılığı ve çevre sorunlarının yerelde çözülmesi gibi kavramlarla örtüşmeyen bu uygulamanın zaten var olan çevre sorunlarını daha da artırabileceği

öngörülebilir. Nitekim valilerin yönetsel kapasitelerinin artması ve sahip oldukları yerel hizmetler üzerindeki vesayet yetkisinin YİKB'ler aracılığıyla artması yerel özerkliğe zarar verirken, büyükşehir belediyelerinin hizmet ölçeğinin böylesine büyümesi çevre sorunlarının önüne geçilmesini zorlaştırmakta hatta imkansız kılmaktadır.

2.3.3. Köyler

En küçük ölçekli yerel yönetim birimi olan köyler, 1924 yılında yürürlüğe giren 442 sayılı Köy Kanunu'yla birlikte yönetsel bir varlık kazanmıştır (Bulut, 2008, s.55). Köy Kanunu'nda köyün görevleri zorunlu ve isteğe bağlı olarak iki grupta toplanmaktadır. Bu görevlerin de birçoğu çevre sağlığı ile yakından ilgilidir. Kanun'un 13. maddesinde köylünün zorunlu işleri sıralanmaktadır. Bu zorunlu görevlerden çevreye ilişkin olanları şu şekildedir:

- Sıtma, sivrisinek tarafından aşılandığı ve sivrisinek de su birikintilerinde barındığı ve ürediği için her şeyden evvel köy sınırı dahilindeki su birikintilerini kurutmak;
- Köye kapalı yoldan içilecek su getirmek ve çeşme yapmak, köyün içtiği su kapalı geliyorsa yolunda delik deşik bırakmamak ve mezarlıktan veya süprütülük ve gübrelikten geçiyorsa yolunu değiştirmek;
- Evlerden dökülecek pis suların kuyu, çeşme, pınar sularına karışmayarak ayrıca akıp gitmesi için üstü kapalı akıntı yapmak;
- Köy yollarının ve meydanının etrafına ve köyün içinde ve etrafındaki su kenarlarına ve mezarlıklara ve mezarlık ile köy arasına ağaç dikmek. (Köylü her sene adam başına en az bir ağaç dikecek ve bu ağaç tamamen tutup yeşilleninceye kadar ağaca bakacak ve yeni dikilmişlere hayvanların sürünerek ve kemirerek zarar vermesinin önünü almak için etrafına çalı çırpı sarıp muhkemce bağlayacaktır.);
- Köy korusunu muhafaza etmek;
- Ekine, mahsule, yemişli, yemişsiz ağaçlara, bağlara, bahçelere zarar veren kuşları, böcekleri, tırtılları öldürmek. (Bunun için hangi türlü kuşların ve böceklerin hangi zamanlarda ve nasıl öldürülmesi lazım geldiği Hükümetten sorulacak ve nasıl öğretilirse öyle yapılacaktır.);
- Bir hayvana götüremeyecek kadar yük yükletmemek;

Devam eden 14. maddede ise, yapılması köylünün isteğine bağlı olan görevler sıralanmaktadır. Sayılan görevler içerisinde çevre ile ilgili olanlar şu şekildedir:

- Köyün sınırı içinde münasip yerlerde ve tepelerde orman yetiştirmek;

- Köy tarla ve bahçelerini sulamak için bütün köye ortaklama ark yapmak;
- Köy korusu olmayan yerlerde koru yetiştirmek;

Duru'nun da (2013, s.58) ifade ettiği üzere köy, bir yerel yönetim birimi olmaktan ziyade, bir olgu olarak “yaşam ortamı, köklerin olduğu yer” olarak tanımlanabilmektedir. Diğer yerel yönetim birimleri arasında köyün böyle bir anlama gelmesi, Köy Kanunu'nda da kendini belli etmektedir. Kanun, yerel yönetim dizgesini düzenlemekle birlikte, asıl vurguyu köyün gündelik yaşamını düzenleyen maddelerle gerçekleştirmektedir. Bunun da çevresel konularda yaptığı düzenlemelerde önemli bir anlama sahip olduğu yadsınamaz bir gerçektir.

Diğer bir yandan 442 sayılı Köy Kanunu, yerel yönetimleri düzenleyen kanunların temelini oluşturmakla birlikte, şimdiye kadar en çok ihmal edilen kanunlardan biridir. Yerel yönetimlerle ilgili kanunların neredeyse hepsi çıkarıldıkları tarihten sonra esaslı değişikliklere uğramakla birlikte; Köy Kanunu 1924'ten beri çok az değişiklik geçirmiştir. Köy Kanunu'ndaki bu durağanlığın sebebini kanunun kusursuzluğuna bağlamak fazlaca iyimser bir yorumlama olmakla birlikte; köylerin hükümetler tarafından umursanmadığı, adeta bir kenara itilip, kendi kaderine terkedildiğini düşünmek de bir o kadar kötümser bir yaklaşım olacaktır. Ancak, merkezi vesayetin güçlenmesi, köylerin mali ve teknik yetersizlikleri ile köylerde yaşayan nüfusun hızla azalması gibi gerçekler köylerin pratikte olmasa da mevzuatta önem kaybetmesine neden olmuştur.

6360 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesiyle birlikte Büyükşehir Belediyesi kurulan illerdeki tüm köy yönetimlerinin tüzel kişiliklerine son verilmiş ve bu yönetimler en yakın ilçenin mahallesine dönüştürülmüşlerdir. Bu illerdeki köylerin isimleri aynı kalmakla birlikte artık mahalleye dönüşmüş bu birimlerde yaşayan “mahalle sakinleri”nin uymaları gereken kurallar da radikal bir şekilde değişmiştir (Adıgüzel, 2012, s. 156). 6360 sayılı Kanun öncesi 34.395 olan köy sayısı 6360 sayılı Kanun sonrasında 17.834'e düşmüştür (Adıgüzel, 2012, s. 160).

Yaklaşık 16.000 köyün ortadan kalkması, köylülerin kullandığı toprakların kentsel alan yani arsa olarak kayda geçmesine neden olmuştur. Köylülerin kendi topraklarındaki karar alma mekanizmasına uzaklaşması sorununa yol açan bu uygulama nedeniyle

bölüm başında sıralanan köy yönetiminin çevreye ilişkin zorunlu ve isteğe bağlı görevleri de büyük ölçüde anlamsızlaşmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DİKİLİ BELEDİYESİ’NİN ÇEVRE POLİTİKALARININ YEREL AKTÖRLER TARAFINDAN ALGILANIŞI

Bu bölümde alan araştırmasına dair bilgiler ve araştırmanın sonunda elde edilen bulgulardan bahsedilmektedir. Bölümün ilk altbaşlığında Dikili Belediyesi’ne ait genel bilgiler verilmekte, devamında da Dikili Belediyesi’nin çevre politikalarına ve çevresel faaliyetlerine değinilmektedir. Bölümün 2. alt başlığında, araştırma bilgileri kapsamında araştırmanın amacına, kapsamına, yöntemine ve sınırlılıklarına yer verilmektedir. Bölümün son alt başlığında ise, araştırmanın bulguları verilip bu bulguların analizi yapılmaktadır.

3.1. DİKİLİ BELEDİYESİ VE ÇEVRE

Bu bölümde öncelikle son yıllarda çevre politikalarıyla basında oldukça yer tutan Dikili Belediyesi’nin genel özelliklerine değinilmektedir. Devam eden bölümde ise, Dikili Belediyesi’nin son 5 yılda yürüttüğü çevre politikaları ile düzenlediği çevresel faaliyetler belediyenin faaliyet raporları üzerinden tartışılmaktadır.

3.1.1. Dikili Belediyesi’ne İlişkin Genel Bilgiler

Dikili, Türkiye’nin Ege Bölgesinde yer alan İzmir ilinin en kuzeyindeki ilçesidir. Komşu ilçeleri Ayvalık, Bergama ve Aliğa’dır. Yunan Adası Midilli’ye 18 mil uzaklıkta olan ilçenin yüzölçümü 541 km²’dir. Türkiye İstatistik Kurumu 2015 verilerine göre Dikili’de 20.206’sı erkek 20.331’i kadın olmak üzere toplam 40.537 kişi yaşamaktadır.

2004 yılında yayımlanan DPT’nin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Durumu Raporu’na göre Dikili, Türkiye’deki 872 ilçe arasında gelişmişlik açısından 130. sırada yer almaktadır. Yine yapılan araştırmalara göre katı atık hizmeti konusunda çalışmalara ihtiyaç duyulan ilçelerden biridir.

Toplamda 30 mahallesi olan Dikili halkının yaklaşık %85'i tarımla uğraşmaktadır. Özellikle son 10 yılda halk zeytin ve zeytinyağı işine girişerek, yerel sınırları aşmıştır. Toplam nüfusu yaklaşık 40 bin olan ilçede yazın bu nüfus 120.000'i aşmaktadır. Bu nedenle belediyenin hizmetlerin faydalanan kişi sayısı da fazlasıyla artmakta ve belediye bütçesi hizmetlerin hepsini karşılamakta güçlük çekmektedir. Kentin zamanında çok göç almış olması nedeniyle beldede farklı kökenden gelen topluluklar olmakla birlikte, bu topluluklar arasında herhangi bir uyum sıkıntısı yaşanmamıştır. Bu topluluklar arasında fark edilen herhangi bir ayrışma da söz konusu değildir.

30 Mart 2014 yerel seçimleriyle Dikili'nin belediye başkanı aldığı %51.6 oy oranı ile CHP'nin adayı Mustafa TOSUN olmuştur, başkan yardımcısı ise Çiğdem ELİBOL'dur. Belediye meclisi üyelerinden 11 kişi Cumhuriyet Halk Partisi'nden, 3'ü Adalet ve Kalkınma Partisi'nden ve 1 kişisi de Milliyetçi Hareket Partisi'ndendir. 15 tane meclis üyesinden sadece 4 üyesi kadın olmakla birlikte, 4'ü de CHP'dendir. Belediye hizmetleri 1 başkan yardımcısı ve 14 müdürlük tarafından yürütülmektedir.

Dikili Belediyesi özellikle sosyal belediyecilik uygulamalarının, yargı süreçlerine taşınan boyutlarıyla eski belediye başkanı Osman Özgüven zamanında fazlasıyla basında yer almıştır. 2012 yılında, sosyal belediyecilik uygulamalarıyla kimi zaman medyada gereğinden fazla övgüler alırken kimi zaman da hukuki soruşturmalara ve cezai yaptırımlara maruz kalan bir yerel yönetim deneyimi yaşamıştır. Dikili'de çevresel sorunlar göz önüne alınarak uygulanan en radikal politika Osman Özgüven zamanında gerçekleşmiştir. İklim değişikliklerini ve yaşanması muhtemel küresel su krizi riskini göz önünde bulundurarak ayda 10 tona kadar su kullananlardan ücret alınmayarak, hem su tasarrufu sağlanmış hem de dar gelirli aileler için pozitif ayrımcılık uygulanmıştır.

Çavuşoğlu ve Yalçınan (2010; 553) yaptıkları çalışmada Dikili yerel halkının güncel sorularının çözülmesinde en önemli ve güvenilir aktör olarak belediyeyi ve kaymakamlığı gördüğünü söylemektedir. Dahası, yerel halkın belediyeye duyduğu güvenin başka hiç bir yerde olmadığı kadar yüksek olduğunu da belirtmektedirler.

“Sizce Dikili’nin gelişmesinde ve sorunların çözümünde aşağıdakilerin etkisi nedir?”

	Çok Etkili	Az Etkili	Etkisiz	Güveniyorum	Güvenmiyorum	Fikrim Yok
Belediye	48	26	17	41	33	16
Devlet	16	22	41	22	52	18
Milletvekilleri	6	13	49	13	53	27
İzmir Valisi	11	21	31	21	31	41
Dikili Kaymakamı	28	18	23	31	25	36
Özel Sektör	18	13	31	15	41	38
Denek/ Meslek Odası	7	16	34	13	31	45
Siyasi Partiler	12	19	34	18	40	29
Dikili Halkı	13	22	33	25	33	28

Kaynak: Çavuşoğlu ve Yalçınan, 2010, s. 553

3.1.2. Dikili Belediyesi’nin Çevre Politikaları

Dikili Belediyesi’nin son beş yılda yürüttüğü çevre politikaları ve gerçekleştirdiği çevreye ilişkin faaliyetleri hakkında bilgi edinmek amacıyla 2011, 2012, 2013, 2014 ve 2015 yıllarına ait faaliyet raporları incelenmiştir. Bunlara ek olarak Dikili Belediyesi başkan yardımcısı ile görüşülerek 2016 yılı içerisinde gerçekleştirilen çevreye ilişkin faaliyetler ve bu faaliyetlerin etkinliği ile ilgili görüşülerek genel bir tablo çizilmeye çalışılmıştır.

2011 yılına ait faaliyet raporunda belediyenin temel politikaları ve öncelikleri arasında rüzgar enerjisi, biyolojik arıtma, içme suyu yenileme, atık tesisi ve çevre bilinci gibi konular yer almaktadır. Toplamda on üç öncelikli politikanın sıralandığı bu bölümde, altı bölüm çevresel konulara ayrılmıştır. 2011 yılında on altıncısı düzenlenmesi planlanmış olan Barış, Demokrasi ve Çevre Şenlikleri son gününde iptal edilmesine rağmen, faaliyet raporunda şenlik programı detaylı olarak verilmiştir. 3 gün düzenlenmesi planlanan Şenlik Programı’nın ilk günü “Kültür-Tarih ve Çevre”, ikinci

günü “Yerel Yönetimler ve Çevre”, son günü ise “Kalkınma mı, Çevre mi?” olarak tanımlanmıştır. Ana teması çevre olarak belirlenen şenliğin temel amacı, çevre konusunda panel ve söyleşiler düzenleyerek yerel halkı çevre sorunları konusunda bilinçlendirmektir.

2012 yılı faaliyet raporunda ise çevreye dair önceliklerin yerini turizm ve e-belediyeçilik gibi kavramlar almasına rağmen; çevre bilincinin hala temel politikalar arasında olduğu görülmektedir. 27 Haziran 2012 tarihinde Sosyal Politikalar Kapsamında Alternatif Su Hizmetleri konulu atölye düzenlenmiştir. Bu atölye kapsamında su hizmetlerinde olumlu uygulamalar ve karşılaşılan güçlükler ile su yönetiminin hukuksal zemini tartışılmıştır. Toplantıda Dikili Belediyesi'nin su politikasının su tasarrufuna teşvik ettiği vurgulanmıştır.

2013 yılına ait faaliyet raporu 2012 yılına fazlasıyla benzer olmakla birlikte, 2013 yılında özellikle katı atıkların bertarafı konusunda ayrıntılı bilgiler verilmektedir. Özellikle hangi aylarda kaçar kilogram evsel, tıbbi ve ambalaj atığı toplandığı detaylı şekilde verilmiştir. Bu tablolara bakarak, yaz turizmi dolayısıyla ilçede artan nüfusun Dikili Belediyesi'ne nasıl bir maliyet getirdiği anlaşılmaktadır. Ocak ayında 5720 kg olan ambalaj atığı miktarı ağustos ayında 8300 kg'a çıkmaktadır.

2014 yılı faaliyet raporunda özellikle 6360 sayılı yasa ile mahalleye dönüştürülen köylerin çevresel sorunlarına ve bu sorunlarına yönelik çözümlere ağırlık verilmiştir. Bu anlamda gerek Temizlik İşleri Müdürlüğü gerekse Çevre Kontrol ve Koruma Müdürlüğü bu mahallelerde çevresel korumaya yönelik birçok düzenleme yapmıştır. Raporunda, Çevre Koruma ve Kontrol Müdürlüğü'nün misyonu tanımlanırken “çevreye ve doğaya saygılı” ifadesi dikkat çekmektedir. Yine 2014 faaliyet raporunda, 10. Kalkınma Planı'nda (2014-2018) yerel yönetimler için öngörülmuş hedeflere yer verilmektedir. Bu hedefler içerisinde “çevre konusunda halkın duyarlılığını yükseltmek” ifadesi dikkat çekmektedir. Bu ilkeler doğrultusunda Çevre Koruma ve Kontrol Müdürlüğü'nün amaç ve hedefleri sıralanmaktadır. Buna göre 2104 yılı içerisinde bu müdürlüğün öncelikli hedefleri şu şekildedir:

- Yer altı ve yer üstü suların kalitesini artırmak,

- Etkili atık yönetimini sağlayarak, sürdürülebilir atık bertarafı ve geri dönüşümü sağlamak,
- Çevre kirliliği oluşturan tüm faktörlerin tespiti yapılarak, bu değerleri etkin yöntem ve denetimlerle her yıl %20 oranında azaltmak,
- Tıbbi atık üreticilerden kaynaklanan atıkların, sterilizasyon yöntemi ile bertarafının kontrolünü sağlamak,
- Sağlıklı bir kent ve insan için kirliliği önlemek, çevre değerini koruyup geliştirerek kirlenmiş alanları rehabilite etmek,
- Uluslararası fonlardan yararlanmak amacıyla proje geliştirmek,
- Aktif yeşil alanların bakımını yapmak, kişi başına düşen aktif yeşil alan miktarını artırmaktır.

2014 yılı içerisinde bu hedefler doğrultusunda gerçekleştirilen faaliyetler ise şu şekildedir:

- İlçenin kirlilik haritası oluşturularak, çevre koruma planı hazırlanmış,
- 2013 yılında 82820 kg. olan ambalaj atığı ve 13082 kg. olan tıbbi atık miktarları 2014 yılında 77630 kg'a ve 8961 kg'a düşürülmüştür.
- Yine yıl içerisinde toplam 284 öğrenciye ambalaj atıklarının ayrıştırılması ve bitkisel atık yağların geri kazanımı konulu eğitimler verilmiştir.
- 31 adet bitkisel atık yağ üreticisi ile sözleşme imzalanarak, atık yağ toplama bidonları dağıtılmıştır.
- Çevre etkinliği projeleri kapsamında “atığını getir, fidanını götür” kampanyası düzenlenmiştir.

13, 14 ve 15 Ağustos 2014 tarihinde “Mavi Bayrak Çevre Etkinlikleri” düzenlenmiştir. Olumsuz gelişen yaşam koşulları nedeniyle çevreye olan duyarlılığı artırmak amacıyla düzenlenen etkinlikte çocuklara çevreyi korumanın önemini, gelecekte yaşanacak olan olumsuzlukların önüne geçebilmek için çeşitli etkinlikler gerçekleştirilmiştir.

28 Mart 2015 gecesi 20:30-21:30 saatleri arasında Çevre konusunda en büyük kitlesel hareketlerden bir tanesi olan Doğa İçin 1 Saat Karanlık etkinliğine katılımı sağlamak amacıyla ilçede gerekli duyurular yapılmış ve yüksek oranda katılım sağlanmıştır. 9 Mayıs 2015 tarihinde ise, denizlerdeki kirliliğe dikkat çekmek amacıyla dalgıçların katılımıyla deniz dibi temizlenmiştir. 5-11 Haziran Çevre Koruma Haftası'nda çok sayıda vatandaşın katılımıyla bisiklet turu, sahil temizliği ve deniz dibi temizliği gibi aktiviteler gerçekleştirilmiştir.

2015 yılında Çevre Kontrol ve Koruma Müdürlüğü tarafından gerçekleştirilen eylemler şu şekildedir:

- Cam atıkların kaynaktan ayrı toplanmasının sağlanması için merkez bölgeye 25 adet cam kumbara yerleştirilmiştir.
- Atık pillerin doğada kontrolsüz şekilde dolaşmasını engellemek ya da en azından en aza seviyeye indirmek amacıyla okullar arası atık pil toplama kampanyası düzenlenmiştir.
- Kirli alan tespit edilerek bu alanların temizliği sağlandıktan sonra uyarı ve koruma amaçlı toplam 30 adet uyarı levhası yerleştirilmiştir.
- Bölgede betonlaşmanın önüne geçmek, yok olan her ağacın yerine yenisinin dikilmesi için öğrenciler ile Orman Haftası kapsamında 200 adet kızılçam dikilmiştir.

3.2. ARAŞTIRMA BİLGİLERİ

Dikili Belediyesi'nin çevre politikalarının yerel halkın çevre bilincinde değişikliğe neden olup olmadığını anlamak amacıyla belediye yönetimi ve yerel aktörlerle yarı yapılandırılmış mülakatlar yapılmıştır. Bu bölümde yapılan alan araştırmasının amacından, kapsamından, yönteminden, sınırlılıklarından ve araştırma sırasında karşılaşılan sorunlardan bahsedilmektedir.

3.2.1. Araştırmanın Amacı ve Kapsamı

Araştırmanın temel amacı, yerel yönetimlerin, özellikle de belediyelerin, çevre politikalarının veya çevreye ilişkin faaliyetlerinin çevre sorunlarının önüne geçilmesinde etkili olup olmadığını ortaya çıkarmaktır. Bu amaç doğrultusunda belediyelerin çevre politikaları odak noktası alınarak, bu politikaların yerel halkın çevresel davranışlarında olumlu ya da olumsuz yönde değişikliğe neden olup olmadığı araştırılmaktadır. Bu amaçla, özellikle son yıllarda çevresel faaliyetleriyle ses getiren İzmir'e bağlı Dikili Belediyesi örnek belediye olarak seçilmiştir. Dikili Belediyesi'nin örnek seçilmesinde hem belediyenin çevre konusundaki örnek uygulamaları hem de turistik yer olması nedeniyle çevre sorunlarıyla diğer yerel yönetim birimlerine göre daha fazla muhatap olması etkili olmuştur.

Bu alan araştırmasında, Türkiye'de yerel yönetim düzeyinde seçimlerin öznesi olan belediyelere ve bu belediyelerin çevre sorunlarının önlenmesi amacıyla uyguladıkları politikalara ve faaliyetlere odaklanmaktadır. Yukarıda da bahsedildiği üzere çevre sorunlarıyla yerelde mücadele etmek, küresel boyutta müdahaleden çok daha etkili ve basittir. Bu varsayımdan hareketle araştırmanın odak noktasını Dikili Belediyesi'nin çevre politikaları oluşturmuştur. Ancak, çevre sorunlarıyla mücadelede devletin politikaları karşılık bulduğu sürece anlamlı olmaktadır; çünkü yerel halkın desteği olmadığı sürece uygulanan politikalar sadece kağıt üstünde kalmakta ve pratikte herhangi bir değişikliğe neden olamamaktadır. Bu nedenle, belediyenin uygulamalarının ne kadar etkili olduğu, anlatılmak istenenin ne kadarının anlaşıldığı büyük önem taşımaktadır. Bu açıdan politikaların ve faaliyetlerin muhatapı olan yerel halkın uygulanan politikaları nasıl yorumladıklarına odaklanmak yerel yönetimlerin çevre politikalarının etkinliğini araştırmak açısından anlamlı kabul edilmektedir.

Bu tezde, çevre sorunları konusunda ağırlıklı olarak incelenen ulusal ve küresel düzey haricinde, yerel yönetimlerin de önemli olduğu düşüncesinden yola çıkılmıştır. Yerel düzeyde çevre sorunlarının önüne geçilmesinin mümkün olup olmadığı, mümkünse bu konuda neler yapılabileceği ve yapıldığı takdirde nelerin değiştiği sorusu çerçevesinde Dikili Belediyesi'nin çevre politikalarının belde halkı üzerindeki etkisini incelemek amaçlanmıştır. Diğer yandan, belediyelerin belde halkının mahalli ve müşterek

ihtiyaçlarına yönelik duyarlılık düzeylerini, çevresel sorunlara yönelik faaliyetlerini temsil etme potansiyellerini anlamayı amaçlayan bir araştırma tasarlanmıştır. Çevre sorunlarının öncelikli olarak küresel düzeyde ele alınması, yerel düzeyde ilginin istenilen seviyede olmamasına neden olmaktadır. Bu bağlamda, araştırma konusu “belediyelerin çevresel konularda yürüttüğü politikalar, belde halkının çevre bilinci üzerinde bir değişiklik yaratıyor mu?” sorusu temelinde ortaya çıkmıştır.

Bu tartışma ışığında, araştırma iki koldan yürütülmüştür. Bir yandan Dikili Belediyesi yöneticileri, siyasetçileri ve personeliyle yarı yapılandırılmış mülakatlar yapılarak, uyguladıkları politikalarla hangi amaçları güttükleri, bu amaçların ne kadarının gerçekleştiğini düşündükleriyle ilgili olarak görüşülürken; diğer yandan da yerel halkla belediyenin çevresel faaliyetleri üzerine görüşülmüştür. Ancak, vatandaşlarla tek tek yapılacak mülakatların zaman açısından imkansız olacağı ve yapılan anketlerle katılımcıların görüşlerinin sınırlı bir kısmının anlaşılacağı düşünülerek, onların temsilcileri olan yerel aktörlerle yarı yapılandırılmış mülakat tasarlanmıştır. Yarı yapılandırılmış mülakatın avantajlı yönleri de kullanılarak görüşmeler sırasında gerek görüldüğü takdirde ek sorular sorulmuştur.

3.2.2. Araştırmanın Yöntemi

Bu tez, birincil ve ikincil verilerin bir arada kullanıldığı, alan araştırmasına dayalı bir çalışmadır. Alan araştırmasının temel yöntemini, yarı yapılandırılmış mülakatlar ve bunların niteliksel analizi oluşturmaktadır. Çalışma kapsamında, 1 Kasım 2016 ile 15 Kasım 2016 tarihleri arasında Dikili Belediyesi yönetiminden (belediye yöneticisi/meclis üyesi/personeli) 8 kişi ve 11 yerel aktörle görüşme yapılmıştır.

Bu çalışmada yerel aktörlere odaklanılmasının nedeni; bu kişilerin sahip oldukları kişisel ve kurumsal kaynaklarla çevre politikası meselesini kamusal alana taşıma, gündem oluşturma ve analiz etme olanaklarına sahip olmalarından gelmektedir. Bunlardan dolayı, çalışmada yer alan ve bir anlamda yerel elitleri temsil eden bu aktörler Dikili beldesindeki vatandaşların birer örnekleme veya politik söylemlerde anahtar role sahip aktörler olarak düşünülerek kurgulanmıştır. Son olarak, operasyonel bir noktadan bakıldığında, belediyenin uyguladığı çevre politikalarının analizi için söz

konusu aktörlerle görüşmenin sıradan insanlarla görüşmeye göre daha uygulanabilir ve etkili olduğu iddia edilebilir.

Daha önceden de bahsedildiği üzere, araştırma iki koldan yürütülerek politika uygulayıcıları ile muhataplarının çevresel faaliyetler hakkında düşüncelerinin paralelliği ölçülmeye çalışılmıştır. Böylece yerel yönetim düzeyinde uygulanan politikaların ve faaliyetlerin ne kadarının yerel halkın temsilcileri niteliğindeki aktörler tarafından algılandığı ve destelendiği anlaşılmaya çalışılmıştır.

Bu noktadan yola çıkılarak öncelikle araştırmanın belediye yönetimini oluşturan kişiler seçilmiştir. Bu amaçla; 1 belediye başkan yardımcısı, 2 CHP'li meclis üyesi ve 1 AKP'li belediye meclis üyesi, çevreyle doğrudan veya dolaylı olarak ilgili 3 tane müdürlüğün müdürleriyle ve belediye personelinden 1 kişiyle görüşülmüştür. Politika uygulayıcılarına; Dikili'de var olan en önemli çevre sorununun ne olduğu, bu problemle ilgili hangi çözümlerin türetildiği ve üretilen bu çözümlere belde halkının desteğinin ne düzeyde olduğunu düşündüklerini anlamaya yönelik sorular sorulmuştur. Alınan cevaplar doğrultusunda bulgular değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Araştırmanın diğer bölümünü oluşturan yerel aktörler (siyasi parti teşkilatları, sivil toplum kuruluşları, sendikalar, dernekler, oda başkanlıkları ve yerel gazetelerden) seçilmiştir. Yerel aktörlerin hangi kategorilerden kaçar kişi oldukları EK 3'te gösterilmektedir. Bu amaçla, Dikili'de var olan en önemli çevre probleminin ne olduğu, belediyenin bu sorun karşısında hangi önlemleri aldığı, bu önlemlerin yeterli olup olmadığı, belediyenin almış olduğu önlemlerin belde halkının davranış kalıplarında değişiklik yaratıp yaratmadığına dair sorular sorulmuştur.

Stockholm ve Rio Deklarasyonu ile Gündem 21 metinleri incelenerek çevre sorunlarında yerel yönetim birimlerine yüklenen görev, yetki ve sorumluluklardan yola çıkılarak aşağıdaki hipotezler oluşturulmuştur. Katılımcılara her hipotez için üçer soru yöneltilerek hipotezler test edilmeye çalışılmıştır. Katılımcılara yöneltilen bu sorular ise literatür taraması sonucunda çeşitli kaynaklar incelenerek belirlenmiştir.

Bu bağlamda tezdeki hipotezler şu araştırma sorularıyla doğrulanmaya veya yanlışlanmaya çalışılmıştır:

1. Hipotez: Belediye yönetimi ve yerel aktörler için aynı çevre sorunları aynı öneme sahiptir.

Araştırma Sorusu 1: Dikili’de yaşanan en önemli çevre sorununun ne olduğunu düşünüyorsunuz?

Araştırma Sorusu 2: Bu soruna yönelik olarak belediyenin uyguladığı bir politika/faaliyet var mı?

Araştırma Sorusu 3: Çevre sorunlarının Dikili için ne kadar önemli olduğunu düşünüyorsunuz?

2. Hipotez: Çevre sorunlarının çözümünde belediyeler önemli bir paya sahiptir.

Araştırma Sorusu 4: Belediyenin çevre sorunlarına yönelik aldığı önlemlerin başarılı olduğunu düşünüyor musunuz?

Araştırma Sorusu 5: Belediyenin çevreye dair uygulamalarının çevre sorunlarını çözdüğü ya da kısmen de olsa sorunlarına çözüm önerisi getirdiğini düşünüyor musunuz?

Araştırma Sorusu 6: Çevre sorunlarına belediyeden başka hangi yönetim birimi/kurum müdahil olursa çözümün daha etkili olacağını düşünümektесiniz?

3. Hipotez: Belediyelerin çevre politikaları yerel halkın çevresel duyarlılıklarını değiştirme gücüne sahiptir.

Araştırma Sorusu 7: Belediyelerin yerel halkın çevre konusundaki davranışlarını etkilediklerini düşünüyor musunuz?

Araştırma Sorusu 8: Belediyenin çevresel konularda sağladığı bir hizmet ya da herhangi bir bilgilendirme faaliyeti, sizin davranış kalıplarınız üzerinde bir değişikliğe neden oldu mu?

Araştırma Sorusu 9: Eğer belediyelerin bu tür bir güce sahip olduğunu düşünüyorsanız, bunun için en etkili yöntem ne olabilir?

4. Hipotez: Belediyelerin çevre sorunlarına karşı aldığı önlemler yerel halkın büyük bir kısmı tarafından desteklenmektedir.

Araştırma Sorusu 10: Belediyenin çevre politikalarının yerel halk tarafından desteklendiğini düşünüyor musunuz?

Araştırma Sorusu 11: Desteklemeyenler varsa bunun sebebi ne olabilir?

Araştırma Sorusu 12: Belediyenin politikalarına daha fazla destek alması için neler yapması gerekir?

Konunun içeriği ve amacı dolayısıyla birincil veri toplama tekniklerinden yararlanılmasının faydalı olacağı düşünülmüş; veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış mülakat kullanılmıştır.

Araştırma örneklemindeki belediye yöneticileri/siyasetçileri ve personeliyle yarı yapılandırılmış mülakatlar gerçekleştirilmiş ve belediyenin uyguladığı politikaların sonuçlarını görmek amacıyla yerel aktörlerle de yarı yapılandırılmış mülakatlar yapılmıştır. Mülakat formu toplam 12 sorudan oluşmakla birlikte, katılımcının görüşleri doğrultusunda önceden kararlaştırılmamış farklı sorular da yöneltilmiştir. Sorular hazırlanırken, belediyelerin çevre politikaları konusundaki sorumlulukları ve yetkileri gözetilerek, ucu açık sorular sorulmuştur. Bu soruların hazırlanmasında, konuyla ilgili teorik çalışmalardan ve benzer çalışmalardan faydalanılmıştır.

Yarı yapılandırılmış mülakatlar araştırmacının kendisi tarafında Dikili'ye gidilerek yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Mülakatlar 30 dakika ile 2 saat arasında sürmüştür. Gerçekleştirilen mülakatlar görüşülen kişilerin izniyle yazılı olarak kayda alınmış sonrasında mülakat çözümlemesi yapılarak bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Araştırma boyunca karşılaşılan, gözlenen olaylar ve izlenimler de araştırmacının aldığı notlar üzerinden ele alınmıştır. Bu toplanan veriler ve bulgular, araştırmanın amacı doğrultusunda önce konusuna göre sınıflandırılmış daha sonra ise analiz edilmiştir. Bu süreçte değerlendirmeler arasındaki bağlantıyı gösterebilmek, görüşmeleri bağlamından

koparmamak ve birinci ağızdan kişilerin düşüncelerini aktarmak için mülakatlardan alıntılara da sık sık yer verilmiştir.

3.2.3. Araştırmanın Sınırlılıkları ve Karşılaşılan Sorunlar

Araştırma konusu, kapsamı ve amacı açısından belli sınırlılıklar taşımaktadır. Her şeyden önce araştırma konusu yapılacak yerel yönetim biriminin neden Dikili Belediyesi olduğu, yukarıda da ifade edildiği üzere şöyle ifade edilebilir: Dikili Belediyesi'nin özellikle son beş yılda çevresel konularda öne çıkan faaliyetleri, vatandaşlarının çevre bilinci konusunda görece duyarlılığa sahip olması, turistik bölge olması sebebiyle çevre sorunlarıyla diğer ilçe belediyelerine oranla daha çok muhatap olması ve araştırmacının bölgeyi yakından tanınması. Araştırmanın sınırlılıklarından bir diğeri de, belediyenin çevre politikalarının son beş yıl ile sınırlanmasıdır. Bunun nedeni ise, belediyenin faaliyet raporlarında özellikle 2011 yılı itibariyle çevresel duyarlılık ve sürdürülebilir kalkınma gibi çevreye dair kavramların yer almaya başlamasıyla birlikte özellikle bir dönem önceki belediye başkanı Osman Özgüven'in sosyal belediyecilik uygulamalarıdır. Halktan belli bir kotaya kadar su faturası ücretinin alınmaması, öğrencilere şehir içi ulaşımın ücretsiz yapılması ve belediye tarafından işletilen fırınlarda ücretsiz ekmekek dağıtımı gibi uygulamaları nedeniyle hakkında kamu davası açılan Osman Özgüven nedeniyle Dikili Belediyesi'nin uygulamaları medyada büyük dikkat çekmiştir.

Araştırma sürecinde bazı aksaklık ve sorunlarla da karşılaşmıştır. Bu tez, bu konuda Türkiye'deki literatüre konusu, amacı ve kapsamı açısından katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Konunun özgünlüğü çalışmayı heyecanlı kılmakla beraber, buna benzer çalışmaların eksikliği araştırmanın teorik altyapısının oluşturulma aşamasında bir takım zorluklara neden olmuştur. Literatürde çevre bilinci kavramı sıklıkla eğitim bilimi alanında çocuklar ve ilkököl düzeyi öğrenciler için kullanılırken, yetişkinlerde çevre duyarlılığı oluşturmaya yönelik itici etmenlerin varlığı araştırma konusu olarak sadece psikoloji alanında ele alınmıştır. Kaldı ki, yetişkinlerde çevre bilinci konusu bile henüz yeterince işlenmemişken, yerel yönetimlerin bu konudaki payına değinen çalışmaların eksikliği literatür taramasında sıkıntılara neden olmuştur.

Alan araştırmasının yerel halkla değil de yerel aktörlerle yapılması araştırmanın bir diğer sınırlılığıdır. Alan araştırmasının yapılması için yaz ayları planlanmış iken, 15 Temmuz 2016 tarihli darbe girişimi sonrası olağanüstü hal koşullarında evreni ve örnekleme oldukça geniş olan böyle bir araştırmanın yapılması zorlaştığından yerel halkın birer temsilcileri olduğu düşünülen yerel aktörlerle mülakat gerçekleştirilerek, katılımcılarla sözlü iletişim kurulmuş ve mülakat tekniğinin esnek olmasıyla geri besleme mekanizmasının anında işleyebilmesi gibi avantajlarından faydalanılmıştır.

Alan araştırması sürecinde de bir takım sıkıntılar yaşanmıştır. Bu sorunlardan ilki pilot çalışma yapmanın mümkün olmamasından kaynaklanmaktadır. Bir defalığına görüşmek için bile zor randevu alınan belediye yöneticileri ve siyasetçileriyle araştırma öncesinde pilot çalışma yapılma şansı yakalanamamıştır. Bir diğer sıkıntı ise bu kimselerin iş yoğunluğu ve programlarının belirsizliği dolayısıyla yaşanmıştır. Bazı kişilerle 3-4 kere randevulaşmak zorunda kalınmıştır. Hatta defalarca randevu alınmış olmasına rağmen, son anda çıkan bir iş nedeniyle görüşülemeyen kişiler olmuştur. Zaman zaman randevu saati sarktığından dolayı gün içinde başka görüşmelere gidilememiş, bu nedenle 10 gün olarak belirlenen alan çalışması 16 güne uzamıştır.

Ayrıca araştırmanın 15 Temmuz 2016 tarihli darbe girişiminin hemen sonrasına denk gelmesi sebebiyle, çalışmanın akademik bir araştırma olduğu söylenmesine rağmen görüşmeye reddeden ya da kişisel düşüncelerini paylaşmaktan çekinip “öyle diyorlar, ben bilmem” diyerek pasif durumda kalmayı tercih eden belediye personeli de olmuştur.

Mülakatların yapılma sırasında da karşılaşılan bazı sorunlar olmuştur. Bazen soruların içeriği anlaşılmamış bazen görüşülen kişi konudan tamamen bihaber çıkmış, bazen kasıtlı olarak siyasal gündem nedeniyle net cevaplar verilmemiş bazen de tamamen gerçeklikten uzak siyasal gerekçelerle manitülatif cevaplar verilmiştir. Bu gibi durumlarda sorular daha detaylı sorularak farklı bir şekilde formüle edilerek yorumlanmaya çalışılmıştır.

Yaşanan bu tür zorluklara rağmen gerek belediye çalışanlarının çoğunun samimi yaklaşımları gerekse yerel aktörlerin güler yüzlü ve pozitif tavırları çalışmanın sürdürülmesinde kolaylık sağlamıştır. Özellikle bazı görüşmelerin uzamasından dolayı

aksayan bir sonraki görüşmelere katılımcıların anlayışı sayesinde hemen bir sonraki gün görüşme gerçekleşebilmiştir.

3.3. ARAŞTIRMANIN BULGULARI VE ANALİZİ

Belediyenin çevre politikalarına verdiği önem ve çevreye dair yürüttüğü faaliyetlerin yerel halk tarafından ne kadar desteklendiği politikaların etkinliği konusunda önemli birer faktördür. Bu politikaların başarıya ulaşabilmesi ve nihayetinde vatandaşların çevresel davranışlarında değişiklik yaratabilmesi için halka ulaşmak ve halkla işbirliği içerisinde olmak büyük öneme sahiptir. Bu açıdan bu araştırma bulguları, bu değişkenleri de göz önüne alarak belediye yöneticileri ve belediyede karar verme yetkisine sahip olanlar ile politikadan etkilenenler, diğer bir deyişle yerel halk ile yerel aktörlerin çevreye bakışlarındaki uyuma ya da uyumsuzluğa göz atmaktadır. Bu çerçevede çalışmanın alan araştırması yukarıda ifade edilen dört temel hipotez üzerinden ele alınmıştır.

Elde edilen bulguları analitik olarak kavrayabilmek amacıyla tartışmalar, söz konusu hipotezleri ifade eden kategorilere ayrılarak sınıflandırılmaya çalışılmıştır. Daha önceden de değinildiği gibi, belediye yönetimine ve yerel aktörlere hemen hemen aynı sorularak yönlendirilerek çapraz bir karşılaştırma yapma şansı yakalanmıştır. Araştırma bulgularının değinileceği aşağıdaki bölümlerde BYK ifadesi belediye yönetiminden katılımcıya işaret etmekteken; YAK ise yerel aktörü ifade etmektedir.

3.3.1. Belediye Yönetimi ve Yerel Aktörler İçin Çevre Sorunlarının Önemi

Bu başlığın temel amacı Dikili Belediyesi yönetimi ve yerel halkın çevresel konulardaki önceliklerini değerlendirmektedir. Kamu politikalarının ilk adımı olan “sorunu tanımlama” aşamasında belediye yönetimi ve yerel halkın görüşlerini karşılaştırmak amaçlanmaktadır. Bu bağlamda, belediye yönetimine ve yerel aktörlere sorulan üç soruyla konuya nasıl baktıkları değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Yapılan görüşmelerde katılımcılara ilk soru olarak Dikili’de çevre sorunlarının ne kadar önemli olduğu, sorun alanları içerisinde çevresel sorunların ne kadar paya sahip

olduğunu düşündükleri sorulmuştur. Bu konuda belediye yönetimi ile yerel aktörlerin önceliklerinin ve düşüncelerinin neredeyse örtüştüğü rahatlıkla söylenebilmektedir. Belediye yönetiminden altı kişi çevre sorunlarının önemli olduğunu düşünürken, yerel aktörlerin tamamı, on bir kişi, çevre sorunlarının Dikili’de acilen çözülmesi gereken sorun alanlardan biri olduğunu düşünmektedir. YAK8’e göre, Dikili küçük bir belde olmanın avantajlarından faydalanarak büyük nüfuslu ilçelerin yüzleşmek zorunda olduğu çarpık kentleşme, suç oranı, trafik vs. gibi sorun alanlarından muafken, çevre sorunları ilçede büyük önem taşımaktadır. Benzer şekilde BYK4 ve BYK5 göre de, çevre sorunları Dikili’de acilen çözülmesi gereken sorunlardan biridir. Yerel aktörlerden birinin ifadesine göre,

Çok değil bundan yaklaşık 7-8 yıl önce çevre sorunları bizim için bir şey ifade etmiyordu. Basında bazen duyuyorduk iklim değişikliği, geri dönüşüm, sürdürülebilir kalkınma, iyi tarım fln. Bu kavramlar bizim için çok hatta hiçbir şey ifade etmiyordu. Hatta bazen esnafla aramızda takılıyorduk “Dikili başka bir gezegende sanırım” diye. Ne zaman ki, bir sabah denizde çöplerle birlikte yüzdük, hayvanlarımız zehirlendi işte o zaman anladık sorunun boyutlarını (YAK6).

Belediye yönetiminde iki kişi ise, Dikili’de yaşanan çevre sorunlarının herhangi bir yerde yaşanan sorunlardan çok daha önemsiz boyutta olduğunu söylerken, çevre sorunları gibi söylemlerinin tamamen medya abartması olduğunu ifade etmişlerdir. Bu kişilerden biri çevre sorunlarını şu şekilde ifade etmiştir (BYK1):

Katı atıkların toplanması dışında beldemizin çevresel bir sorunu yoktur. Biz belediye olarak çevreye dair oldukça duyarlıyız, halkımız da aynı şekilde. Sadece yaz aylarında yazlık nüfus nedeniyle çöplerin toplanması konusunda sıkıntı yaşayabiliyoruz. Bu dönemlerde çöp toplama günlerinin sayısını artırıyoruz. Ancak yine de yetersiz kalabiliyoruz çünkü yazlıkçılar bu konuda yeterli hassasiyete sahip değiller.

Dikili’de çevresel sorunların ufak boyutta da olsa varlığının hem kurumsal olarak belediye yönetimi tarafından hem de yerel aktörler tarafından kabul edilmiş olması, sorunun çözümü aşamasında önemli bir basamaktır. Bu anlamda, iki istisna hariç fikir birliğini sağlamış görülmektedir.

Hemen ardından yine katılımcılara Dikili’de yaşanan/varlığı hissedilen en önemli çevre sorununun hangisi olduğu sorulduğunda ise farklı cevaplar alınmıştır. Buna göre; belediye yönetiminden katılımcılar çok daha yüzeysel sorunlardan bahsederken, yerel aktörlerin vermiş olduğu cevaplar daha farklı boyuttadır. Belediye yönetiminden

katılımcıların bu soruya verdikleri cevaplar; katı atık sorunu, deniz kirliliği, plansız kentleşme, imarlaşma ve özellikle kış aylarında hissedilen hava kirliliği olmuştur. Bunun yanı sıra yerel aktörler ise, sorunu daha derin ele alarak balık çiftliklerinin varlığı, artıma sisteminin sorunlu oluşu, yakılan ormanlar, doğal su kaynaklarının hızla tükenmesi, kimyasal atıklar gibi cevaplar vermiştir.

Belediye yönetiminden katılımcılar çevre sorunlarını daha dar anlamda tanımlayarak ekolojik dengesinin bozulması gibi sıkıntıları bilerek ya da bilmeyerek göz ardı etmişlerdir. Yerel aktörlerden birinin (YAK6) aşağıdaki görüşleri belediye yönetiminin bu tür sorunları bilerek bilmezden geldiği yönünde olmuştur:

Şu an ilçemizde yaşanan en büyük sıkıntı yaklaşık 4-5 ay önce Denizköy Mahallesi'nde kurulmuş olan balık çiftlikleridir. Bu çiftliklerde yılda yaklaşık olarak 3 ton balık üretmek hedefleniyor. Böylesi bir alanda bu miktarda balık üretmek ekolojik anlamda tam bir felakettir. Bu çiftliklerde kullanılan kimyasal maddeler doğadaki diğer canlı popülasyonu ve insan sağlığı için çok zararlıdır. Kısa vadede ekolojik hayatı olumsuz etkileyecek bu çiftliklerin ivedilikle faaliyetlerine son verilmesi gerekmektedir. Sonuçta izni veren belediye değil, ancak bu konuda 3 maymunu oynaması da anlaşılır değil. Konuyla ilgili bölgesel çevre sorunlarının görüşüldüğü bir toplantı yaptık, en azından çevre sorunlarına bu kadar duyarlı olduğunu her fırsatta belirten belediyeden birkaç kişiyi de aramızda görmek isterdik. Ancak bu çiftlik sahipleriyle nasıl bir dostlukları varsa belediye böyle bir sorun yokmuşçasına davranmayı tercih etti.

Bu iddia belediye yönetimine sorulduğunda ise, çoğu katılımcı konuyla ilgili bilgisi olmadığını söylemiştir. İki katılımcı ise, balık çiftliklerinin ekolojik dengeye sorun teşkil etmediğini ve öyle olsa bu konunun belediyenin yetki alanı dışında olduğunu belirtmişlerdir.

Benzer bir şekilde belediye yönetiminin en büyük sorun alanlarından biri olarak gördüğü katı atıkların toplanması konusu yerel aktörler tarafından beldenin öncelikli problem alanlarından biri olarak tanımlanmamıştır.

Çevre sorunlarının çözümü sürecinde belediye ve yerel halkın aynı problemleri sorun olarak görmesi bu sorunların çözümünde gerekli olan işbirliğinin daha yüksek olmasını sağlamaktadır. Ancak Dikili'de bu konuda paralellik sadece deniz kirliliği konusunda görülmüştür. Hem belediye yönetimi hem de yerel aktörler denizin kirlenmesinden oldukça rahatsız görünmektedirler. Bu konuda ağırlıklı olarak yaz aylarında beldeye gelen yazlıkçılar suçlanmaktadır.

Buraya gelen yazlıkçılar burayı kendi evleri gibi görmüyorlar. Onlar için Dikili sadece yazın 1 2 ay vakit geçirdikleri bir yere. Bu nedenle çevre konusunda gerekli hassasiyeti göstermiyorlar. Özellikle deniz ve kumsal kirliliğine katkıları çok yüksek düzeyde. Sorumsuz bir şekilde denizi ve kumsalı kirletip, yaz bittiğinde de arkalarına bakmadan gidiyorlar (BYK1).

Bizler sürekli burada yaşadığımız için beldemizin kıymetini daha çok biliyoruz. Özellikle denizlerin temiz tutulması konusunda elimizden geleni belediye ile birlikte yerine getirmeye çalışıyoruz. Ancak yaz sezonu açıldığında denizimizin sezonluk olarak kirlenmesini engellemiyoruz. Bu konuda yazlık bir belde olmanın sıkıntısını çekiyoruz (YAK11).

Deniz kirliliği konusunda diğer bir sorun da ticari amaçla balıkçılık yapan teknelerden kaynaklanmaktadır. Teknelerde mavi kart¹¹ uygulaması henüz Dikili’de aktif olarak kullanılmıyor. Su ürünleri kooperatifi bu konudan sorumlu olmakla birlikte YAK2’ye göre bu konuda ayrıntılı bilgiye sahip değiller. Bu mavi kart uygulaması ile birlikte deniz araçlarından denize dökülen atıkların denetlenmesi sağlanmaktadır. Ancak bunun için de yönetim planı gerekmektedir.

Dikili’de yaşandığı düşünülen bir diğer çevre sorunsalı da YAK1 tarafından şu şekilde ifade edilmiştir:

Dikili’de şu an yaşanan ve ileriki dönemlerde etkisini çok daha fazla hissedeceğimiz sorun alanı tarım arazilerinin yok olmasıyla birlikte çiftçilerin bu konudaki sorumsuz ve bilinçsiz davranışlarıdır. Tarım alanları hızla imara açılıyor. Bunun sonucunda hem ekonomik anlamda güç kaybediyoruz hem de imara açılan alandaki doğal yaşama zarar veriliyor. Bir diğer sorun ise tarım ilaçlarının kullanılma aşamasında yaşanıyor. Tarım ilaçları çevre sağlığı açısından büyük bir tehdittir. Bitkilerin korunması ve geliştirilmesi amaçla kullanılan tarım ilaçlarının hem hazırlanma hem de kullanım aşaması oldukça tehlikelidir. Çiftçiler boş ilaç kutularını ne yapacaklarını bilmiyorlar. Bu kutuların toplandığı, toplu yakıldığı bir alan yok. Bu da çevremiz açısından büyük bir sorun alanıdır.

Katılımcılara üçüncü soru olarak en önemli gördükleri soruna dair belediyenin herhangi bir politikası ya da faaliyetinin olup olmadığı sorulduğunda ise yerel aktörler ve belediye yönetimi yaklaşık olarak benzer cevaplar vermişlerdir. Yerel aktörlerin

¹¹Mavi kart uygulaması Gemilerden Atık Alınması ve Atıkların Kontrolü Yönetmeliği kapsamında uygulamaya konulmuştur. Mavi Kart Elektronik Atık Takip Sistemi; küçük deniz araçlarından sintine, pis su ve çöplerin denize deşarjının önlenmesi, ne kadar atık oluştuğu, atığın türü, miktarı, tarihi ve ihtiyaç duyulan diğer bilgiler ile hangi kıyı tesisine verildiğinin elektronik olarak web ortamında online izlenebilmesidir.

neredeysi hepsi belediyenin bu sorunlara yönelik girişimlerinin olduğunu ancak bunların yeterli düzeyde olmadığını ifade etmişlerdir. Belediye yönetiminden katılımcılar ise sorunlarının bir kısmının varlığını reddetmiş ya da öyle bir sorun olduğunu bilmediklerini söylemiş, var olan sorunlar için ise fazlasıyla çalışma yapıklarını ve faaliyetler düzenlediklerini belirtmişlerdir.

Örneğin; YAK10'a göre Dikili'nin en büyük problemi Çukuralan Mahallesi'ndeki altın madenidir. Bu işletme faaliyete geçtiği günden beri 30.000 tane kızılçam kesmiş ve kesmeye de devam etmektedir. Ocak ayında şirket, üçüncü kapasite artırımını da gerçekleştirerek 10.000 tane daha kızılçamı alan açmak için kesmiştir. Belediyenin bu konuda yetkisi olmamakla birlikte, kent konseyinin çevre platformu kurarak bu konunun savunucusu olması beklenirken, belediye yönetimi böyle bir çağrıya sessiz kalmayı tercih etmiştir.

Dikili'de çevre sorunlarının varlığını hem belediye yönetimi hem de yerel aktörler tarafından kabul edilmekle birlikte hangi sorunların öncelikli olduğu konusunda fikir ayrılıkları yaşanmaktadır. Belediye yönetiminden katılımcılar daha önceden değinildiği üzere Dikili'de yaşanan çevre sorunlarını kirlilik üzerinden tanımlamışlardır. Katı atıkların toplanması, deniz kirliliği ve ambalaj atıklarının toplanması konusunda faaliyetler yürüttüklerini ve bu faaliyetlerin olumlu çıktılarının olduğu belirtilmiştir. Ancak yerel aktörlere göre ise Dikili'de yaşanmakta olan çevre sorunları çok daha büyük boyutludur. Bunlardan en önemlileri; Madra¹²suyunun tükenmesi, balık çiftlikleriyle birlikte deniz ekosisteminin zarar görmesi, doğal hayatın göz ardı edilerek ilçenin imara açılmasıdır. Yine yerel aktörlerin belirttiği üzere bu tür sorunlara karşı belediyenin uyguladığı politikalar yeterli olmamaktadır.

Bu veriler ışığında, Dikili Belediyesi yönetimi ve yerel aktörlerin çevre sorunları konusunda neredeyse benzer düşüncelere sahip olduğunu ancak sorun tanımlamalarının birbirinden farklı olduğunu söylemek mümkündür.

¹²Dikili Sol Sahil Sulama Birliği ve Altınova Sağ Sahil Sulama Birlikleri tarafından kullanılan Madra Barajı.

3.3.2. Çevre Sorunlarının Çözümünde Belediyelerin Önemi

Bu başlığın temel amacı, çevre sorunlarının çözümü sürecinde belediyelerin önemli bir paya sahip olup olmadığına dair Dikili’de hakim olan genel kanıyı belirlemektir. Önceki bölümlerde teorik altyapıyla birlikte sunulan bu düşüncenin altında yerel yönetimlerin vatandaşlara en yakın birimler olduğu ve çevre sorunlarının her şeyden önce yerelde başladığı düşüncesinin yattığı belirtilmiştir. Yine önceden ayrıntılı bir şekilde değinildiği üzere, çevre sorunlarını odak noktasına alan ütopyacı eserlerde bu sorunların çözümünde yerel yönetim birimlerine özel atıfta bulunulduğunun altı çizilmiştir. Bu amaçla, belediye yönetimine ve yerel aktörlere bu konudaki düşüncelerini soran üç soru sorularak konuya dair fikirleri değerlendirilmeye çalışılmıştır. Bu sorulardan ilki, Dikili Belediyesi’nin çevre sorunlarına yönelik olarak aldığı önlemler hakkında ne düşündükleri olmuştur.

Görüşülen katılımcıların neredeyse hepsi bu konuda benzer düşüncelere sahiptir. Dikili Belediyesi’nin sorun alanı olarak tanımladığı ve bu alana yönelik olarak düzenlediği faaliyetlerin hepsi olumlu sonuçlar vermektedir. Camların ve pillerin geri dönüşümünü sağlamak amacıyla şehir merkezine konulan geri dönüşüm kutuları, çevre şenlikleri, denizden çöp çıkarma etkinlikleri ve hayvan haklarına karşı duyarlılığı artırma girişimleri hedeflenen sonuçları vermiştir. Özellikle belediyenin Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü’nün çevre sorunlarına dikkat çekmek amacıyla her yıl düzenlediği şenlikler, katılımcıların ifadelerine göre yerel halkta ciddi bir duyarlılık yaratmaktadır.

Belediyenin son beş yıla ait faaliyet raporlarında detaylı şekilde bahsedilen çevresel etkinlikleri göstermelik olmamış, alana inildiğinde bu etkinliklerin yerel halk tarafından büyük ilgiyle takip edildiği gözlemlenmiştir.

Belediyenin çevresel sorunlara dikkat çekmek amacıyla fazlasıyla etkinlik düzenlediğinin hepimiz farkındayız. Üstelik bu etkinlikler öyle faaliyet raporlarında sayfa doldurmak için değil, gerçekten de sorunları çözmek amacıyla gerçekleştirilmektedir. Bu önlemlerin ne kadar yeterli olduğu elbette ki tartışmalıdır. Ancak bu konuda belediyenin samimiyeti açıkça görülmektedir (YAK3).

Belediyenin çevresel sorunlara yönelik politikaları olmakla birlikte, bu politikalar az önce bahsettiğimiz sorunlara (imar, tarım arazileri, balık çiftlikleri) yönelik değil. Belediye olarak daha çok çöplerin toplanması, ayrıştırılması, denizden çöp

çıkarmak gibi sorunlarla ilgileniyoruz. Diğer sorunlara dair bir şeyler yapamamamızın nedeni bu konuları önemsemediğimizden değil, bu alanların Büyükşehir belediyesinin yetki alanında olmasından kaynaklanmaktadır (BYK3).

Belediyenin özellikle ilkokul seviyesindeki çocuklara yönelik düzenlediği eğitim programlarına sıklıkla rastlıyoruz. Ancak böyle bir eğitimin yetişkinlere de verilmesi gerektiğini düşünüyorum ben. Belediyenin bu konuda duyarlılık göstermesi her şeye rağmen halk tarafından takdir ediliyor (YAK11).

Tüm bu bilgilerin ışığında, katılımcılara belediyenin bu faaliyetlerinin sonuçları hakkında neler düşündükleri, bu faaliyetlerin ya da uygulamaların sorunun çözümüne katkısı olup olmadığı konusunda fikirleri sorulduğunda, belediyelerin faaliyetlerinin yetersiz olmakla birlikte var olan politikalarının hedeflenen çözüme katkısı olduğu gözlemlenmiştir. Özellikle 2014 yılında düzenlenen Mavi Bayrak Çevre Etkinlikleri ve yine 2015 yılında dalgıçlar eşliğinde deniz altının temizlenmesi çevre sorunlarının çözümü anlamında büyük bir etki yaratmıştır. Bu tür etkinliklerin yerel halk tarafından hem desteklendiğini hem de uzun vadede yerel halkın daha duyarlı davranmasına neden olduğunu söyleyenler bu faaliyetlerle ilgili düşüncelerini şu şekilde aktarmışlardır:

2015 yılında belediye dalgıçlar eşliğinde denizin altının temizleneceği ve denizin içinden çıkanları meydana sergileyeceğini duyduğumda çok saçma gelmişti bu fikir. Denizden çıkarılacak 4 5 tane eşyayla denizin temizleyeceklerini sandıklarımı düşünmüştüm ancak sonradan fark ettim ki niyetleri çok başkaymış. Bu pislikleri sergileyerek utancımızı yüzümüze vuruyorlardı. İşe de yaradı doğrusu, önceden denize atılan eşyalar denize atılmıyor, sahile bırakılıyorlar artık. Gerçi şimdi de sahiller kirleniyor ama en azından halk bu konuda bilinçlenmiş (YAK4).

İlçede normalde çöp atılmaması gereken ancak halk tarafından sözsüz bir şekilde üzerinde çöp atılma yerlerine dair anlaşmaya varılmış çöp dökme noktaları vardı. Atık toplama araçları buradan çöpleri almıyordu. 2015 ve 2016 yılında bu noktalara belediye oranın çöp atılma yeri olmadığına dair görsel ve yazılı uyarı levhaları koydu. İlk haftalar yine ufak bir grup çöp dökmeye devam etti, sonra onlar da konteynırlara atmaya başladı. İlginçtir ama gerçekten bizim için büyük bir probleme dönüşmüş olan bu sorun basit 2 tane levhayla çözülmüş oldu (YAK8).

Yukarıdaki ifadeler ve benzerlerden yola çıkarak Dikili Belediyesi tarafından çevreyi korumaya ve çevre sorunlarının azaltmaya yönelik düzenlenen faaliyetlerin ve yürütülen politikaların olumlu sonuçlara ulaştığını söylemek mümkündür.

Katılımcılara, çevre sorunlarını çözme konusunda belediyeden başka hangi aktörün müdahil olmasıyla çözümün daha etkili olacağını düşündükleri sorulduğunda ise verilen cevaplar 2010 yılında Çavuşoğlu ve Yalçınan'ın yaptığı çalışmalarla paralellik göstermiştir. Hem belediye yönetimi hem de yerel aktörler bu konuda inisiyatifin

tamamen ve sadece belediyede olması gerektiğini düşünmektedirler. Çevre sorunlarının çok aktörlü bir alan olmasından ve bu süreçte her aktörün kendi payına düşen sorumluluklarının olduğundan önceki bölümde bahsedilmiştir. Bu amaçla vatandaşlar üzerinde onların çevre bilinci artıracak hangi aktörün ya da aktörlerin daha etkili olduğunun belirlenmesi büyük önem taşımaktadır. Dikili'nin hem nüfus hem de ölçek olarak küçük bir yerleşim yeri olmasının bir sonucu olarak, yerel halk sivil toplum kuruluşları, dernekler ve sendikalar gibi kurumlara şüpheyle yaklaşmaktadırlar. Çevre sorunları gibi halkın gündelik yaşamında önem taşıyan sorun alanlarında en güvenilir kurum olarak belediyeyi görmekte ve çevre sorunlarının çözümünün belediye tarafından sağlanacağına inanmaktadırlar.

Bu konuda görüşülen tüm katılımcılar, ki bunlara sivil toplum kuruluşları ve sendika temsilcileri de dahil, belediyenin çevre sorunlarını çözmeyi amaç haline getirdiği takdirde belediyeden başka bir kurumun daha etkili bir çevre yönetimi uygulayacağını düşünmediklerini belirtmişlerdir.

Burası küçük bir yer, yerel gazetemiz bile bir tane üstelik ücretsiz dağıtılmasına rağmen sadece esnafların öğle yemeklerinde masa örtüsü olarak kullanılıyor. Burada eğer bir çözülmesi gereken bir sorun varsa, o sorun belediyeden başka bir yerde çözülemez. Burada insanlar belediyeye çok güveniyor, belediye bu anlamda çok şanslı (YAK2).

Belediyenin insanları bir araya getirme, onları kolektif bir şekilde hareket etmeye iten bir gücü var. Devlet demek, belediye demek. Hiç unutmuyorum bundan 3 yıl önceydi, birileri bir kanun tasarısına kızmış, itiraz etmek için belediyeye gittiler. Gerçekten, şaka yapmıyorum, aralarında imza toplamışlar biz bu tasarının kanun olmasını istemiyoruz diye. Böylesine bir yerde çevre sorunlarının çözüleceği ya da insanlar arasında işbirliğinin sağlayacağı kurum belediyeden başka bir yer değildir (YAK1).

Birkaç tane dernek var, ancak ne iş yaptıklarını, hangi sorunu çözmek için kurulduklarını bilmiyoruz. Zaten dernek ofislerine gittiğimizde de çay/kahve için 2-3 tane emekliden başka kimse olmuyor. Kendi aralarında bile iletişim kopukluğu varken, çevre sorunları gibi bir konuda ne yapabilirler ki, kendilerini oyalamak için kurmuşlar derneği (BYK3).

3.3.3. Belediyelerin Yerel Halkta Çevre Bilinci Oluşturmadaki Rolü

İnsanlarda örgütlenme süreci, bilincin bir sorunu olarak özellikle sivil toplum örgütlenmelerinde yaygın olarak görülmektedir. Bireyler çevresel sorunları tek başlarına

çözebilme yeteneğine sahip değillerdir. Bunun için öncelikle kolektif davranış gerekmektedir, ancak bu kolektif davranışın gelişmesi için de bireysel farkındalıklara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu sorunun çözümü, bilgi dağıtımının sağlanmasında yatmaktadır. Tutum ve davranış değişiklikleri, sorunun artan farkındalığının bir sonucudur.

Bu farkındalığı yerel yönetim birimi olarak belediye sağlayabilir mi ve bilgi dağıtımından sonra bireyleri kolektif davranış değişikliğine itebilir mi? Bu sorulara cevap bulmak amacıyla katılımcılara konuya dair fikirlerini almak amacıyla sorular sorulmuştur. Öncelikle yerel aktörlere, belediyelerin yerel halkın çevresel davranışlarını değiştirme gücüne sahip olup olmadıkları konusunda neler düşündükleri sorulmuştur. Bu soruya yerel aktörlerin hepsi istisnasız olarak olumlu şekilde yanıtlar vermişlerdir.

Belediyenin eğer isterse, değiştirmeyeceği davranış yoktur. Ben 10 yıl Almanya'da yaşadım. Orada 40 yaşında bile değiştim ben. Bu işlerin öyle yaşla da pek ilgisi yok. Ama dediğim gibi bunu belediyenin istemesi lazım, faaliyet raporlarına yazmak için göstermelik değil, gerçekten emek, zaman ve kaynak ayırması gerekiyor (YAK7).

Belediye bu konuda yeterli hassasiyeti gösterirse, vatandaşlarını yönetim sürecine dahil eder ve kent konseylerini aktif hale getirirse belde halkında bu bilinci oluşturur. Önceden de dediğim gibi burada halk belediyeye güvenir(YAK2).

Hiç olmaz olur mu? Belediyenin istediği takdirde vatandaşı her türlü yönlendirme gücü vardır. Bu gücü bilgilendirme, eğitim gibi yolları tercih ederek kullanabileceği gibi çeşitli ödül ve cezalarla da yönlendirebilir(YAK8).

Ancak ilginçtir ki, bu konuda belediye yönetimi aynı görüşe sahip değildir. Belediye yönetiminden katılımcılara göre, belediyelerin yerel halkın davranışlarını değiştirme ya da geliştirme gibi bir gücü bulunmamaktadır. Belediye yönetiminden katılımcılar belediyenin elinde bulundurduğu araçlarla en fazla var olan çevre bilinci üzerine şekillendirmeler yapabilmekte, çevreye karşı duyarlılığı hiç oluşmamış bireyde çevreyi koruyucu davranışların ya da çevre dostu faaliyetlerin kazandırılmayacağını belirtmişlerdir.

Biz belediye olarak öğrencilere çevre konusunda çeşitli eğitim programları uyguluyoruz. Onların yetişkinliklerinde çevreye saygılı ve çevreyi seven bireyler olmaları için okullarla işbirliği içinde çalışıyoruz. Yine aynı şekilde okullarla sözleşmeler yapıyoruz. Ancak yetişkinlerde durum daha farklı oluyor. Yıllar içinde kalıplaşmış davranışlarını şenliklerle, levhalarla değiştiremeyiz. Bireyin bu bilince çocukluktan ailesinden öğrenerek erişmiş olması gerekmektedir (BYK1).

40 yaşına gelmiş insana ekolojik dengenin ne olduğunu, neden önemli olduğunu, bozulursa ileride nasıl sorunlarla karşılaşılacağını belediye olarak biz öğretemeyiz, hatta kişisel olarak bu yaştan sonra kimsenin öğretebileceğini düşünmüyorum ben (BYK7).

Ardından belediyenin faaliyetlerinin yerel halkın çevresel davranışlarını değiştirebileceğini düşünen katılımcılara, kendilerinin bu anlamda çevresel davranışlarında son beş yılda bir değişiklik yaşanıp yaşanmadığını sorulduğunda yine benzer cevaplar alınmıştır. Bu cevaplara göre görüşülen on bir katılımcının hepsinin de son beş yıl içerisinde çevresel davranışları değişmiştir. Bu değişikliğin sebebi de bazılarında belediyenin faaliyetleri sonucunda öğrenilmiş olan bilgi, bazılarında yine belediye faaliyetleri sonrasında gördükleri ve öğrendikleri sonucunda var olan davranışlardan utanma olmuştur.

Değişmez mi? Tabi ki değişti. Ben mesela pil atıklarının bu kadar zararlı olduklarını bilmiyordum, onları da herhangi bir çöp gibi düşünüyordum. Sonra merkeze pil toplama kutusu konuldu, bu kutunun üstünde pil atıklarının çevreye nasıl zarar verdiğini anlatan broşür vardı. Orada yazılanları okuduktan sonra bir daha pilleri evimdeki çöpe atmadım (YAK2).

Özellikle deniz altından çıkan şeyleri görünce beldemizden, kendimden utandım. Belediye iyi ki böyle bir şey yaptı. Denizin altından öyle şeyler çıktı ki; kamyon lastikleri, bebek arabaları, televizyon, soba borusu, içki şişeleri, plaj şemsiyesi ve daha neler neler. Düşünsenize bunları biz attık. İklim değişikliği, küresel ısınma, yok olan hayvan türleri gibi konulardan kendimizi çok kolay soyutlayabiliyoruz, buna ben neden olmadım ki diyebiliyoruz. Ama bu sefer durum çok farklıydı; bunu biz yapmıştık. O kamyon lastiğini benim eşim atmıştı belki kim bilir... Tüm bunları gördükten sonra bir daha asla izmarit bile atmadım denize (YAK11).

Yerel aktörlerin ve dolayısıyla yerel halkın üzerinde böylesine yönlendirici bir gücü bulunmasına rağmen, belediye yönetiminin yerel halk üzerinde böyle bir etkisinin olduğunu bilmemesi şaşırtıcıdır. Görüşmelerin yarı yapılandırılmış mülakat tekniğiyle yapılmış olması sayesinde alanda bu konu belediye yönetimiyle paylaşıldığında tepkiler şu şekilde olmuştur:

Böyle bir şeyin olabileceğine hiç ihtimal vermiyordum ben, sonuçta bu etkinlikleri düzenliyoruz ama biraz da yapmış olmak için yapıyorduk ya da bir personelimiz fikri getirip ısrar edince yapıyorduk, çok şaşırdım (BYK3).

Böyle bir şeyi başarabildiysek ne mutlu bize, zaten belediyelerin farkı da bence bu tür detaylarda ortaya çıkıyor. Eğer iş sadece yönetme işi olsaydı, özel şirketlere devrederdik belediyeleri, hiç seçimle fln uğraşmazdık (BYK6).

Bir yandan böyle bir şeyi duymak güzel, biz başarmışız bunu. Ancak diğer bir yandan da bizim güçsüz yanımız; halkla aramızda ne kadar mesafe varsa, böyle güzel bir şeyin geri dönüşünü bile alamamışız (BYK8).

Belediyelerin yerel halkın çevre bilincini artırmada kullanabileceği en etkili yöntemin hangisi olduğu düşünüldüğü sorulduğunda karşımıza zengin bir alternatif yelpazesi çıkmaktadır.

Belediye yönetiminden katılımcılar; yanlış davranışların cezalandırılması, doğruların ödüllendirilmesi, eğitim, bilgilendirici toplantılar, sivil toplum kuruluşlarını belde güçlendirerek onlar aracılığıyla vatandaşla iletişim kurmak, ev kadınlarına yönelik kurslar düzenleyerek onlara belli bir ekonomik özgürlük getirmek, belde halkında aidiyet artırmak gibi çözüm önerileri getirmişlerdir. Yerel aktörler ise; yatay yönetim, kent konseylerine teşvik, yönetimde şeffaflık, belediye başkanının kişisel davranışları, doğru davranışın ödüllendirilmesi, eğitim, internet kullanımının yaygınlaştırılması ve hatta belde ücretsiz sunulması gibi konulara ağırlık vererek belediyenin yerel halkın çevre bilincini değiştirmede oynayacağı rolü artıracaklarını belirtmişlerdir.

Bizlerin vatandaşların çevreye dair daha duyarlı olmasını sağlamak gibi bir amacımız var. Elimizde bunu gerçekleştirebilecek imkanlarımız da var. Özellikle altı ayda bir düzenli olarak yapacağımız çevresel konularda bilgilendirmeye yönelik panellerle bu duyguyu güçlendirebileceğimize inanıyorum(BYK4).

Katılımcılar belediyenin bu anlamda yapabileceği çok fazla şey olduğunu düşünmekle birlikte ağırlıklı olarak vatandaşların ilgisinin çekileceği faaliyetlerle çevre bilincinin artırılabilirliğini düşünmektedirler. Yerel halkın bu tür faaliyetlere olan ilgisini artırmak için de içinde küçük ödüllerin yer aldığı oyunlar düzenlenen ya da mini konserler içeren faaliyetlerin çok daha etkili ve ilgi çekici olacağını belirtmişlerdir.

Burada zaten yaz sezonu dışında hayat duruyor, insanlar bir aktivite olsa da dışarıya çıksak diye bekliyorlar. Belediye bu durumu avantaja çevirebilir. Özellikle kış aylarında çevreye dair düzenleyecekleri toplantılarla ya da bilgilendirme panelleriyle vatandaş eğitebilir. Bu tür aktiviteler insanların tek sosyalleşme imkanı olduğu için katılımın da yüksek olacağına inanıyorum (YAK 6).

Belediye yöneticilerinden bir tanesi ise radikal bir yaklaşım benimseyerek çevre bilincinin artırılmasında cezalandırma yönteminin kullanılması halinde sonuçların çok daha etkili olacağına inandığını belirtmiştir.

Ben öyle eğitime fln inanmıyorum, zaten belli bir yaşın üstünde insanları ne kadar eğitebilirsiniz. Çevre sorunlarının çözülmesinde en etkili araç insanların çevreye zararı davranışlarda bulunmasının önüne geçmektir, bunun için de bu tür davranışların cezalandırılması gerekiyor. Yere çöp atanların tespit edilmesi durumunda para cezası uygulanabilir veya su kaynaklarını kirleten ya da bilinçsizce kullanan çiftçilere bir süreliğine ticaretten men cezası verilebilir. Kediye köpeğe tekme atan, kuyruğunu kesenlere yüksek miktarda para cezası verildiği takdirde bir daha o davranış tekrarlanmaz. 50 yaşından sonra insanlara hayvan/doğa sevgisini öğretemeyiz (BYK1).

Katılımcıların verdiği bilgiler ışığında belediyelerin düzenlediği çevreye dair faaliyetlerin yerel halkın davranışlarını etkileyebilecekleri tespit edilmiştir. Bunun için ise en etkili yöntemin sıklıkla dile getirildiği şekilde paneller, bilgilendirme toplantıları ve farkındalık yaratmaya yönelik düzenlenen küçük ödüllü yarışmalar olduğu ifade edilmiştir. Böylelikle yerel halkta toplu bir bilinç yaratılarak özellikle çevre konusunda kolektif hareket etme yeteneği kazandırılmış olmaktadır.

3.3.4. Belediyelerin Çevre Sorunlarına Yönelik Faaliyetlerinin Yerel Halk Tarafından Destek Görmesi

Belediyelerin çevre bilinci artırmak amacıyla düzenlediği faaliyetler yerel halk tarafından desteklendiği sürece anlamlı olmaktadır. Aksi takdirde önceden değinildiği üzere bu faaliyetler sadece faaliyet raporlarını doldurmak amacıyla, göstermelik ve düzenleyenlerden başka kimsenin ilgisini çekmeyen uygulamalar olarak kalacaktır. Bu nedenle, belediyenin düzenlediği bu faaliyetlere yerel halkın katılımı oldukça önemli olduğu gibi mevcut katılımı daha da yükseltmek de her zaman belediyeler tarafından hedeflenen bir amaç olmalıdır. Bu bağlamda alan araştırmasının bu son bölümünde yapılmış olan faaliyetlerin ne kadar destek gördüğü, desteklenmediyse eğer bunun nedenlerinin neler olduğu ve bu tür faaliyetlere ilgiyi dolayısıyla katılımı artırmak için belediyenin neler yapabileceğinin ve hangi kanalları kullanabileceği üzerinde durulmak amaçlanmıştır.

Bu düşüncelerden yola çıkarak, katılımcılara son beş yıl içerisinde Dikili Belediyesi tarafından düzenlenmiş olan çevresel bilinci artırmaya yönelik faaliyetlere ya da uygulamalara yerel halkın desteğini nasıl gördükleri ve değerlendirdikleri sorulmuştur. Bu doğrultuda alınan cevaplar katılımın ve desteğin kısmen tatmin edici olduğu

yönünde olmuştur. Yerel aktörlerle yapılan görüşmelere göre, yerel halkın ufak bir kesimi belediye tarafından gerçekleştirilen her faaliyete düzenli olarak katılırken, geri kalanların bu tür faaliyetlere tamamen duyarsız oldukları ifade edilmiştir. Belediyenin düzenlemiş olduğu faaliyetlere içeriğine bakmaksızın katılan kesimin belediye yöneticileriyle ve siyasetçileriyle kişisel ilişkileri bulunan, sol konjektüre daha yakın ve yerel halkın ortalamasına nazaran daha yüksek eğitim ve ekonomik seviyesine sahip kişiler olduğu belirtilmiştir. Yine bu kişilerin kent konseylerine aktif şekilde katıldıkları, kişisel çabalarıyla belediye yönetimine yardımcı oldukları, sosyal dayanışma çerçevesinde beldenin ortak sorunlarının çözümü sürecine katkıda buldukları belirtilmiştir. Yine ifade edilene göre bu kişilerin büyük çoğunluğunu ilçeye sonradan yerleşmiş emekliler oluşturmaktadır. Bu anlamda eğitim seviyelerinin ve ekonomik düzeylerinin belde ortalamasının üstünde olduğu düşünülmektedir.

Bu kişilerin yanı sıra belediyenin sosyal faaliyetlerine katılmayı reddeden, kamusal alanda görünür olmayan vatandaşların büyük çoğunluğu oluşturduğundan bahsedilmiştir.

Emekli olduktan sonra buraya yerleşip, hatta bir tane de merkezden ev alıp, yılın dört mevsimini burada geçiren vatandaşlarımız var. Onlar büyükşehirlerde sosyal bir hayat geçirmeye alışmışlar, sıkılıyorlar burada tabi. Belediyenin faaliyetlerine en çok onlar katılıyorlar. Ben doğma büyüme buralyım. Geçen sene düzenlenen Mavi Bayrak Çevre Etkinliğinde tanımadığım çok fazla yüz gördüm (YAK7).

Uyguladığımız politikalar beldemizde birçok kişi tarafından destek görüyor, teşekkür mailleri bile aldığımız oluyor. Ancak bu tür faaliyetlerimize destek verenler hep aynı kalıyor. Bizim daha fazla kişiye ulaşmamız gerekirken hep aynı kişilerle bu işi götürüyorsak, bu da bizim zayıf olduğumuz bir alandır. Bu nedenle hitap ettiğimiz kişi sayısını artırmamız gerekiyor(BYK2).

“Atığımı Getir, Fidanını Götür” faaliyetine geniş düzeyde katılım sağlanmıştır. Vatandaşlara belli bir miktar atık yağ getirmeleri karşılığında fidan hediye edilmiştir. Bu sayede hem atık yağların serbestçe dolaşımı önemli ölçüde engellenmiş hem de hediye edilen ağaç fidanlarının dikimiyle yeşil alanlarımızda büyüme sağlanmıştır. Haftanın belli günlerinde belli noktalarından topladığımız bu yağ toplama etkinliğimizde uzun kuyruklar oluşmuştur (BYK8).

2015 yılında düzenlenen “Doğa İçin 1 Saat Karanlık” etkinliğinde Dikili’nin merkezi neredeyse zifiri karanlığa büründü. Çevre Haftasında da geleneksel olarak bisiklet sürme etkinliği olur, motorlu taşıt sayısını azaltmak amacıyla. Ona da yüksek katılım olur her yıl. Yaşlısı genci demeden herkes alır bisikletini 5 km. bisiklet kullanırlar (YEK3).

Belediyenin çevreye dair faaliyetlerini desteklemeyenler, bu faaliyetlere sistemli olarak katılmayan vatandaşların bu davranışlarının altındaki nedenler sorulduğunda belediye yönetiminin ve yerel aktörlerin görüşleri birbirlerinden farklı olmuştur. Belediye yönetiminden katılımcılar faaliyetlerine katılmayan kişilerin bunu bilinçli olarak yapmadıklarını, sıkıntının faaliyetlerden haberdar olmadıkları için doğduğunu belirtmişlerdir.

Faaliyetlerimize katılmayan kişiler faaliyetlerden haberdar olmadıkları için katılamamaktadırlar. Afişlerimi daha çok ilçe merkezlerimize asıyoruz, etkinliklerimizi internet üzerinden duyuruyoruz. Bu sebeple vatandaşların bir kısmına ulaşamıyoruz sanırım (BYK6).

Dikili aslında büyük bir ilçe, 30 tane ilçesi var. Biz her yerde faaliyetlerimiz duyurmaya çalışsak da insanlara ulaşmak da zorluk çekebiliyoruz. Ulaştığımız yerlerde de insanlar bir etkinlik için o kadar yol gelmeye yanaşmıyorlar. Açıkçası ben katılmayan vatandaşların bu sebeplerde dolayı gelmediklerini düşünüyorum (BYK1).

Yerel aktörler ise sıkıntıya farklı bir pencereden bakarak yerel halkın çevresel faaliyetlere katılmamasının altındaki nedenleri ekonomik sıkıntılara ve eğitim seviyesinin düşüklüğüne bağlamışlardır. Onlara göre, sıkıntının kaynağı bu etkinliklerden haberdar olmamak değil, bu sıkıntıların farkında olacak ve çevresel sorunları umursayacak gelişmişlik seviyesinde olmamalarıdır.

İnsanların öncelikleri farklı. Geçim derdi, hayat galesi, gündelik rutinler... Burada hala temel ihtiyaçlarını dahi karşılamakta zorlanan insanlar var. Şimdi belediye afiş asıyor. Diyor ki; çevre bize dedelerimizin mirası değil, torunlarımızın emaneti diyor. O gün evine ekmek bile götüreceği garanti olmayan balıkçı ne yapsın mirası emaneti. İnsanların önce ekonomik güvenliklerini sağlamak gerekiyor (YAK10).

İnsanımız her şeyden önce cahil ve duyarsız. Mavi bayraklı plajlarımızda yüzlerce yerli/yabancı turistin arasında iç çamaşırıyla denize girenler var. Adam yere tükürüyor, var mı bunun daha ötesi. Şimdi böyle biri gidip atık yağlarını belediyeye verip fidan alır mı? Ne yapacak adam o fidanı, diker mi? En iyi ihtimalle gidip pazarda satar ya da konuya komşuya hediye diye götürür (YAK8).

Ben insanların bu tür faaliyetlere katılmamasının altında ekonomik sebepler olduğu düşünüyorum. Ancak çevresel sorunlara duyarlı olmasına rağmen kasıtlı bir şekilde katılmayanlar da olduğunu düşünüyorum. Bunun nedeni insanların belediyeye küs olması. Belediye vatandaşlarını küstürüyor, sanki aramızda görünmez bir perde var gibi. Onlar belli bir grup hatta seçkinci. Ama bir de halk var, gerçek anlamda halk. Belediye aradaki mesafeyi kaldıramadığı için bu tür faaliyetlerine katılım yüksek olmuyor. Belediye önce kedisine oy vermeyenleri kucaklamalı (YAK2).

Katılımcılara son olarak yerel halkın bu tür faaliyetlere ilgisini çekmek amacıyla neler yapılabileceği ile ilgili düşünceleri sorulmuştur. Bu anlamda verilen cevaplar benzer olmuştur. Öncelikle katılımcılar vatandaşların sosyal faaliyetlere katılması için ilgisinin çekilmesi gerektiği konusunda mutabakata varmışlardır. Yerel halkın ilgisini çekmek için ise salt konuşmalardan ve eğitimden oluşan paneller yerine insanların sosyalleşebileceği ve eğlenceli vakit geçirebilecekleri faaliyetler düzenlenmesinin çok daha ilgi çekeceği düşünülmektedir. Özellikle çevresel duyarlılığı artırmaya yönelik faaliyetlerde görsel öğelerin kullanılmasının hedeflenen etkiyi artıracığı ifade edilmiştir. Bunların yanında belediye başkanının bu tür etkinliklere katılmasının yerel halkın da katılımını artıracığı düşünülmektedir. Yine bu faaliyetlerde ortak yaşam gibi kavramların altı çizilerek yerel halkta aidiyet duygusunun güçlendirilmesinin insanları kolektif hareket etmeye yönelteceği vurgulanmıştır. Tüm bunlara ek olarak belediye yöneticilerinin, siyasetçilerinin ve personelinin de kişisel hayatlarında çevreye dost davranışlar sergilemesinin yerel halk üzerinde olumlu etkisinin olacağı düşünülmektedir.

Vatandaşları bu tür faaliyetlere çekmek için öncelikle belde halkında “Dikilili” kültürü oluşturmak gerekiyor. İnsanlarda ortak yaşam alanı duygusu yaratılırsa çevresel konularda çok daha duyarlı olurlar (YAK6).

Dikili’de şimdilik günlük hayatımızda ciddi çevre sorunları yaşamıyoruz, bu nedenle insanlar henüz durumun aciliyetinin farkında değiller. Belediyenin bu konuda insanların ilgisini çekmek amacıyla yapabileceği çok fazla şey var (YAK4).

Etkinliklerimize katılımı artırmak amacıyla elimize geçen her fırsatı değerlendiriyoruz. Çevre Haftası ve Orman Haftası’nda her yıl mutlaka bir şeyler düzenliyoruz. Bunlara ilave olarak her yaz başında Çevremize Sahip Çıkalım etkinliği adı altında kimi eğitici programlar düzenliyoruz. Bu tür faaliyetlerimi anonslarla, afişlerle ve internetten duyuruyoruz (BYK7).

Hayvan hakları konusunda Dikili’nin yerel halkı çok duyarlıdır. Sadece kedi köpekten bahsetmiyorum ama en çok onlara zarar veriliyor bu ilçede. Bu anlamda belediye başkanı da suçlu. Kendisi veteriner olmasına rağmen, bu hayvanlara yeterince değer vermiyor. Belediyeye ait köpek barınağında yangın çıktığı ve on adet hayvanın yanarak öldüğü söyleniyor (katılımcı bu konuda emin değil) (YAK11).

Yapılan görüşmelerde yerel aktörler Dikili Belediyesi’nin çevre bilincini artırmak amacıyla düzenlediği faaliyetleri yeterli bulmakla birlikte bunların dışında kullanılabilir çok daha etkin araçlar olduğunu da belirtmişlerdir.

Sadece ağaç, çiçek dikmekle çevre bilinci gelişmez. İnsanlarımızı bu konuda teşvik etmek gerekiyor. Teşvik etmenin en iyi yolu da onları ekonomik anlamda ödüllendirmektir. Burada iyi tarım yapan, ekolojik üretime önem veren bir çok çiftçi var. Belediye bu üreticilere belli konularda vergi muafiyete sağlarsa ya da örneğin su faturalarında indirim yapsa diğer üreticilere de örnek olurlar. Böylece diğer üreticiler de iyi tarım konusunda şevklendirilmiş olurlar (YAK4).

Çevreye dost davranışlar ödüllendirilerek birçok sorunu çözebiliriz. Restoranlarla anlaşma yapılarak atık yağların ya da katı atıkların ayrıştırılması desteklenebilir. Örneğin çevreye duyarlı işletmelere belli konularda indirim sağlanabilir. Böylece her işletme çevreye bu teşviklerden yararlanmak için çevreye dost davranışlarda bulunurlar (YAK9).

Yerel aktörlerin ekonomik teşvikleri ile ilgili düşünceleri belediyeye iletildiğinde, belediye yönetimi böyle bir yetkilerinin mevzuatta olmadığını belirterek Belediye Kanun'un bu anlamda büyük sıkıntılar taşıdığı belirtmişlerdir. Son yapılan düzenlemelerle birlikte (6360 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu) ilçe belediyesi olarak festival düzenlemekten başka yetki alanlarının kalmadığını belirterek adeta "karnaval belediyesi" olduklarından dem vurarak çevre politikalarında fazla rol üstlenemediklerini belirtmişlerdir. İlçede etkin bir çevre yönetimi oluşturabilmek için gerekli olan yetki, görev ve sorumlulukların neredeyse hepsinin İzmir Büyükşehir Belediyesi'ne aktarılmış olduğunu belirten belediye yönetimi yaşanan sıkıntıyı şu şekilde aktarmıştır:

Biz de farkındayız ki; düzenlenen çevresel etkinlikler çeşitli teşviklerle ya da projelerle desteklendiği takdirde istenilen etkiyi çok daha güçlü biçimde yaratacaktır. Ancak bir belde belediyesi olarak şu an vatandaşlarımıza ağaç fidanı dağıtmaktan ya da kentin belirli noktalarına geri dönüşüm kutuları koyup en çok pil getirene tesislerimizde akşam yemeği ikram edebilmekten başka yapabileceğimiz bir şey yok. Bizleri bu hale getiren merkezi hükümet ve onun yeniden merkezileşme çabalarıdır (BYK6).

Verilen bilgiler açıkça göstermektedir ki; belediyenin faaliyetlerine yerel halkın katılımı arttığı sürece faaliyetlerle verilmek istenen mesaj da daha çok kişiye ulaşacaktır. Bu noktada belediyeler için önemli olan sadece faaliyet düzenlemek, çevre yönetim planı oluşturmak değil, bu faaliyetlere daha çok yerel halkın katılımı sağlayarak yerel halkı ilçe için hazırlanan çevre yönetim sürecine müdahil edebilmektir. Bu sebeple, belediyelerin faaliyetlerine katılımı artırmak amacıyla neler yapabileceğini fark etmesi, kendi adına daha çok vatandaşı nasıl kazanacağı öğrenebilmesi büyük önem taşımaktadır.

SONUÇ

Doğanın sahip olduğu ve insan kullanımına açık doğal kaynaklar hızla tükenmektedir. Dünyamız her gün yeni bir canlı türü neslinin tükenmesi sorunu ile karşı karşıya kalmaktadır. Tüm bunlara ek olarak, var olan çevresel değerler de günden güne kirlenmekte ve bozulmaktadır. Tüm bu sorunların kaynağı doğadaki milyonlarca canlı türünden sadece bir tanesi olan insan ve onun faaliyetleridir.

İnsanlar tarih boyunca belli çevre koşullarına maruz kalarak yaşamışlardır. Ancak çevre sorunsalı olarak adlandırılan durum sanayileşme ve kentleşme olgularıyla birlikte yaygınlaşıp belirginleşmiştir. Örneğin, ABD’de fabrikalardan ve yoğun kentsel yaşam alanlarından dolayı yaşanan su ve hava kirliliği 1960’ların en önemli sorunları olarak tanımlanmışlardır. Bu konudaki endişeler bilim adamları, çevre aktivistleri ve politika yapıcılarının çabalarıyla toprak erozyonu, ormansızlaşma, herbisitlerin yaygınlaşması ve azalan hayvan popülasyonlarına kadar yayılmıştır. Bu tür endişeler kademeli olarak çevre sorunları adı altında toplanmıştır. 1970 yılında ABD’de ilk defa kutlanması kararlaştırılan Dünya Günü ve ardından 1972 yılında Stockholm’de yapılan Birleşmiş Milletler Konferansı ile birlikte çevre sorunları uluslararası bir düzeyde tartışılır olmuştur. 1992 yılında Rio’da Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı toplanmıştır. Özellikle Avrupa ülkelerinde kurulan ve dönem dönem iktidarı paylaşan “yeşil partiler” çevre sorunlarına dünya çapında vatandaşlar ve hükümetler düzeyinde ilginin çekilmesine yardımcı olmuşlardır.

Çevre sorunları pratikte her yerde olmakla birlikte teoride belirsiz bir kavramdır. Bu sorunların doğası ekolojiden bazı kavramlar kullanılarak açıklanmaya çalışılmaktadır. Ekolojistlere göre, çevrenin insan popülasyonu ve diğer tüm türler için gerçekleştirdiği üç tane genel fonksiyonu mevcuttur. Bunlardan ilki, çevrenin insanlara temiz hava ve sudan yiyecek ve doğal kaynaklara kadar yaşam için gerekli kaynakları sağlamasıdır. Bu anlamda çevre, canlılar için bir “arz deposu”dur. İkincisi, kaynakları tüketme sürecinde insanlar atık üretmektedirler. Çevre bu atıklar için bir atık deposu işlevi görmektedir. Son olarak, çevre insanlar için “yaşanılan, nefes alınan, alışveriş yapılan, uyunan, sevilen ya da nefret edilen” yaşam alanıdır. Bu anlamda çevrenin üçüncü fonksiyonu insanlar için ev olmasıdır. Özetle, çevre herhangi bir işlevi yerine getirme

kabiliyetinin üstüne çıktığında (kirlilik, kaynak kıtlığı, aşırı nüfus vs.) çevre sorunları ortaya çıkmaktadır.

Tüm bu sorunlara ek olarak yaşam alanları ve tarım arazilerinin artmasıyla birlikte kereste arayışının yaygınlaşması tropikal ormansızlaşma ve biyolojik çeşitliliğin azalmasına neden olmuştur. Atmosferin aerosoller ve sera gazları için atık deposu olarak kullanması ozon tabakasının delinmesi ve dolayısıyla iklim değişikliği ile sonuçlanmaktadır. Bu tür sorunların coğrafi ölçeği ve etkileri, yerelde ortaya çıkan çevre sorunlarının uluslararası alanda yayılmasıyla birlikte, çevre sorunlarının küresel boyutunu da göz önüne çıkarmaktadır.

Çevre sorunlarının küresel sonuçlarının olması çevre sorunlarının çözümünün salt küresel boyutta aranması gerektiği anlamına gelmemektedir. Küresel boyutta ele alınan çevre sorunlarının önlenmesinde devletlerin ortak hareket etme sorumluluğu büyük önem taşımakla birlikte, en küçük ölçekteki yönetim birimlerinin çevresel konularda düzenleme yapabilme yetkisine sahip olması ve bu yetkiyi kullanmaları da çözüme giden yolda büyük bir adımdır.

Özellikle 1992 yılında Rio’da gündeme gelen sürdürülebilir kalkınma kavramı ile ilgili sıklıkla çevre politikalarının uygulanmasında yerel yaklaşımlara ihtiyaç duyulduğu belirtilmiştir. Çevre politikası yapımında “yerellik” vurgusu, bu ölçeği politika müdahalesi için en uygun yer olarak vurgulayan ulusal ve uluslararası çevre politikası girişimlerine atıfta bulunmaktadır. BM Gündem 21 Eylem Programı ve Avrupa Birliği’nin Beşinci Çevresel Eylem Programı gibi uluslararası programlarda yerel ölçek, politika müdahalesi için kilit bir alan olarak görülmektedir.

Diğer yandan, bireysel anlamda sahip olunan çevre bilincinin artmasının çevreye zararlı faaliyetleri azaltacağı bilinmektedir. Çünkü çevre sorunlarının en temel nedeni insan davranışlarıdır. Bu nedenle bireylerin çevresel duyarlılıklarının yükseltilmesi çevre sorunlarının çözümünde olmasa da, mevcut sorunlarına yenilerinin eklenmemesi anlamında anahtar role sahiptir.

Bu çerçevede, bu tezde Dikili Belediyesi örneği üzerinden belediyelerin vatandaşların çevre bilinci üzerindeki etkisi anlaşılmaya çalışılmıştır. Dikili Belediyesi son yıllarda

oldukça dikkat çeken çevresel faaliyetleri nedeniyle örnek olarak seçilmiştir. Bu amaçla, öncelikle merkezi yönetimin Dikili Belediyesi'ne çevre ve çevre koruma konusunda verdiği yetkiler doğrultusunda sürdürülen ve düzenlenen faaliyetler incelenmiştir. Bu değerlendirmeler ışığında Dikili Belediyesi'nin çevre ve çevresel koruma ile ilgili faaliyetlerinin vatandaşların çevre bilincini ne kadar etkilediğini saptayabilmek amacıyla alan araştırması yapılmıştır.

Tezde test edilmeye çalışılan hipotezler şu şekildedir:

1. Belediye yönetimi ve yerel aktörler için aynı çevre sorunları aynı öneme sahiptir.
2. Çevre sorunlarının çözümünde belediyeler önemli bir paya sahiptir.
3. Belediyelerin çevre politikaları yerel halkın çevresel duyarlılıklarını değiştirme gücüne sahiptir.
4. Belediyelerin çevre sorunlarına karşı aldığı önlemler yerel halkın büyük bir kısmı tarafından desteklenmektedir.

Bu hipotezleri test edebilmek amacıyla Dikili'de mülakata dayanan bir alan araştırması yapılmıştır. Toplanan nitel verilen analizi sonucunda elde edilen bulgular aşağıdaki gibi değerlendirilmiştir:

Belediye yönetimi ve yerel aktörler için aynı çevre sorunları aynı öneme sahiptir: Dikili Belediyesi'nin Dikili'de yaşanıldığı düşünülen çevre sorunları ile yerel aktörlerin tanımladığı sorunlar birbiriyle örtüşmektedir. İki grup arasındaki tek fark yerel aktörlerin yaşanan sorunları daha detaylandırması ve derin ekolojinin de alanına giren ekolojik çeşitlilik, tüm canlı türleri için yaşam hakkının korunmasıyken, belediye yönetiminin tanımladığı çevre sorunları daha çok atıklar ve kirlilik konusuyla sınırlı kalmıştır. Bunun da sebebi, belediyenin diğer sorun alanlarını çözmek için ellerinde yeterli kaynak ve yetki bulunmamasıdır. Örneğin, su kaynaklarının korunması ve atık suların dönüşümüyle ilgili büyük bir sıkıntı olmasına rağmen dile getirilen sorunlar arasında bu sorunlar belediye yönetimi tarafından sorun olarak tanımlanmamıştır. Bunun nedeni bu konunun Dikili Belediyesi'nin sorumluluk alanına girmeyip, İZSU'nun konunun tek yetkili muhatabı olmasıdır.

Kamu politikaları yapım sürecinin ilk basamağı çözülmesi istenilen sorunun ne olduğuna karar verilmesi ve bu sorunun tanımlanmasıdır. Bu bağlamda, Dikili’de belediye yönetiminin ve yerel aktörlerin çevresel sorunların varlığının kabul ettikleri görülmektedir. Buna ek olarak var olan çevre sorunlarının hangilerinin öncelik taşıdığı konusunda da, küçük farklılıklara rağmen, mutabakata varılmış görünmektedir.

Çevre sorunlarının çözümünde belediyeler önemli bir paya sahiptir: Tezin ilk bölümünde, çevre sorunlarının sınır tanımama özelliğine rağmen ilk ortaya çıktıkları yerlerin yerel olması ve her şeyden önce sorunun kaynağına en yakın yönetim biriminin yerel yönetimler olması sebebiyle çevresel sorunların çözümünde yerel yönetimlerin hayati öneme sahip olduğu literatür taramasıyla vurgulanmıştır. Bu noktadan yola çıkarak, alan araştırmasında Dikili’de belediye tarafından düzenlenen çevresel faaliyetlerin ya da çevreye ilişkin denetlemelerin çevre sorunlarının çözümüne katkısı ölçülmeye çalışılmıştır. Bu amaçla Dikili Belediyesi’ne ait faaliyet raporlarında yer alan çevresel düzenlemeler incelenerek katılımcılara bu düzenlemelere ait fikirleri sorulmuştur.

Katılımcıların verdiği bilgiler doğrultusunda Dikili’de belediyenin çevre sorunlarının çözülmesinde veya sorunların büyüyerek ulusal/küresel ölçeğe yayılmamasında önemli bir rol oynadığı açıktır. Belediyenin düzenlemiş olduğu faaliyetlerle ve yetki alanına giren konularda aldığı sorumlulukla çevre sorunlarında anahtar role sahip olduğu gözlemlenmiştir. Katılımcıların da belirttiği üzere; Dikili gibi ölçek açısından nispeten küçük yerleşim yerlerinde belediyelerin vatandaşlarla doğrudan iletişime geçerek çevre sorunlarının önüne geçebilme veya var olan çevre sorunlarını azaltma gücü vardır.

Bu bilgilere ek olarak, Dikili’de çevre sorunlarının çözümü sürecinde en önemli kurum olarak belediye görülmekte, belediyenin elinde bulundurduğu izin verme ve denetleme gibi yetkileri aracılığıyla çevre sorunlarının çözümünde oynayacağı role büyük güven duyulmaktadır.

Belediyelerin çevre politikaları yerel halkın çevresel duyarlılıklarını değiştirme gücüne sahiptir: Bireylerin sahip oldukları çevre bilinci kişilerin çevresel davranışları üzerinde önemli bir belirleyicidir. Kişilerde çevreye dost davranışların oluşması için öncelikle

çevre bilincinin yüksek olması gerekmektedir. Bu anlamda yerel halka en yakın yönetim birimi olan belediyelerin vatandaşların çevre bilinci üzerindeki etkisi yadsınamayacak ölçüde önem taşımaktadır. Belediyeler elinde bulundurdukları araçlarla vatandaşları bu anlamda manipüle etme yeteneğine sahiptirler.

Yapılan görüşmeler göstermiştir ki; belediyenin düzenlediği çeşitli çevresel faaliyetler, eğitici paneller, küçük ödüller içeren teşvik edici kampanyalar vatandaşların çevre bilincinde değişime neden olmaktadır. Özellikle konserler ya da oyunlar gibi çeşitli eğlenceli aktivitelerle desteklenerek yerel halkın ilgisinin çekildiği faaliyetler sonrasında belde halkının çevresel davranışlarının değiştiği ifade edilmiştir.

Yapılan görüşmeler sonucunda belediyelerin vatandaşların yaşının ne olduğunun önemi olmaksızın davranışlarında değişiklik yapabileceği görülmüştür. Bu anlamda belediyelerin istedikleri takdirde yerel halkı eğitebildikleri ve yol gösterici bir rol oynayabilecekleri ifade edilmiştir. Bu noktada, belediyelerin bu yerel halkı yönlendirebilme gücünün farkına varıp üstlendiği bu görevi hakkıyla yerine getirme konusunda istekli olması büyük önem taşımaktadır.

Belediyelerin çevre sorunlarına karşı aldığı önlemler yerel halkın büyük bir kısmı tarafından desteklenmektedir: Belediyelerin politikalarına, faaliyetlerine halk destek verdiği sürece bu politikalar ya da faaliyetler anlamlı olmaktadır. Belediyeler sosyal faaliyetleriyle toplumun yerel nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamayı amaçlamaktadırlar. Bu anlamda belediyelerin düzenlediği çevresel faaliyetlerde de amaç her şeyden önce belde halkının temiz, sağlıklı ve sürdürülebilir bir çevrede yaşamasını sağlamaktır. Bu nedenle belediyenin faaliyetlerine yerel halkın desteği ve katılımı faaliyetlerin etkinliğini belirlemektedir.

Dikili Belediyesi'nin çevresel faaliyetlerine küçük bir grubun düzenli olarak katılırken, yerel halkın geri kalanının duyarsız kaldığı ifade edilmiştir. Bu bağlamda belediyenin çevre sorunlarına karşı aldığı önlemlerin halkın büyük bir kısmı tarafından desteklendiğini söylemek mümkün değildir. Katılımcıların ifadelerine göre, belediye başkanının mensup olduğu partiye oy verenler bu tür faaliyetlere katılırken, başka siyasi partilerin başka adaylarına oy vermiş kişiler bu faaliyetlere katılmaya istekli değildirler.

Yerel halkın belediyenin faaliyetlere katılımının nasıl artırılacağı başka bir çalışma konusu olmakla birlikte, katılımcılar bunun yolunun kent konseylerinin aktif şekilde çalışmasından geçeceğini belirtmişlerdir.

Toplanan verilerin nitel analizi sonucunda hipotezler test edilmiştir. Elde edilen verilerden yola çıkarak, belediyelerin çevre sorunlarının çözümü sürecinde daha etkin olabilmeleri için öncelikle merkezi yönetimin revize etmesi gereken konuları şu şekilde sıralanabilir:

- Vatandaşlara en yakın yönetim birimi olarak yerel yönetimlerin mevzuatta tanımlanmış yetki, görev ve sorumluluk alanlarının artırılması, belediyelerin çevre politikalarını güçlendireceği düşünülmektedir. Yerel yönetimlerin, ekolojik denge üzerinde olumsuz sonuçlar doğuran faaliyetlere engel olma, bozulmuş olan çevresel değerleri önceki durumuna getirme ve çevresel koşulları geliştirme konusunda imtiyaz kullanma yetkisine sahip olmaları gerekmektedir. 6360 sayılı Kanun öncesinde ilçe belediyelerinin görev alanına giren çevre ile ilgili olan imar, su, kanalizasyon gibi kentsel altyapı hizmetlerinin tekrar ilçe belediyelerinin görev ve yetki alanı içine dahil edilmesi belediyelere bu konuda daha fazla alan tanıyacaktır.

- Çevre koşulların bozulmasına yine en fazla maruz kalanlar yerel topluluklardır. Bir diğer neden olarak, çevre sorunlarının yerel kaynaklı olması ve yine bu sorunların ilk ortaya çıktığı yerden yayılarak ulusal ve uluslararası boyut kazanması, belediyeleri bu konuda sorumlu merci yapmaktadır. Çünkü belediyeler sundukları çeşitli kamu hizmetleriyle hem çevresel koşulları etkilemekte hem de bu koşullardan etkilenmektedirler. İşte tam da bu nedenlerden dolayı çevresel koşulların iyileştirilmesinde ve çevrenin korunmasında belediyelerle birlikte merkezi ve hatta uluslararası kuruluşların işbirliğine ihtiyaç duyulmaktadır.

- Ülkelerin ekonomik kalkınmalarının sosyal ve çevresel yönden nasıl sürdürülebilir olması gerektiği konusunda bir eylem planı çizen ve doğal kaynakların yönetimini inceleyen Gündem 21, çevre sorunlarının birçoğunun yerel faaliyetlerden kaynaklandığını vurgulayarak Gündem 21'i uygulama sorumluluğunu yerel yönetimlere yüklemiştir. Buradan yola çıkarak, merkezi yönetim belediyelere Yerel Gündem 21

Planlarını hazırlama konusunda gerekli desteği vermek ve denetimini yapmakla yükümlüdür.

Çevresel sorunların gün geçtikçe büyümesiyle birlikte radikal ve etkin bir çevre politikası oluşturulmasında halka en yakın yönetim birimi olarak belediyelere büyük görevler düşmektedir. Çevre ve çevre sorunlarının tanımlarını belirginleştirerek, daha sonuç odaklı bir çevre politikası belirlenmek amacıyla belediyeler bu sürece yerel halkı etkin bir şekilde dahil ettiği müddetçe başarılı olacaklardır. Bu süreçte yapılan analizler ışığında belediyelere verilebilecek öneriler şu şekilde sıralanabilir:

- Öncelikle çevreyi ekonomik sermaye olarak gören hakim yaklaşımlar bir kenara bırakılarak, çevrenin ve çevre sorunlarının ne olduğunun tanımlanması gerekmektedir. Çevre, ayrıcalıksız olarak tüm insanlara ve canlılara hayat veren yeri ikame edilemeyecek bir yaşam kaynağı olarak görülmedikçe ve bu yaklaşım bir şekilde yerel halka benimsetilmedikçe var olan çevre sorunlarının önüne geçilemeyeceği gibi bu sorunlara yenileri de eklenecektir. Bu bağlamda, belediyelerin öncelikle tüm canlı türlerinin kullanımına eşit ve sınırlı miktarda açık olan bir çevre tanımlaması yapması gerekmektedir. Sonrasında ise yerel halkla mutabakata vararak belde için öncelik taşıyan çevre sorunlarının belirlenmesi büyük önem taşımaktadır. Yapılan görüşmelerde de görülmüştür ki, yerel halk ve belediye yönetimi arasında öncelikli çevre sorunlarının hangileri olduğuna dair anlaşmazlık yaşandığı takdirde bu sorunların çözümüne dair etkili politikalar oluşturulamamaktadır.

- Yukarıdaki aşamalar tamamlandıktan sonra çevre yönetiminin kimler ya da kim tarafından nasıl yürütüleceğine karar verilmesi gerekmektedir. Bu aşamada katılımcılık anahtar kelime olmakla birlikte, kimlerin ne kadar katılacağı da büyük önem taşımaktadır. Çevre sorunlarının oluşma sürecinde daha büyük rol oynayan üreticiler, çevreyi sınırsız bir sermaye olarak gören tüccarlar mı yoksa bu süreçte nispeten daha masum olmakla beraber çevre sorunlarından daha şiddetli şekilde etkilenen yerel halkı mı bu sürece katılmalıdırlar? Başka bir seçenek olarak bu işi STK'lar ya da dernekler eliyle mi yürütmek daha sağlıklı olacaktır? Çevre sorunlarını yaratanlardan bu sorunlara çözüm üretmelerini beklemek rasyonel olmayacağından dolayı, çevre yönetiminde halkın etkin katılımı en sağlıklı yol olarak görülmektedir. Belediyelerin yerel halkın

düşüncelerinin temsilcisi ve dostu olması ile onların çıkarlarını temsil etmesi yerel halkın yönetim süreçlerine katılmasına bağlıdır. Bu durumda, belediyelerin çevre sorunlarına çözüm arayışında önceliği yerel halka vermesi gerekmektedir.

- Yapılan alan araştırması ışığında belediyenin yerel halkın çevre bilincini artırabileceği ve çevresel davranışlarında değişiklik yaratabileceği gözlemlenmiştir. Belediyelerin sahip oldukları bu vatandaşlarını yönlendirebilme gücünü en etkin biçim de kullanabilmeleri her şeyden önce yerel halk ve belediye arasındaki işbirliğine bağlıdır.

- Belediyelerin yerel halkın çevre bilincini artırmak için öncelikle yapması gerekenlerden biri de yerel halkı bu konuda bilgilendirmektir. Görüşmelerden edinilen bulgulara göre, içinde sadece eğitici konuşmaların olduğu uzun paneller yerel halkın ilgisini çekmemekte ve dolayısıyla bu faaliyetler amacına hizmet edememektedir. Bunun yerine oturumlar arasında konserlerin düzenlediği, panel alanında çeşitli fuarların kurulduğu faaliyetlere yerel halkın katılımı çok daha yüksek düzeyde olmaktadır. Yine belediye tarafından hazırlanmış çevre konusunda bilgilendirici el broşürlerinin ve beldenin çeşitli yerlerine asılan afişlerin vatandaşlar üzerinde etkili olacağı düşünülmektedir.

- Çevre bilincinin oluşturulması için sadece eğitici faaliyetlerin yeterli olmadığı görülmektedir. Yerel halk bu konuda bilgilendirildikten sonra bu doğrultuda hareket amacıyla kimi şeylere ihtiyaç duyulmaktadır ve bunları sağlamak da yine belediyelere görevler düşmektedir. Çöplerin geri dönüştürülmesi için gerekli olan geri dönüşüm kutuları, vatandaşların atık yağlarının toplanması, yerel halkın çevresel konularda şikayetlerinin toplanacağı birimler oluşturulması gibi konularda belediyelerin inisiyatif almaları gerekmektedir.

Çevre sorunlarının yerelde ortaya çıkmasından dolayı, kentlerden sorumlu yerel yönetimlerin çevre sorunlarının önlenmesi sürecine önemli katkıları olduğu söylenebilir. Ancak son yıllarla birlikte gelinen noktada gözlemlenen tekrardan merkezileşme sürecinde yerel yönetimlere verilen önemin de yavaş yavaş azaldığı görülmektedir. Bir dönem boyunca eleştirilen merkeziyetçi ve yukarıdan aşağıya doğru şekillenen yaklaşımlar tekrardan yükselişe geçmiştir. Merkezileşme yaklaşımlarının tekrar

güçlendiği dönemde gerek ilçe belediyeleri gerekse belde belediyeleri de nasibini alarak ciddi anlamda yetki ve sorumluluk kaybına uğramışlardır. Yerel yönetimler bir yandan yerelden gelen talepleri karşılamaya çalışırken diğer yandan da merkezi yönetimin sınırlamalarına ek olarak küresel dinamiklerle de işbirliğine gitmeye çalışmaktadırlar.

Böylesine bir sıkışmışlık içerisinde belediyelerin çevre sorunlarına müdahale gücü oldukça sınırlı olmakla birlikte mevzuat gereğince etkili bir çevre politikası oluşturma ya da ekonomik çevre araçlarını kullanma yetkileri de yoktur. Bu bağlamda, özellikle ilçe ve belde belediyelerinin çevre sorunlarının çözümüne yapabileceği katkıları, çeşitli faaliyetlerle ve düzenlemelerle yerel halkın çevre bilincini artırmaya çalışmakla sınırlı kalmaktadır.

Toparlamak gerekirse yerel yönetimler çevre sorunlarının çözümü sürecinde önemli birer aktördürler. Çevre politikalarının birer uygulayıcısı olarak çevresel değerlerin korunması ve çevrenin iyileştirilmesi noktasında yerel halk üzerinde yönlendirici bir etkiye sahiptirler. İzmir'in Dikili ilçesinde yapılan bu alan araştırmasıyla elde edilen sonuçlardan hareketle gerekli koşulların sağlanması halinde çevre sorunlarının çözümünde belediyelerin etkin bir rol oynayabilecekleri doğrulanmıştır.

Bir ilçe düzeyinde yapılmış olan bir alan araştırmasının sonuçlarını Türkiye'deki tüm ilçelere genellemek doğru bir yaklaşım olmayacaktır. Çünkü her bölgenin dinamikleri, tarihsel gelişim, ekonomik seviyesi ve sosyo-kültürel yapısı farklı olmakla birlikte, her bölgenin muhatap olmak zorunda olduğu çevre sorunları da farklıdır. Ancak yapılan araştırma şunu göstermiştir ki, yerel halkla sağlıklı iletişim kurabilen belediyelerin ellerindeki politika araçlarını rasyonel kullandıkları takdirde yerel halk üzerinde büyük bir manipüle gücüne sahiptirler.

Buradan yola çıkarak, Türkiye genelinde her belediyenin önce yerel dinamiklerini tanıyıp yerel halkıyla güvenli bir iletişim kanalı oluşturduktan sonra düzenleyeceği çeşitli çevresel faaliyetlerle yerel halkın çevre bilincini yükseltebileceği görülmüştür. Bu anlamda bireylerde oluşmuş çevre bilincinin de çevre sorunlarının çözüm sürecinde önemli rol oynayacağı açıktır. Çevre için zararlı olan davranış kalıpları da bireylerde çevre bilinci oluşmaya başladıkça değişecektir.

Dikili Belediyesi'nden hareketle görülmüştür ki, belediyeler düzenledikleri çevresel faaliyetlerle yerel halkta çevre bilincinin oluşmasını sağlayabilmektedirler. Çevre bilincinin oluştuğu bireyler de çevresel değerlerin korunmasında ve çevre sorunlarıyla mücadelede çok daha duyarlı davranmaktadırlar.

Sonuç olarak, hazırlanan bu tezde belediyelerin çevre politikalarının yerel halkın çevre bilincini değiştirebildiği gözlemlenmiştir. Konuyla ilgili taranan kaynaklara ve yapılan alan araştırmasının sonuçlarına göre, belediyenin etkin bir çevre yönetimiyle yerel halkın çevresel duyarlılığını artırabildiği söylenebilir.

KAYNAKÇA

- Adıgüzel, Ş. (2012). 6360 Sayılı Yasa'nın Türkiye'nin Yerel Yönetim Dizgesi Üzerine Etkileri: Eleştirel Bir Değerlendirme". *Toplum ve Demokrasi*,6 (13-14), 153-176.
- Ambalaj Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği (2011). *T. C. Resmi Gazete*, 28035, 24 Ağustos 2011.
- Atauz, A. (1994). "Çevreci Hareketlerin Türkiye'yi Sarsmayan On Yılı". *Birikim*, Çevre Özel Sayısı 57-58, 17-22.
- Barr, S. (2003). "Strategies for Sustainability: Citizens and Responsible Environmental Behaviour". *Area*, 35 (3), 227-240.
- Bayırbağ, M. K. (2013). "Kamu Politikası Analizi İçin Bir Çerçeve Önerisi". M. Yıldız ve M. Z. Sobacı (Ed.), *Kamu Politikası: Kuram ve Uygulama* içinde (s. 44-66). Ankara: Adres.
- Baykal, T. (2010). "Türkiye'de Çevre Yönetim Sisteminin Yerel Örgütlenmesi". *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13 (7), 476-492.
- Belediye Kanunu (2005). *T. C. Resmi Gazete*, 25874, 3 Temmuz 2005.
- Birleşmiş Milletler Declaration of the United Nations Conference on the Human Environment (1972). Erişim: 02.03.2016
<http://www.unep.org/documents.multilingual/default.asp?documentid=97&articleid=1503>
- Birleşmiş Milletler Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future (1983). Erişim: 26.02.2016
<http://www.un-documents.net/our-common-future.pdf>
- Bozkurt, Y. (2013). *Çevre Sorunları ve Politikaları*. Bursa: Ekin.

- Budak, S. (2004). "Uluslararası Çevre Düzenlemeleri Bağlamında Politika Adalet ve Katılım". M. C. Marin ve U. Yıldırım (Ed.), *Çevre Sorunlarına Çağdaş Yaklaşımlar* içinde (s. 385-431). İstanbul: Beta.
- Bulut, S. (2008). *Türkiye'de Yerel Yönetimlerin Çevre Politikası Uygulamalarının Değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Büyükşehir Belediyesi Kanunu (2004). *T. C. Resmi Gazete*, 25531, 10 Temmuz 2004.
- Callenbach, E. (2011). *Ekotopya*. O. Akınhay (Çev.). İstanbul: Agora.
- Castells, M. (2006). *Enformasyon Çağı: Ekonomi, Toplum ve Kültür İkinci Cilt Kimliğin Gücü*. (E. Kılıç, Çev.) İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Çamur, D. ve Vaizoğlu, S. A. (2007). "Çevreye İlişkin Önemli Toplantı ve Belgeler". *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni*, 6(4), 297-306.
- Çavuşoğlu, E. ve Yalçınan, M. C. (2010). "Kapitalist Kentte Sosyal Belediyecilik Ne Kadar Mümkün? Dikili Örneği". D. Yıldırım ve E. Haspolat (Ed.). *Değişen İzmir'i Anlamak* içinde (s.539-561).Ankra: Phoenix.
- Çepel, N. (1992). *Doğa Çevre Ekoloji ve İnsanlığın Ekolojik Sorunları*. İstanbul: Altın Kitaplar.
- Çevre Kanunu (1983). *T.C. Resmi Gazete*, 18132, 9 Ağustos 1983.
- Çevre Vakfı Yayınları (2001). *Ansiklopedik Çevre Sözlüğü*. Ankara: Çevre Vakfı Yayınları.
- Çevre ve Şehircilik Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (2011). *T. C. Resmi Gazete*, 27984, 4 Temmuz 2011.
- Çevresel Gürültünün Değerlendirilmesi ve Yönetimi Yönetmeliği (2010). *T. C. Resmi Gazete*, 27601, 4 Haziran 2010.
- Devlet Planlama Teşkilatı (2001). "Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı: Yerel Yönetimler Özel İhtisas Komisyonu Raporu Erişim: 24.07.2016

- Devlet Planlama Teşkilatı İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması (2004). Erişim: 17.06.2016
<http://www.tkhk.gov.tr/Dosyalar/5e32d48195ff4f0a9568f1d7daf79136.pdf>
- Dikili Belediyesi (t.y.). Erişim: 03.03.2016 <http://www.izmir-dikili.bel.tr/>
- Dunlap, R. E. ve Catton, W. R. Jr. (2002). "Which Functions of The Environment Do We Study? A Comparison of Environmental and Natural Resources Sociology". *Society and Natural Resources*, 15, 239-249.
- Dunlap, R. E. ve Jorgenson, A. K. (2012). "Environmental Problems". *The Wiley-Blackwell Encyclopedia of Globalization*, 1-9.
- Duru, B. (1995). *Çevre Bilincinin Gelişim Sürecinde Türkiye'de Gönüllü Çevre Kuruluşları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Duru, B. (2013). "Büyükşehir Düzenlemesi Ne Anlama Geliyor?". *Birlik*, Mayıs-Haziran-Temmuz, 33-38.
- Duru, B. (2013). "Demokratik, Ekolojik Yerel Yönetimlere Ulaşmada Köyler ve Köy Kanunu'nun Taşıdığı Olanaklar". *Birikim Dergisi*, 296 Aralık, 55-63.
- Erci, B. N. (2008). *Kentsel Sürdürülebilirlikte Yerel Yönetimlerin Rolü: İzmir Büyükşehir Belediyesi Örneği*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çankaya.
- Ertürk, H. (2012). *Çevre Bilimleri*. Bursa: Ekin .
- Gemilerden Atık Alınması ve Atıkların Kontrolü Yönetmeliği (2010). *T. C. Resmi Gazete*, 27525, 18 Mart 2010.
- Geray, C. (1998). "Yerel Yönetimler ve Çevre". *Çağdaş Yerel Yönetimler*, 7(3), 57-64.
- Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (2011). *T. C. Resmi Gazete*, 27958, 8 Haziran 2011.

- Gibbs, D. ve Jonas, A. E. G. (2000). "Governance and Regulation in Local Environmental Policy: The Utility of a Regime Approach". *Geoforum*, 31 (3), 299- 313.
- Görmez, K. (2015). *Çevre Sorunları*. Ankara: Nobel.
- Güler, B. A. (2012). "Bütünşehir Belediyesi: TBMM Komisyon Konuşmaları. Erişim: 13.06.2016
<http://www.tkhk.gov.tr/Dosyalar/5e32d48195ff4f0a9568f1d7daf79136.pdf>
- Güneş, A. M. (2015). *Çevre Hukuku*. İstanbul: Levha.
- Hardin, G. (1968). "The Tragedy of the Commons". *Science*, 16 (2), s. 1243-1248.
- Havemann, R. (2005). *Yarın: Yol Ayrımındaki Sanayi Toplumu Eleştiri ve Gerçek Ütopya*. F. Özçelik (Çev.). Ankara: Kaynak.
- Hayvanları Koruma Kanunu. (2004). *T. C. Resmi Gazete*, 25509, 24 Haziran 2004.
- Hobbes, T. (2007). *Leviathan*. (S. Lim, Çev.) İstanbul: YKY.
- İl Özel İdaresi Kanunu. (2005). *T. C. Resmi Gazete*, 25745, 22 Şubat 2005.
- İmar Kanunu. (1985). *T. C. Resmi Gazete*, 18749, 3 Mayıs 1985.
- Kabaoğlu, İ. (1996). *Çevre Hakkı*. Ankara: İmge.
- Katı Atıkların Kontrolü Yönetmeliği. (2005). *T. C. Resmi Gazete*, 25777, 5 Nisan 2005.
- Keating, M. (1993). *Yeryüzü Zirvesinde Değişimin Gündemi*. Ankara: UNEP Türkiye Komitesi Yayını.
- Keleş, R., Hamamcı, C. ve Çoban, A. (2012). *Çevre Politikası*. Ankara: İmge .
- Keleş, R. (1997). "Çevre ve Siyaset". R. Keleş (Ed.). *İnsan Çevre Toplum* içinde (s. 236-287). Ankara: İmge.
- Keleş, R. (1997). "İnsan, Çevre, Toplum". R. Keleş (Ed.). *İnsan Çevre Toplum* içinde (s. 9-18). Ankara: İmge.

- Keleş, R. (2012). *Yerinden Yönetim ve Siyaset*. İstanbul: Cem.
- Keleş, R. ve Ertan, B. (2002). *Çevre Hukukuna Giriş*. Ankara: İmge .
- Kentsel Atıksu Arıtımı Yönetmeliği (2006). *T. C. Resmi Gazete*, 26047, 8 Ocak 2006.
- Kılıç, S. (2013). *Çevre Etiği*. Ankara: Orion.
- Kışlalıoğlu, M. ve Berkes, F. (2014). *Çevre ve Ekoloji*. İstanbul: Remzi .
- Kıyı Kanunu (1990). *T. C. Resmi Gazete*, 20495, 4 Nisan 1990.
- Köy Kanunu (1924). *T. C. Resmi Gazete*, 68, 18 Mart 1924.
- Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu (1983). *T. C. Resmi Gazete*, 18113, 21 Temmuz 1983.
- Lafferty, W. ve Hovden, E. (2003). "Environmental Policy İntegration: Towards an Analytical Framework". *Environmental Politics*, 12 (3), 1-22.
- Marin, M. C. (2004). "Sistem Yaklaşımıyla Ekosistemde Enerji ve Maddenin Dönüşümü ve Ekolojik Sorunlar". M. C. Marin ve U. Yıldırım (Ed.). *Çevre Sorunlarına Çağdaş Yaklaşımlar* içinde (s. 31-59). İstanbul: Beta.
- Meadows, D. H., Meadows, D. L., Randers, J. ve Behrens, W. W. (1972). *The LimitstoGrowth*. New York: UniverseBooks.
- Mesarovic, M. ve Pestel, E. (1978). *Dönüm Noktasındaki İnsanlık: Roma Kulübü'ne İkinci Rapor*. K. Tosun, T. Koçel ve B. Oba (çev.). İstanbul: İstanbul Üniversitesi.
- Odum, E. P. ve Barrett, G. W. (2008). *Ekoloji'nin Temel İlkeleri*. (K. Işık, Dü.) Ankara: Palme Yayıncılık.
- On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun. (2012). *T. C. Resmi Gazete*, 28489, 12 Kasım 2012.

- Orhan, G. (2013). "Türkiye'de Çevre Politikaları: Değişen Söylemler, Değişmeyen Öncelikler". *Memleket Siyaset Yönetim Dergisi* (19-20), 1-24.
- Orhan, G. (2014). *Türkiye'de Yerel Yönetimler ve Çevre*. Bursa: Ezgi.
- Orman ve Su İşleri Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname. (2011). *T. C. Resmi Gazete*, 27984, 4 Temmuz 2011.
- Ökmen, M. (2004). "Politika ve Çevre". M. C. Marin ve U. Yıldırım (Ed.). *Çevre Sorunlarına Çağdaş Yaklaşımlar* içinde (s. 327-369). İstanbul: Beta.
- Önder, T. (2003). *Ekoloji, Toplum ve Siyaset*. Ankara: Odak.
- Parlak, B. (2004). "Çevre-Ekoloji-Çevrebilim: Kavramsal Bir Tartışma". M. C. Marin ve U. Yıldırım (Ed.). *Çevre Sorunlarına Çağdaş Yaklaşımlar* içinde (s. 13-31). İstanbul: Beta.
- Schumacher, E. F. (2014). *Küçük Güzeldir*. O. Deniztekin (Çev.). İstanbul: Varlık Yayınları.
- Sönmez, N. (1995). "Ortak Geleceğimiz Stockholm 1972- Rio 1992 ve Sonrası". *Yeni Türkiye*, 1(5), 194-210.
- Su Kirliliği Kontrolü Yönetmeliği. (2004). *T. C. Resmi Gazete*, 25687, 31 Aralık 2004.
- Şengül, M. (1999). "Yerel Düzeyde Çevre Yönetimi ve Belediyeler". *Çağdaş Yerel Yönetimler*, 8(3), 91-102.
- TDK Türk Dil Kurumu Sözlüğü (t.y.).Erişim:12.04.2016,
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.585d8cbecfd34.97930343
- TDK Türk Dil Kurumu Sözlüğü (t.y.).Erişim:08.04.2016,
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.585d8cc74c41f0.70002420
- Tehlikeli Atıkların Kontrolü Yönetmeliği. (2005). *T. C. Resmi Gazete*, 25755, 14 Mart 2005.

- Toprak, D. ve Şataf, C. (2009). "Türkiye'de Yerel Yönetimler Reformu Çerçevesinde Sosyal Belediyecilik Yaklaşımı". *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 1 (1), 11-25.
- Toprak, Z. (2012). *Çevre Yönetimi ve Politikası*. İzmir: Albi.
- Tortop, N., Aykaç, B., Yayman, H. ve Özer, M. (2014). *Mahalli İdareler*. Ankara: Nobel.
- Türk, M. (2013). *Çevre Bilinci Yasal Zorunluluktan Sosyal Sorumluluğa*. Ankara: Nobel.
- Türküm, S. A. (1998). "Çağdaş Toplumda Çevre Sorunları ve Çevre Bilinci". G. Can (Ed.). *Çağdaş Yaşam Çağdaş İnsan* içinde (s. 165-181). Eskişehir: Eskişehir Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi İlköğretim Öğretmenliği Lisans Tamamlama Programı.
- Ünlü, H. (1995). *Yerel Yönetim ve Çevre*. İstanbul: IULA-EMME.
- Üzan, N. (1999). "Belediyeler ve Yerel Gündem 21". *Çağdaş Yerel Yönetimler* , 8 (2), 96-101.
- Watts, M. (2002). "PoliticalEcology". E. Sheppard ve J. Barnes (Ed.). *A Companion toEconomicGeography* içinde (s. 257- 275). Blackwell Publishing.
- Yaman, M. ve Özçelik, Ö. (2011). "Çevre Sorunlarının Çözümü İçin Çevre Yönetiminde En Uygun Ölçeğin Yerel, Bölgesel, Ulusal ve Küresel Ölçeklerde Değerlendirilmesi". *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 2 (4), 1-8.
- Yıldırım, U. ve İsmail, G. (2004). "Sürdürülebilir Kalkınma". M. C. Marin ve U. Yıldırım (Ed.). *Çevre Sorunlarına Çağdaş Yaklaşımlar* içinde (s. 449-489). İstanbul: Beta.
- Yıldız, K., Sipahioğlu, Ş., ve Yılmaz, M. (2000). *Çevre Bilimi*. Ankara: Gündüz .
- Yılmaz Turgut, N. (2012). *Çevre Politikası ve Hukuku*. Ankara: İmaj .
- Yüzme Suyu Kalitesi Yönetmeliği. (2006). *T. C. Resmi Gazete*, 26048, 9 Ocak 2006.

Zeytin, M. ve Kırılıoğlu, H. (2014). "Çevre Yönetim Sistemi ve Yerel Yönetimler".
Akademik Sosyala Araştırmalar Dergisi, 2 (5), 238-254.

EK 1: MÜLAKAT SORULARI

(Dikili Belediyesi Yönetimi)

1. Sizce Dikili’de yaşanan en önemli çevre sorunu nedir?
2. Bu soruna yönelik olarak belediyenin uyguladığı bir politika ya da yürüttüğü bir faaliyet var mı?
3. Çevre sorunlarının Dikili için ne kadar önemli olduğunu düşünüyorsunuz?
4. Belediyenin çevre sorunlarına yönelik aldığı önlemlerin başarılı olduğunu düşünüyor musunuz?
5. Belediyenin çevreye dair uygulamalarının çevre sorunlarını çözdüğü ya da kısmen de olsa sorunlarına çözüm önerisi getirdiğini düşünüyor musunuz?
6. Çevre sorunlarına belediyeden başka hangi yönetim birimi/kurum müdahil olursa çözümün daha etkili olacağını düşünmektesiniz?
7. Belediyelerin vatandaşların çevre konusundaki davranışlarını etkilediklerini düşünüyor musunuz?
8. Eğer belediyelerin bu tür bir güce sahip olduğunu düşünüyorsanız, bunun için en etkili yöntem ne olabilir?
9. Belediyenin çevre politikalarının bölge halkı tarafından desteklendiğini düşünüyor musunuz?
10. Desteklemeyenler varsa bunun sebebi ne olabilir?
11. Belediyenin politikalarına daha fazla destek alması için neler yapması gerekir?

EK 2: MÜLAKAT SORULARI

(Yerel Aktör)

1. Sizce Dikili’de yaşanan en önemli çevre sorunu nedir?
2. Bu soruna yönelik olarak belediyenin uyguladığı bir politika ya da yürüttüğü bir faaliyet var mı?
3. Çevre sorunlarının Dikili için ne kadar önemli olduğunu düşünüyorsunuz?
4. Belediyenin çevre sorunlarına yönelik aldığı önlemlerin başarılı olduğunu düşünüyor musunuz?
5. Belediyenin çevreye dair uygulamalarının çevre sorunlarını çözdüğü ya da kısmen de olsa sorunlarına çözüm önerisi getirdiğini düşünüyor musunuz?
6. Çevre sorunlarına belediyeden başka hangi yönetim birimi/kurum müdahil olursa çözümün daha etkili olacağını düşünmektesiniz?
7. Belediyelerin vatandaşların çevre konusundaki davranışlarını etkilediklerini düşünüyor musunuz?
8. Belediyenin çevresel konularda sağladığı bir hizmet ya da herhangi bir bilgilendirme faaliyeti, sizin davranış kalıplarınız üzerinde bir değişikliğe neden oldu mu?
9. Eğer belediyelerin bu tür bir güce sahip olduğunu düşünüyorsanız, bunun için en etkili yöntem ne olabilir?
10. Belediyenin çevre politikalarının bölge halkı tarafından desteklendiğini düşünüyor musunuz?
11. Desteklemeyenler varsa bunun sebebi ne olabilir?
12. Belediyenin politikalarına daha fazla destek alması için neler yapması gerekir?

EK 3: MÜLAKAT YAPILAN KİŞİLERİN LİSTESİ

No	Çalıştıkları/Temsil Ettikleri Kurum	Tarih
1	Belediye Yöneticisi	01.11.2016
2	Belediye Yöneticisi	01.11.2016
3	Belediye Yöneticisi	02.11.2016
4	Belediye Personeli	04.11.2016
5	Belediye Siyasetçisi	07.11.2016
6	Belediye Siyasetçisi	08.11.2016
7	Belediye Siyasetçisi	09.11.2016
8	Belediye Siyasetçisi	11.11.2016
9	İklim Adaleti Gönüllüleri Temsilcisi	02.11.2016
10	Atatürkçü Düşünce Derneği Temsilcisi	01.11.2016
11	HDP İlçe Teşkilatı Temsilcisi	05.11.2016
12	CHP İlçe Teşkilatı Temsilcisi	09.11.2016
13	Sahil Güvenlik Temsilcisi	05.11.2016
14	Yerel Gazete Temsilcisi	07.11.2016
15	Dikili Ar-Ge Temsilcisi	08.11.2016
16	EGEÇEP Bergama Temsilcisi	13.11.2016
17	Eğitim-Sen Temsilcisi	05.11.2016
18	Ziraat Odası Temsilcisi	04.11.2016
19	Eski Belediye Başkanı	04.11.2016

EK 4: ETİK KURUL İZİNİ

**T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ**
Rektörlük

Sayı : 35853172/ **433 - 2858** 26 Eylül 2016

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi: 18.08.2016 tarih ve 4390 sayılı yazınız.

Enstitünüz Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Kamu Yönetimi Bilim Dalı yüksek lisans programı öğrencisi **Eser ERGÖNÜL**'ün **Prof. Dr. Uğur ÖMÜRGÖNÜLŞEN** danışmanlığında yürüttüğü "**Çevre Bilinci Geliştirmede Belediyelerin Çevre Politikalarının Rolü: Dikili Belediyesi Örneği**" başlıklı tez çalışması, Üniversitemiz Senatosu Etik Komisyonunun **20 Eylül 2016** tarihinde yapmış olduğu toplantıda incelenmiş olup, etik açıdan uygun bulunmuştur.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Prof. Dr. Rahime M. NOHUTCU
Rektör a.
Rektör Yardımcısı

Hacettepe Üniversitesi Rektörlük 06100 Sıhhiye-Ankara
Telefon: 0 (312) 305 3001 - 3002 • Faks: 0 (312) 311 9992
E-posta: yazimd@hacettepe.edu.tr • www.hacettepe.edu.tr

Ayrıntılı Bilgi için:
Yazı İşleri Müdürlüğü
0 (312) 305 1008

M. Z. K. H.

EK 5: TEZ ORJİNALLIK RAPORU

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS/DOKTORA TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLIK RAPORU

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih: 19/01/2017

Tez Başlığı: Çevre Bilinci Geliştirmede Belediyelerin Çevre Politikalarının Rolü: Dikili Belediyesi Örneği

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 112 sayfalık kısmına ilişkin, 18/01/2017 tarihinde tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 7'dir.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç,
- 2- Kaynakça hariç
- 3- Alıntılar hariç
- 4- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

19.01.2017

Adı Soyadı: Eser Ergönül

Öğrenci No: N13225592

Anabilim Dalı: Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi

Programı: Kamu Yönetimi

Statüsü: Y.Lisans Doktora Bütünleşik Dr.**DANIŞMAN ONAYI**

UYGUNDUR.

Prof. Dr. Uğur ÖMÜRGÖNÜLŞEN

